

TORBJØRN TRONDSSEN

AVBJÓÐINGAR & MÖGULEIKAR

FISKIVINNAN EFTIR 2018

JAVNAÐARFLOKKURIN Á FÓLKATINGI

Hvordan kan ressursrenten i den færøyske fiskeriene maksimeres og trekkes inn til fellesskapet?

Rapport utarbeidet for
Javnaðarflokkurin i det danske
Folketinget

AV

Torbjørn Trondsen

Dr. scient. i fiskerivitenskap
Professor i fiskerimarkedsføring

JAVNAÐARFLOKKURIN
á Fólkatingi

Sniðgevi og umbróting: Pætur Eyðunsson Jensen
Forsíða/baksíða: Allan Korsager Davidsen

Denne utredningen har vist at det sløses mye med ressursrente i de færøyske fiskerier både gjennom en lite bærekraftig ressursforvaltning i den færøyske fiskerisonen og ved at ressursrenta som i henhold til loven tilhører fellesskapet, kanaliseres til rederier med fiskelisenser gjennom løpende drift og til redere som trekker seg ut av næringen. For å sikre at en større del av ressursrenta kommer fellesskapet til gode foreslås forbedringer i:

- Fastsette totalkvoter (TAC) og total fiskeinnsats (TAE) for alle relevante fiskebestander etter handlingsregler basert på anbefalinger fra ICES for bærekraftig fangstdødelighet.
- Etablering av en kvotebank med oppgave å selge TAC og TAE andeler til lisensierte redere på en måte som maksimerer den langsiktige ressursrenta av fiskekvotene for befolkningen på Færøyene
- Etablering av en ny personlig lisens for redere som gir rett til å kjøpe andeler av TAC og TAE på auksjon. Lisensen betinges av rederens relevante kompetanse og tilgang på færøysk registrert fartøy bemannet med færøysk mannskap som kan være eid eller innleid av et færøysk selskap.
- Etablering av en kvoteauksjon hvor kvotebanken selger TAC og TAE andeler. All kvotehandel skal skje gjennom auksjonen. Handel av kvotetillatelser mellom redere tillates ikke.
- Kvoterettigheten fordeles på andeler som kan gjelde fra 10 år til 3 måneder. Hensynet til bankene finansielle sikkerhet tilfredsstilles ved at auksjonene kan tilby kvoter både på langsiktige og kortsiktige kontrakter.
- Hensynet til rekruttering av nye aktører og innovasjon sikres ved å tildele nye lisenser med rett til å handle kvoter på auksjonen
- Hensynet til finansielt svake rederier tilfredsstilles ved kredittkjøp.
- Hensynet til færøyske arbeidsplasser sikres gjennom at tildeling av lisenser som kan begrense utenlandsk deltakelse til konkrete behov, forutsette færøysk registrerte fartøyer og selskaper samt landinger av fisken på Færøyene.
- Innføring av en kvote auksjon representerer ikke noe nytt for rederiene som allerede handler fisketillatelser innen det gjeldende systemet. Salgsprisen tilsvarer samfunnets andel av en markedsbasert og konkurransedyktig verdiskapning som per definisjon er en ressursrente. Hensynet til rederiene og fiskerne ivaretas ved at de gjennom markedet får del i en verdiskapning fra fiskeriene som reflekterer risiko og alternativ bruk av kapital og arbeidskraft.
- De rederiene som har kjøpt fisketillatelser i den tro at de skal vare ut over 2018 vil møte en hardere økonomisk hverdag når de igjen må kjøpe nye kvoterettigheter som mange av dem tidligere har mottatt gratis.

INNHALDSFORTEGNELSE

Sammendrag	5
Oppdraget	8
Utviklingstrend	10
Hva er en ressursrente?	11
Havfiskeflåtens ressursrentebidrag	13
Den pelagiske flåten	14
Rækjuskip	16
Fabrikktrålerne (Verksmiðjutrolarar)	17
Ressursrenten i hjemmeflåten	18
Partrolarar	19
Lemmatrolarar	20
Línuskip	21
Garnskip	22
Hvordan kan en ulønnsom flåte opprettholdes?	23
Verdien av investeringer i fiskerettigheter	26
Oppsummering av flåtens økonomiske situasjon	27
Hvordan kan ressursrenten i de færøyske fiskerier maksimeres?	28
Fangsttinsatsregulering i færøysk bunnfiske	29
Internasjonale forpliktelser?	31
Forklaringer på ressurs situasjonen for bunnfisk rundt Færøyene	32
Forslag til forbedrede reguleringsmodeller	33
Hvordan tilpasse TAE til FMSY ?	35
Modell for fordeling av en bærekraftig total fangsttinsats	37
Hvem bør få ressursrenta?	39
Er fordeling av fiskerettigheter gjennom auksjon aktuelt?	42
Færøyenes kvotebank og ressursrentefond	46
Retten til å delta i kvoteauksjon	50
Utlandings adgang til auksjonen	51
Fordeling av fangstkvote gjennom auksjon	52
Kan internasjonale erfaringer med auksjoner brukes på Færøyene?	54
Eksempler på kvoteauksjoner	55
Auksjoners suksesskriterier	57
Nytteverdien av uavhengige og åpne offentlige auksjoner	58
Hvordan motvirke konsentrasjon av markedsrett gjennom auksjon	59
Hvordan motvirke prissamarbeid?	61
Hvordan motvirke markedsforstyrrelse i en overgangsfase?	62
Transaksjonseffektivitet	63
Konsekvenser av en kvoteauksjon	64
Oppsummering	67
Referanser	68
Databaser	69
Vedlegg 1: Merknader til offentlig statistikk	70
Vedlegg 2: INTERVJUER MED EKSPERTINFORMANTER PÅ FÆRØYENE 23-25.9	70

Javnaðarflokkurins analyser	71
Ressursrenten	71
Fremtidig auksjon	72
Viktige spørsmål som må avklares:	73
Utviklingstrekk	74
Fiskeriministerens analyser	75
Ressursrenten	75
Lisens eller auksjon	76
Utviklingstrekk	77
Fremtidig struktur	78
Havstovans analyser (Faroe Marine Research Institute).	79
Bestandsutvikling og fangst	79
Forvaltning	79
Fiskedagutvalgets analyse	81
Ressursrenta	81
Adgangen til fiskelisensene	81
Fiskedagutvalget	82
Utvikling av fiskeriet	82
Samfunnsøkonomenes analyser.	83
Ressursrenten	83
Innføring av auksjon	84
Systemets utvikling	85
Det økonomiske råd	85
Fiskebåtrederens analyser	86
Ressursrente	86
Auksjon	86
Flåten og fisket	86
Fagforeningens analyser	88
Om ressursrente	88
Om auksjon	88
Fagforeningens arbeid	88
Utviklingen i fiskeflåten	89
Forholdet til myndigheter og arbeidsgivere	90
Ingeniørens analyse	91
Meglerens analyse	93
Ressursrenta	93
Auksjon	93
Fiskeauksjonens analyse	95
Kvoteauksjon	95
Om auksjonens virksomhet	95

OPPDRAGET

---

12. juni 2014 fikk jeg en forespørsel fra Sjúrdur Skaale, Medlem av folketinget i Danmark for det Sosialdemokratiske partiet på Færøyene om jeg kunne lage en utredning om salg av fiskekvoter.

Oppdraget ble senere presisert til følgende problemstillinger:

- 1.** Hvorledes ressursrenten i fiskerinæringen på Færøyene kan **1)** maksimeres og **2)** trækkes ind til fellesskapet?
- 2.** Underspørsmål der kan diskuteres i rapporten er bl.a.
  - 1)** Er der erfaringer i andre land, som kan brukes på Færøyene?
  - 2)** Er auksjon av fiskekvoter eller fiskedager en gangbar vei for at bestemme ressursrentens størrelse – og hvordan kan en slik auksjon i så fall foregå i praksis?
  - 3)** Bør man unngå at utlendinger får fri adgang til at virke i den færøyske industri gjennom en auksjons-ordning – og hvordan skal dette i så fall unngås?
  - 4)** Hvor ligger rederienes incitament til at investere hvis de ikke har visshet om både fiskerettigheter og ressursrenten i lang tid fremover?
  - 5)** Vil der overhodet være kapital til nye investeringer hvis næringens store overskudd – ressursrenten – forsvinner?
  - 6)** Vil bankerne finansiere nye skip hvis der er usikkerhet om rettighetene?
  - 7)** Vil mange fiskere risikere plutselig vil stå uten arbeid hvis man går fra gjeldende ordning?

Før jeg kunne anbefale en funksjonell praktisk modell for fordeling av salg av fiskekvoter som kan aksepteres i det Færøyske samfunnet, har det vært helt nødvendig å skaffe en oversikt over den økonomiske situasjonen i fiskeflåten med særlig vekt på følgende spørsmål: Hvordan har ressursrenten utviklet seg de seneste årene?

- 1.** Hvordan har ressursrenten utviklet seg de seneste årene?
- 2.** Hvilke faktorer påvirker størrelsen?
- 3.** Hvordan blir ressursrenten utnyttet frem til nå?

Tillegg har det vært viktig å få en oversikt over den politiske og forvaltningsmessige situasjonen og strukturer som forvalter av de færøyske fiskeressursene.

I perioden 23-25 september 2014 gjennomførte jeg 12 intervjuer med sentralt plasserte informanter som på ulike måter er involvert som premissgivere og beslutningstakere knyttet til forvaltningen av Færøyenes fiskeressurser. Alle intervjuene som er tatt inn som vedlegg til denne rapporten er godkjent av de intervjuede.

I tillegg fikk jeg kartlagt de datakildene som foreligger for beskrivelse og analyse av fangst og fangstøkonomi. Det offisielle tilgjengelige statistikkgrunlaget på Færøyene var mer fragmentert sammenlignet med Norge. Jeg har derfor i samarbeid med min utmerkede tildelte assistent Malan Óladóttir á Dunga brukt mye mer tid enn beregnet for å samle statistisk materiale fra forskjellige kilder som samlet kan gi en oversiktlig økonomisk diagnose av fiskeflåten som eventuelt vil være kjøper av fiskekvoter. Denne statistikkoversikten klarte vi først å bringe på det rene tidlig i november 2014.

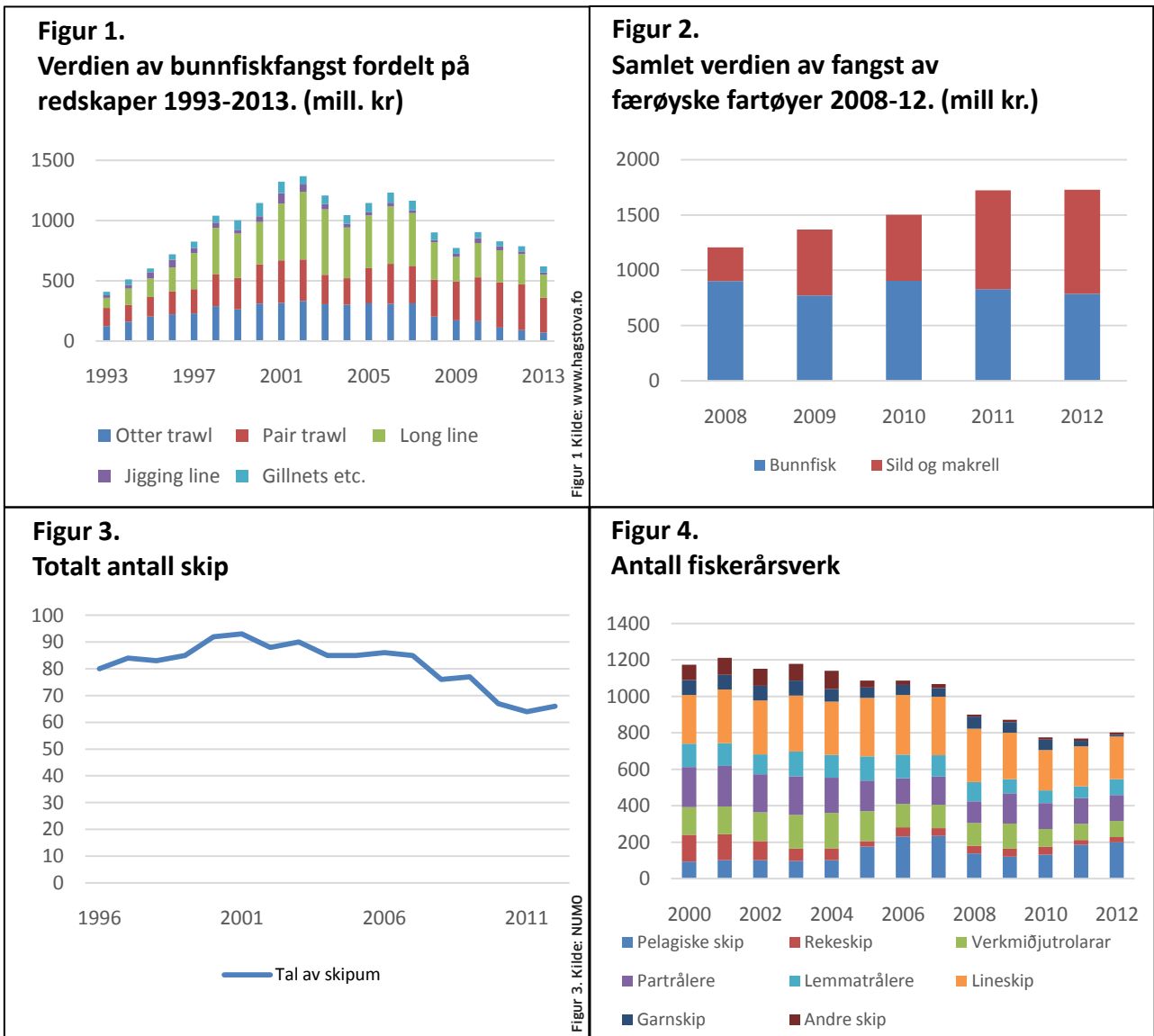
Samlet sett har vi innhentet mye mer data enn de som blir anvendt i denne rapporten, men som gir en nødvendig bakgrunnsinformasjon for den diagnosen og forslagene som presenteres i rapporten.

Professor Jahn Petter Johnsen ved Norges fiskerihøgskole UiT, Norges Arktiske Universitet og nasjonaløkonom Kári Petersen, Torshavn har gitt verdifulle kommentarer til et tidligere utkast til rapport. Sluttrapporten står imidlertid for forfatterens egen regning.

ØKONOMISK DIAGNOSE AV FISKEFLÅTEN

UTVIKLINGSTREND

De samlede fangstverdiene av bunnfisk økte fra 1993 frem til 2002 til i underkant til 1,4 milliarder kroner for senere å falle kraftig til ca. 600 millioner i 2013 (Figur 1). Line og partrål er de viktigste redskapene. Nedgangen bunnfiskverdiene er imidlertid kompensert med en økning i pelagiske (sild og makrell) fangstverdier som var på ca. 1 milliard kroner i 2013 (Figur 2).

Antall skip over 15 bruttotonn og fiskere økte i henhold til NUMO's regnskapsdatabase frem til 2001-2002 i takt med de økede fangstene. Etter dette er antallet skip redusert fra 90 til ca. 65 i 2012 (Figur 3) og antall fiskere er redusert tilsvarende fra ca. 1200 i 2001 til 800 i 2012 (Figur 4). Reduksjonen er kommet i alle fartøytyper som fisker etter bunnfisk, mens antallet om bord på pelagiske skip er øket til 200 i 2013 etter en nedgang fra toppen i 2006-2007.

HVA ER EN RESSURSRENTE?

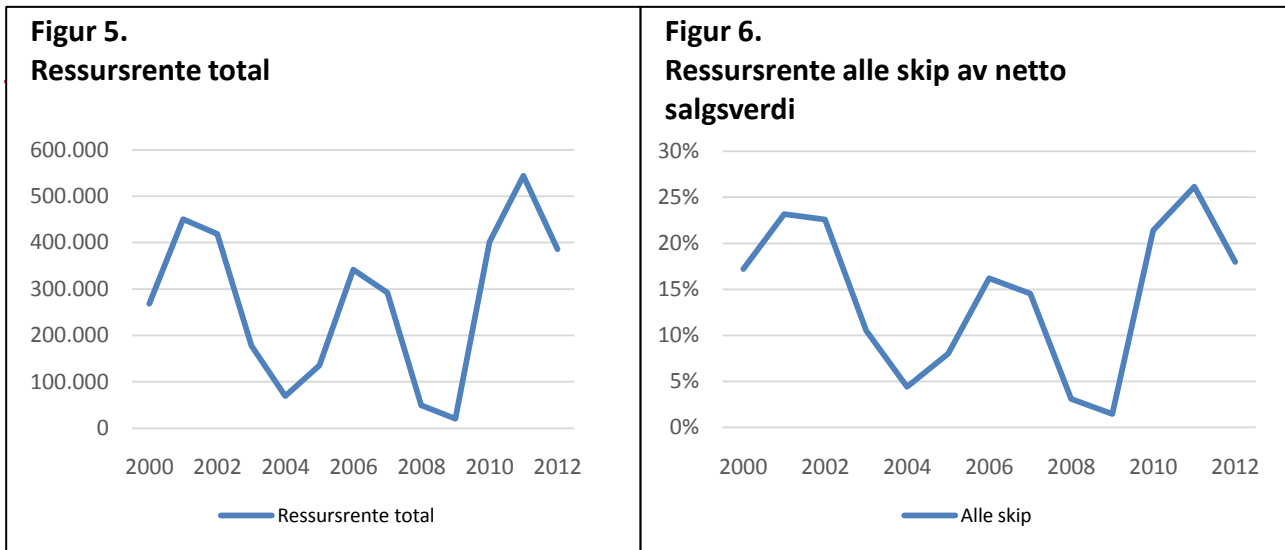
Ressursrenten er verdien av naturens egen produksjon. Mens andre næringssektorer må produsere sine produkter med bruk av forskjellige innsatsfaktorer, skjer denne produksjonen kostnadsfritt i naturen. Det er kun kostnadene med å høste den ferdigproduserte fisken som næringen må investere i. Ressursrenten er den verdiskapningen denne høstingen gir som overstiger normal verdiskapning i samfunnet. Begrepet verdiskapning inkluderer all lønnsgodtgjørelse og kapitalrente i form av overskudd til eier og renter til kreditorer (banker).

I denne utredningen er normal avkastning satt i tråd med forslaget til Det økonomiske råd (Búskaparráðið, 2014) som er 6 % på all kapital og kr 400 000 per normale årsverk i 2012. Den normale årsverkskostnaden er justert med den generelle lønnsutviklingen på Færøyene tilbake til 2000 da den gjennomsnittlige lønnsutbetaling på Færøyene utgjorde 80 % av lønna i 2012 (Kalkulert fra Hagstova.fo data).

Ressursrenta for kapital er kalkulert som differansen mellom total kapitalrentabiliteten og 6 prosent normalrente av total kapitalinnsats. Ut fra denne forutsetningen er ressursrenta kalkulert med basis i databasen til NUMO.fo som inneholder alle akkumulerte regnskapene til færøyske fiskeflåten over 15 tonn på gruppenivå.

Total ressursrente fremkommer da som summen av ressursrente på kapital og ressursrente på lønn. Tallene beregnes slik fra NUMO's regnskapsdata:

- Ressursrente kapital = $\frac{[\text{Overskudd før skatt før uvanlige inntekter (Úrslit áðrenn óvanligt)} + \text{renteutgifter (Fíggjarútreiðslur)} - \text{renteinntekter (Fíggjarinntøkur)}]}{[\text{aktiva(Aktiv ialt)} - \text{lisenskostnader (veiðiloyvi)}]} - 6\%$
- Ressursrenta på lønn beregnes slik: Totale lønnsutbetalinger (Starvsfólkakostnaður) - (Årsverk*400 000 kr).

Figur 5. 6. Kilde: NUMO. Egne beregninger

Figur 5 viser at den beregnede ressursrenta varierer sterkt fra år til år, fra 100 mill. kroner i 2003-2005 til 20 mill. i 2008-2009 og 540 mill. i 2011 og fra 1 % (2007) til 25 % (2011) av fiskens netto salgsverdi (Figur 6). Gjennomsnittet for femårsperioden 2008-2012 var på 280 mill. kr. og 14 % av salgsverdien. Den langsiktige trenden var imidlertid negativ fra 2000-2006, men senere mer positiv frem til 2012.

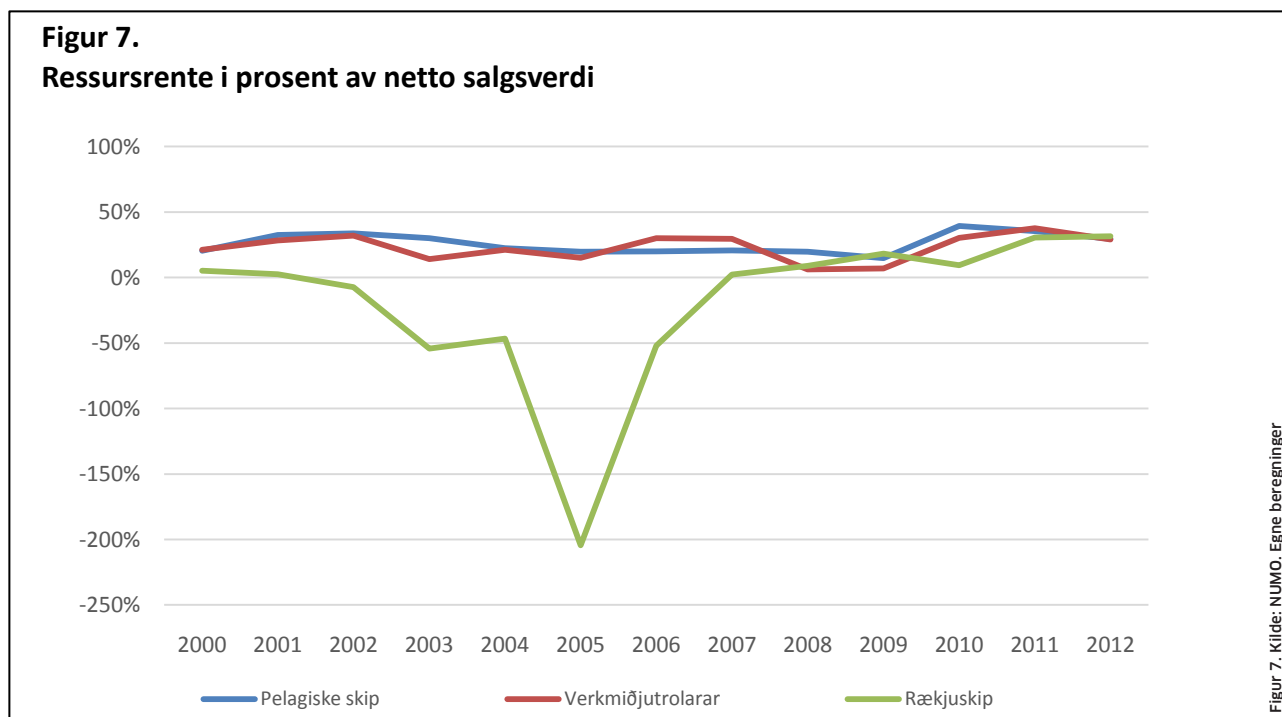
I forhold til tallene fra det økonomiske råd er ressursrenteanslagene tidlig på 2000 tallet noe høyere og noe lavere for 2011 og 2012. Årsaken er at alternativ beste lønn er justert i forhold til lønnsutviklingen generelt på Færøyene mens det økonomiske rådet har brukt 400 000 kr som en fast alternativ lønnsats for hele perioden. Det økonomiske råd bruker også et høyere anslag på antall årsverk enn det som NUMO oppgir (for eksempel 844 mot 802¹ i 2012) og kun skipets verdi som mål for kapitalinnsats, mens denne rapporten bruker regnskapsførte totale aktiva fratrukket lisenskostnader som mål for samlet kapitalinnsats. Innsats som driftskapital og eventuelt annen landbasert infrastruktur er derved inkludert som nødvendig for å frembringe ressursrenta og som har en alternativ rente kalkulert til 6 %.

For å søke forklaring på disse trendene skal vi studere nærmere alle tre fartøygruppene i detalj ved å fokusere på antall fartøy og aldersutvikling, investeringer i fiskerettigheter og avskrivninger, samt totalrentabilitet og verdiskapning. Ressursrenta forventes normalt å øke dess færre fartøy som fisker de tilgjengelige kvoter som følge av at fangstkostnadene per kilo også reduseres. Handel med fiskerettigheter er tillatt på Færøyene. Når reduksjon av antall fartøyer skjer gjennom oppkjøp og sammenslåing øker også kapitalkostnadene knyttet til fiskerettighetene som flytter ressursrenta fra rederiene til selgerne av kvoterettighetene. De bokførte fiskerettighetene er imidlertid tidsbegrenset til 31.12 2017. Spørsmålet er i hvilken grad kostnadene med slike fiskerettigheter og de øvrige driftsmidlene er riktig avskrevet. Mortensen & Thomsen (2014) fant for eksempel at kun 29 % av de undersøkte rederiene foretok regnskapsmessige korrekte avskrivninger av fiskerettighetene som vil nulle ut verdien i 2018. De valgte avskrivningene kan derved reflektere regnskapsmessige tilpasninger for å redusere underskudd heller enn de økonomiske realiteter. Men å skyve slike problemer foran seg fører til utarming av driftsmidlene og udekkede fremtidige kostnader når verdien av rettighetene faller til null ved utgangen av 2017.

I det følgende skal vi gå gjennom i mer detalj alle fartøygruppene.

HAVFISKEFLÅTENS RESSURSRENTEBIDRAG

Havfiskeflåten på Færøyene gir den største ressursrenten av fiskens salgsverdi. I perioden 2008-2012 var den gjennomsnittlige ressursrenta for den pelagiske flåten 28 %, fabrikktrålerne 22 % og rekeflåten 20 %. Trenden for den pelagiske flåten var fallende fra ca. 33 % av netto salgsverdi i 2001 til 15 % i 2009 og til en topp på 40 % i 2010 for så å falle igjen til 30 % i 2012 (Figur 7)

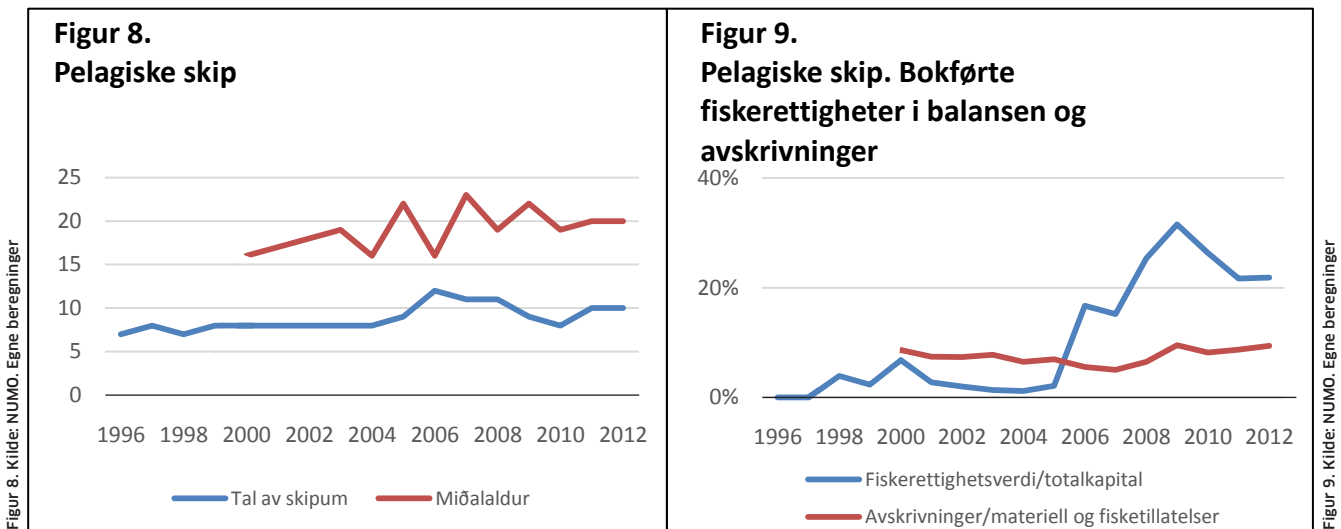

Fabrikktrålerne (Verkmiðjutrolarar) har også gitt en ressursrente av netto salgsverdi som har variert fra 6 % i 2008 til 38 % i 2011. Salgsverdien er i realiteten en eksportverdi som også inkluderer verdien av foredling om bord som ikke inngår i ressursrentebidraget til Færøyene for andre type skip som lander fisken til videre foredling og verdiskapning på Færøyene.

Rekeskipene er den gruppen som har forbedret ressursrentebidraget kraftig etter en dyp krise i 2005 med en negativ ressursrente på 200% til og 2006 fra å være negativ til over å bli på 32 % i 2012.

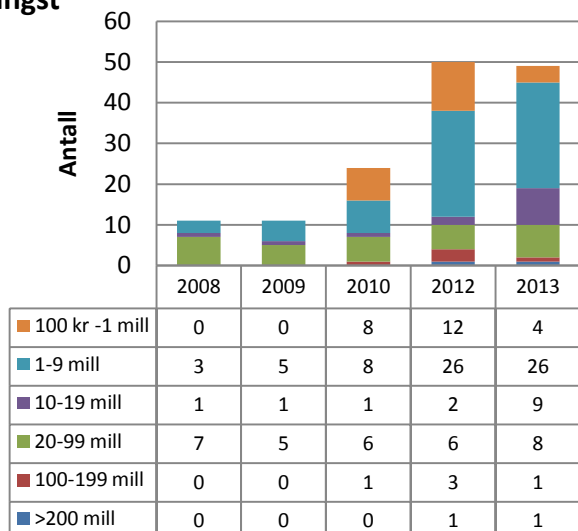
DEN PELAGISKE FLÅTEN

Figur 8 viser at antall skip i den pelagiske flåten registrert i regnskapsdatabasen, økte frem mot 2006 til 12 skip og redusert til 10 i 2012. Skipenes gjennomsnittlige alder er også økende, som tyder på liten fornying av flåten. Figur 9 viser at investeringer i fiskerettigheter har vært betydelig etter 2006 og er kommet opp i om lag 25 % av den totale kapitalinnsatsen i flåten. Det tyder på at det er gjort oppkjøp og sammenslåing av rettigheter til noen større skip. Dette bekreftes av Figur 10 (www.fve.fo) som viser at antall fartøy som fisker pelagiske fisk for mer enn 100 mill. økte sterkt til 4 fartøy i 2012 før deretter å bli redusert til kun 2 i 2013. Kvotene konsentreres med andre ord på færre enheter. Figuren viser også at det er et betydelig større antall skip som fisker sild og makrell enn det antallet som er registrert i regnskapsdatabasen. Det tyder på at fartøy som er registrert i andre fartøygrupper også er tildelt eller har kjøpt opp fiskerettigheter av pelagisk fisk.

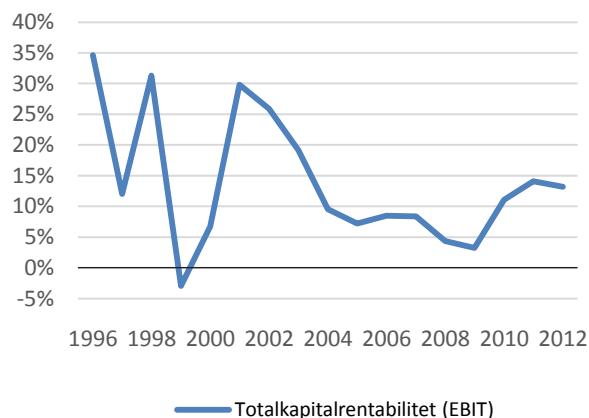
De økende investeringer i fiskerettigheter reflekteres i de bokførte avskrivningene. Avskrivningsnivået er økt fra 5 til om lag 10 % av den samlede verdien av skip og fisketillatelser (Figur 9). Den totale rentabiliteten og verdiskapningen som fremkommer i figurene 11 og 12 kan derved være betydelig overvurdert i og med at avskrivningene direkte påvirker det økonomiske resultatet.

Figur 10.
Fordeling av færøyske skip som fisker sild og makrell etter salgsverdi av fangst

Figur 10. Kilde: Vørn, Fiskeveidjefirlitio www.fve.fo

Figur 11.
Pelagiske skip
Totalkapitalrentabilitet (EBIT)

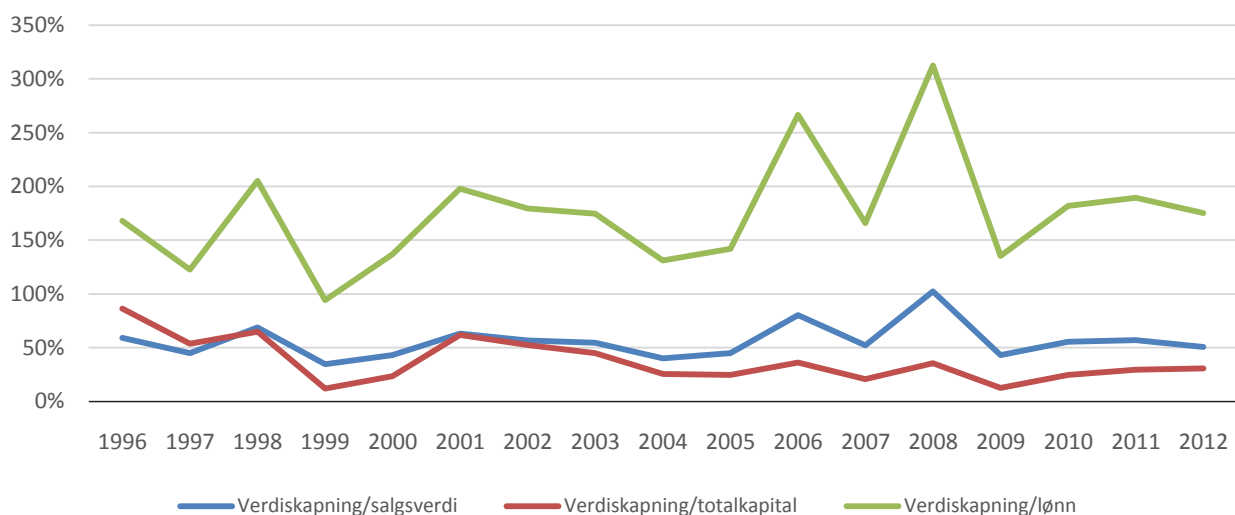

Figur 11 Kilde: NUMO. Egne beregninger

Figur 11 viser at rentabiliteten av total kapital har vært i en negativ trend til 3 % i 2009 for så å øke igjen til 13 % i 2012 (Figur 11). Figur 12 viser at den totale produktivitet per fisker i form av verdiskapning per lønnskroner er øket noe frem til 2006-2009 for så å falle igjen.

Verdiskapningen av investert kapital har vært i en negativ trend i perioden sett under ett, men med en viss bedring etter 2009 etter en bunn i 2009 da investeringene i fiskerettighetene hadde en topp. Det betyr at selgerne av fiskerettigheter (som myndighetene opprinnelig har delt ut gratis) har innkassert en stadig større andel av verdiskapningen og ressursrenta i de pelagiske fiskerier.

Figur 12.
Pelagiske skip. Verdiskapning

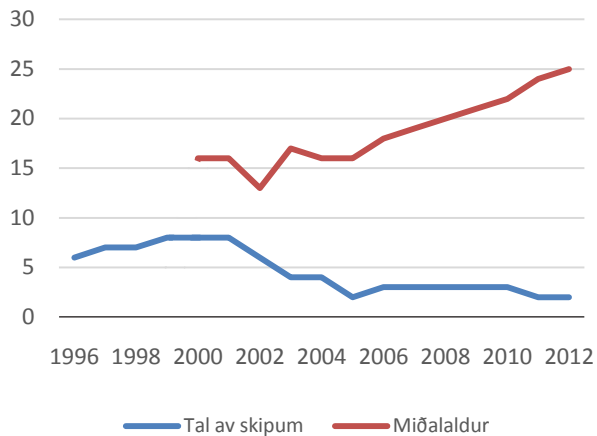

Figur 12 Kilde: NUMO. Egne beregninger

Verdiskapning = lønn + renteutgifter - renteinntekter + resultat før skatt

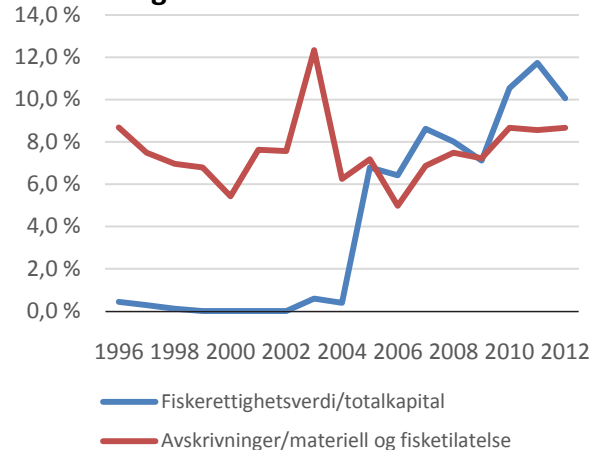
RÆKJUSKIP

Figur 13.
Rækjuskip

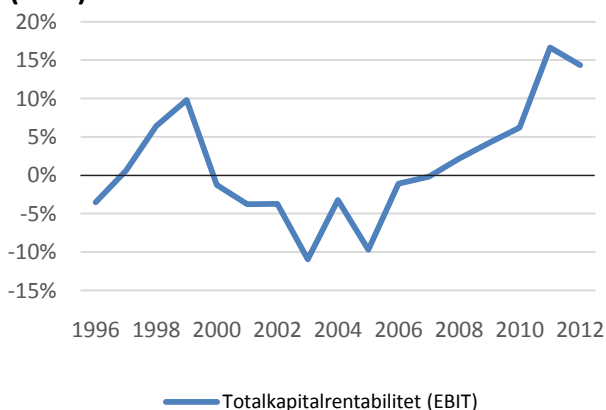
Figur 13, 14. Kilde: NUMO. Egne beregninger

Figur 14.
Rækjuskip. Fiskerettigheter og avskrivninger

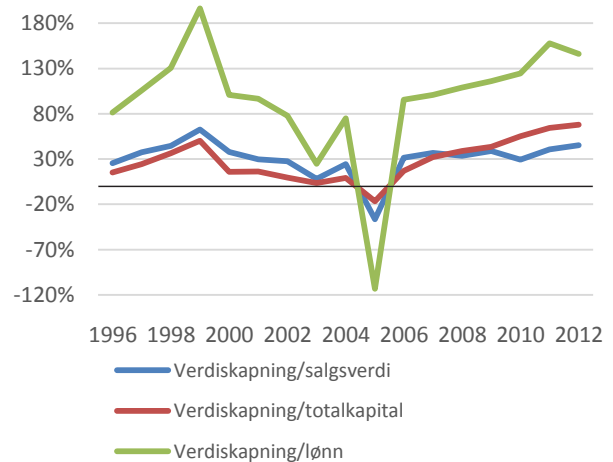
Figur 13 viser at skip som er klassifisert som rekefartøyer i regnskapsdatabasen, er redusert fra 8 skip i 2001 til 2 skip i 2012. Gjennomsnittsalderen er også kraftig øket fra 15 til 25 år. Det tyder på at det ikke har vært fornying av de gjenværende skipene i denne flåten. I denne struktureringsprosessen har de gjenværende skipene investert i fiskerettigheter særlig etter 2004 og som i 2012 utgjorde ca. 10-11 % av totalkapitalen (Figur 14). Avskrivningene reflekterer til en viss grad de økede investeringer i fiskerettigheter etter 2006.

Figur 15.
Rækjuskip. Totalkapitalrentabilitet (EBIT)

Figur 15, 16. Kilde: NUMO. Egne beregninger.

Figur 16.
Rækjukip. Verdiskapning

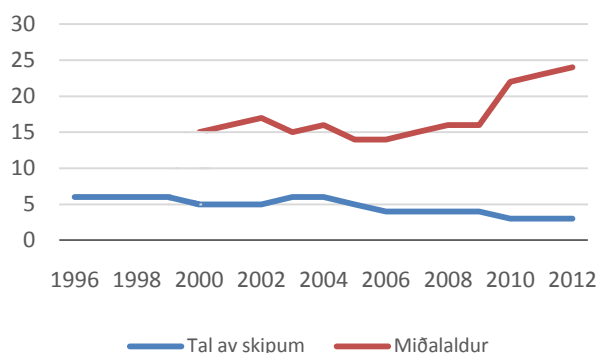
Totalrentabiliteten og verdiskapningen har øket kraftig etter at struktureringsprosessen har vært gjennomført etter 2006 (Figur 15 og 16). Både bedring av rekeprisene og reduserte kostnader har bidratt til dette.

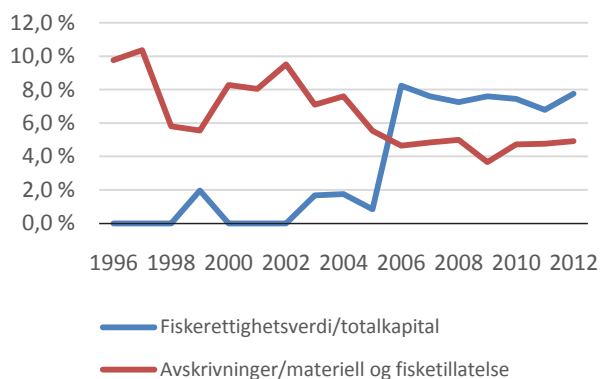
FABRIKKTRÅLERNE (VERKSMIÐJUTROLARAR)

Figur 17 viser at antallet fabrikktrålere i regnskapsdatabasen er redusert fra 6 til 3 i perioden 1996- 2012. På samme måte som for den øvrige havfiskeflåten, så øker fartøyenes gjennomsnittsalder som nå er kommet opp i 25 år. Fornyning av selve skipene i flåten er derfor fraværende. Figur 18 viser at også fabrikktrålerne har investert betydelig i fiskerettigheter siden 2006, men investeringsnivået er fortsatt moderat på 8 % sammenlignet med den pelagiske flåtes investeringer på over 20 %.

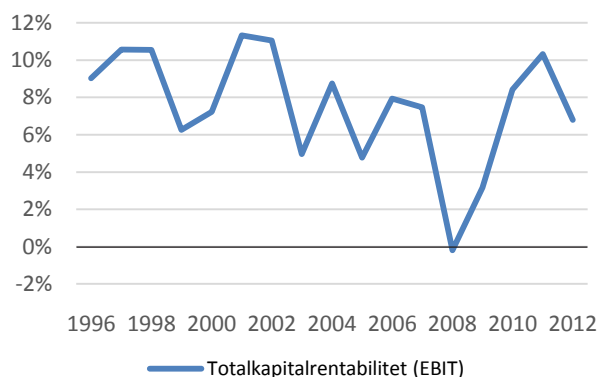
Figur 17.
Verksmiðjutrolarar

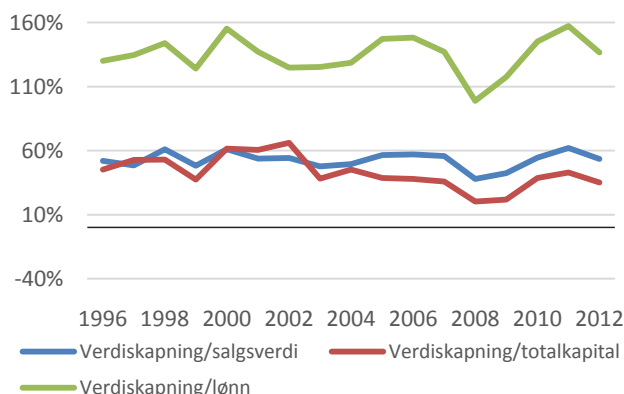
Figur 18.
Verksmiðjutrolarar. Fiskerettigheter og avskrivninger

Figur 19.
Verksmiðjutrolarar.
Totalkapitalrentabilitet (EBIT)

Figur 20.
Verksmiðjutrolarar. Verdiskapning

Figur 17, 18, 19, 20: Kilde: NUMO. Egne beregninger

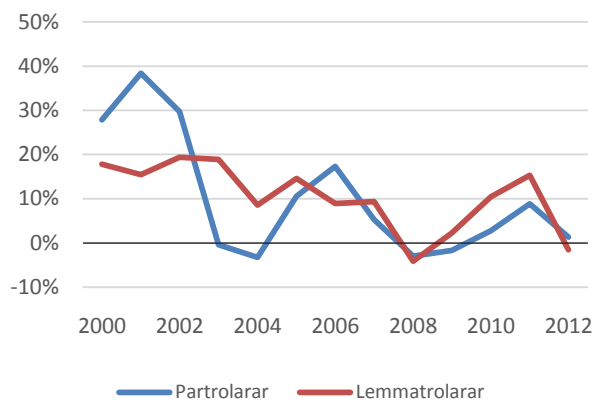
Verdiskapningen beregnet av både salgsværdi og lønn har vært stabil både bortsett fra et bunnivå i 2008 etter de store investeringene i fiskerettigheter. Både totalkapitalrentabiliteten og verdiskapningen av total kapital har hatt en fallende tendens frem til investeringene i fiskerettigheter i 2008, men rettet seg litt opp etter dette (Figur 19 og 20). Avskrivningene er nede i 4 % av samlet verdi av fiskerettigheter og skip reflekterer trolig i liten grad de økede investeringer i fiskerettigheter og derved bidrar til å opprettholde en kunstig høy rentabilitet.

RESSURSRENTEN I HJEMMEFLÅTEN

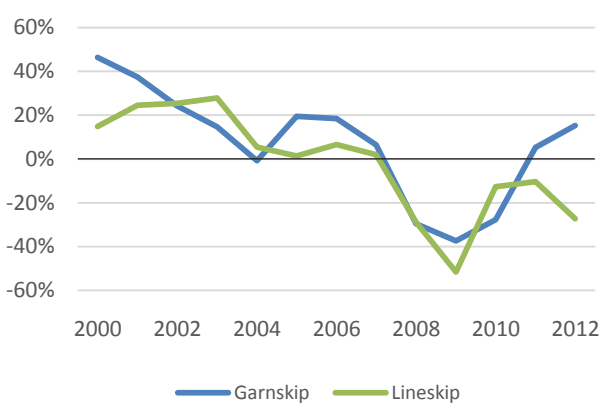
Den flåten som i hovedsak fisker bunnfisk på bankene nært Færøyene har hatt en vedvarende negativ økonomisk utvikling på hele 2000 tallet som vist i Figur 21 og 22. På begynnelsen av 2000 tallet lå ressursrenta på mellom 15-25 % (Lemmatrolarar og lineskip) og 25- 40 % for partrolarar og garnskip av fangstens salgsverdi. I perioden 2008-2012 har trålerne i gjennomsnitt hatt en ressursrente på 2-4 % mens line og garnskipene har hatt en negativ ressursrente (-26 % og -15 %) hvor kun garnskipene har hatt en liten forbedring etter 2011, muligens fordi de har fått adgang til sild og makrellfisket som fiskeriministeren har fortalt (side 75).

Figur 21, 22 Kilde: NUJMO. Egne beregninger

Figur 21.
Ressursrente av netto salgsverdi

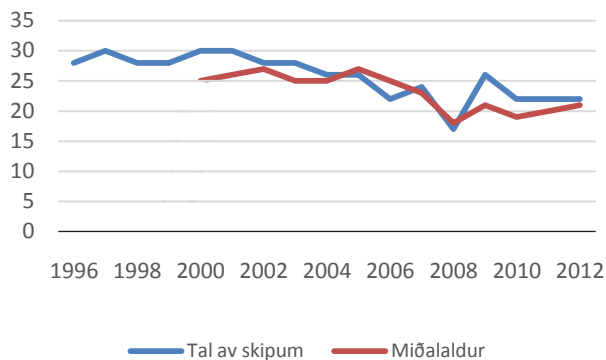
Figur 22.
Ressursrente av netto salgsverdi

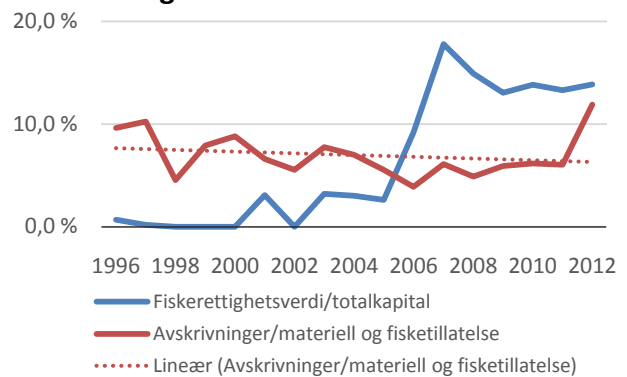
PARTROLARAR

Figur 23 viser at antallet partrålere i regnskapsdatabasen er redusert fra om lag 30 ved årtusenskiftet til 22 i 2012. Gjennomsnittsalderen på skipene er også redusert fra 30 år til 20 år, noe som tyder på at det er de eldste fartøyene som er gått ut av fisket. Figur 24 viser at investeringene i fiskerettigheter er økt kraftig i 2006/2007, og utgjorde omlag 14 % av totalkapitalen i 2012. Figur 25 og 26 viser negative økonomiske tall både for totalrentabilitet og verdiskapning. Totalrentabiliteten har vært negativ siden 2008. Avskrivningene reflekterte ikke investeringene i fiskerettigheter før i 2012 og gav seg utslag i en ytterligere negativ rentabilitet og en samlet verdiskapning til dekning av kapitalutgifter og lønn på kun ca. 30 % av salgsverdien.

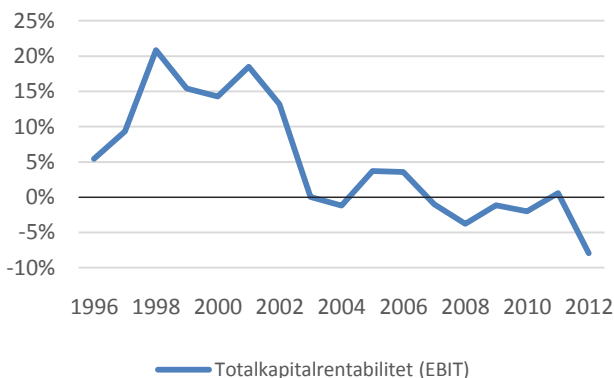
Figur 23.
Partrolarar

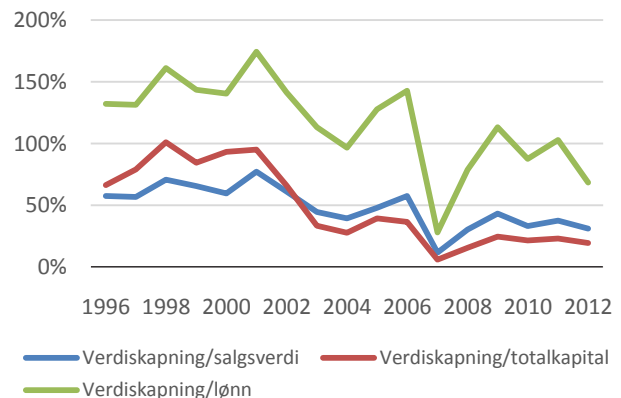
Figur 24.
Partrolarar. Fiskerettigheter og avskrivninger

Figur 25.
Partrolarar. Totalkapitalrentabilitet

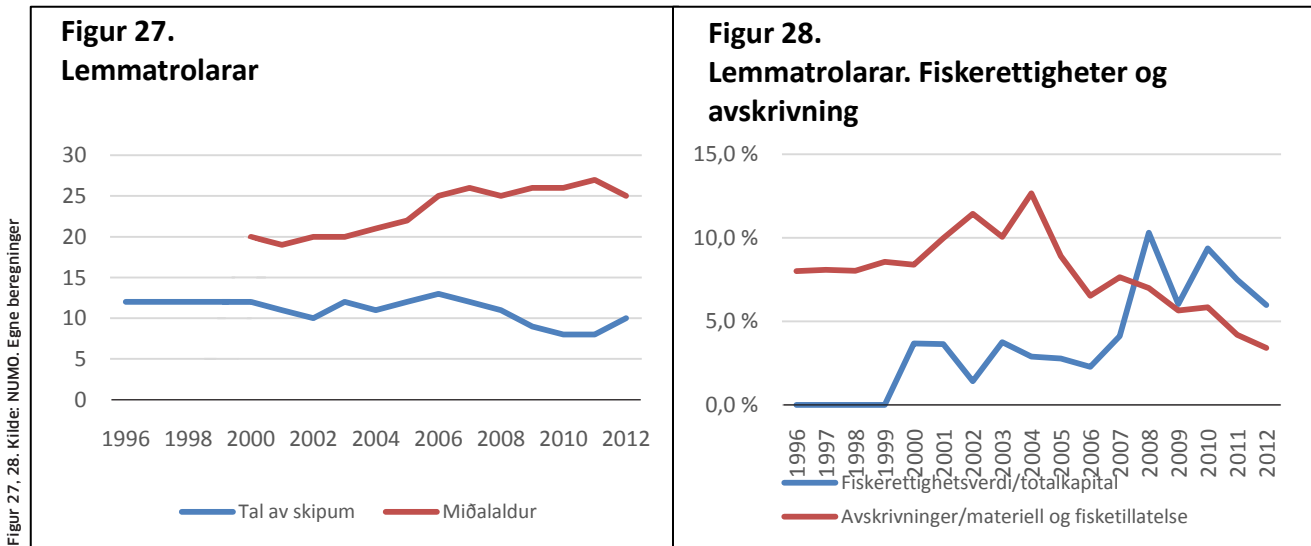
Figur 26.
Partrolarar. Verdiskapning

Figur 23, 24, 25, 26. Kilde: NUMO. Egne beregninger

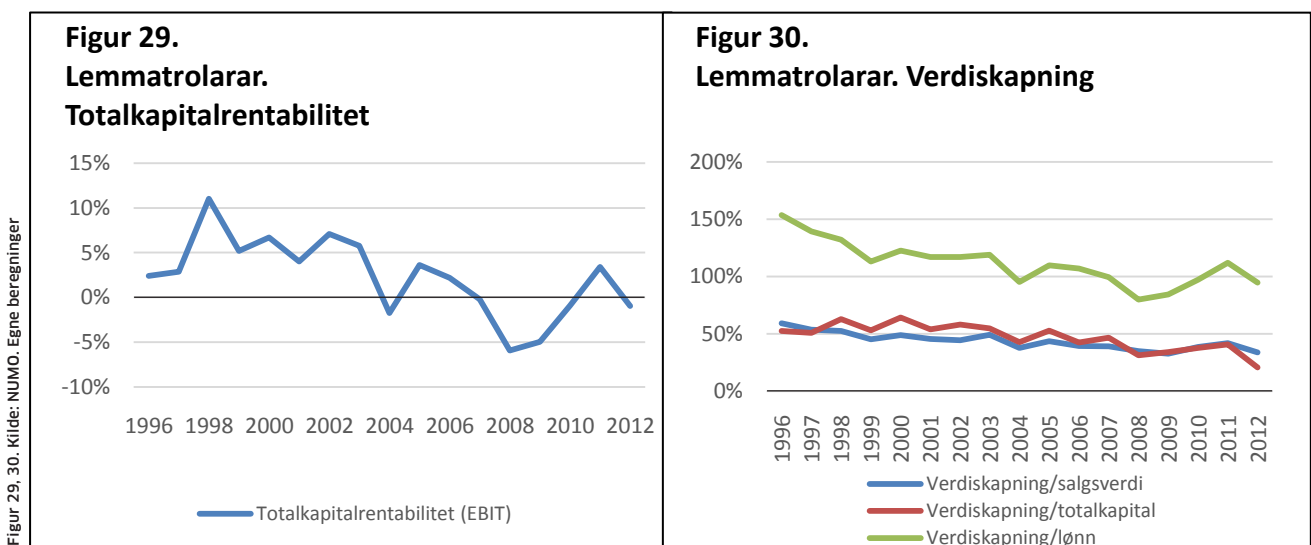
LEMMATROLARAR

Figur 27 viser at antallet Lemmatrolarar i regnskapsdatabasen er redusert fra 12 til 10 fartøy i perioden 1996-2012.

Gjennomsnittsalderen er øket fra 20 til 25 år. Også denne gruppa har investert betydelig i fiskerettigheter i 2007-2008. Verdien av fiskerettighetene var i 2012 6 % av totalkapitalen, en reduksjon fra 10 % i 2008 som sammenfaller med en reduksjon i antall skip 2008-2011. De samlede avskrivninger er også redusert til 3,5 % av skipenes og fisketillatelsenes samlede verdi i 2012.

Figur 29 og 30 viser den samme negative lønnsomhetsutviklingen som for partrålerne. Avkastningen på totalkapital har vært negativ siden 2007 med unntak av 2011 og den totale verdiskapningen er på ca. 30 % av salgsverdiene. Den lave avskrivningsatsen tyder på at den økonomiske situasjonen i flåten er enda svakere enn det figurene viser.

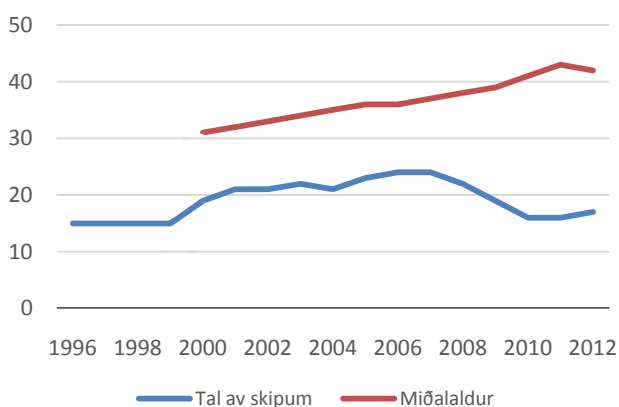

LÍNUSKIP

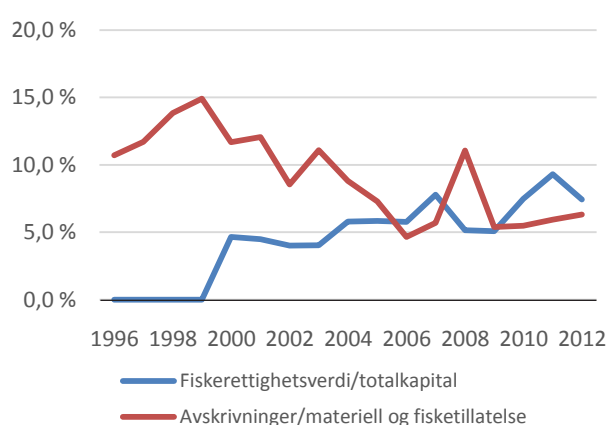
Antall lineskip i regnskapsdatabasen har i perioden variert mellom 15 og 24 skip, mens gjennomsnittsalderen har vært stigende fra 30 til 41 år (Figur 31). Investeringer i fiskerettigheter har vært jevnt stigende og var på ca. 8 % i 2011-2012. Avskrivningene har vært jevnt fallende og nede i 6 % av den samlede verdien av skip og fisketillatelser. Med gjennomsnittsalder på hele 40 år på skipene, er det åpenbart at skipenes og fisketillatelsens verdi må være betydelig oppskrevet.

Den økonomiske utviklingen i lineflåten følger den samme utviklingen som for partrolarane og lemmatrolarane med negativ totalkapitalrentabilitet og en total verdiskapning av salgsverdien på 30-40 % siden 2008.

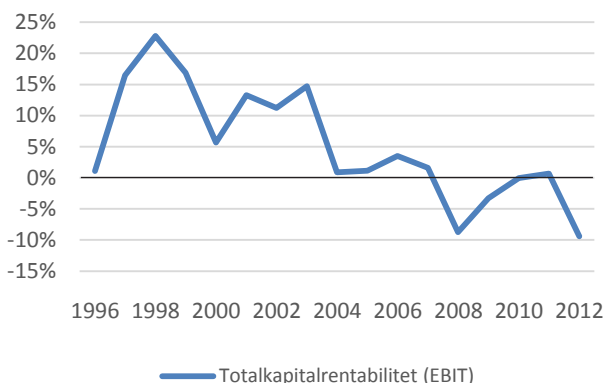
Figur 31.
Línuskip

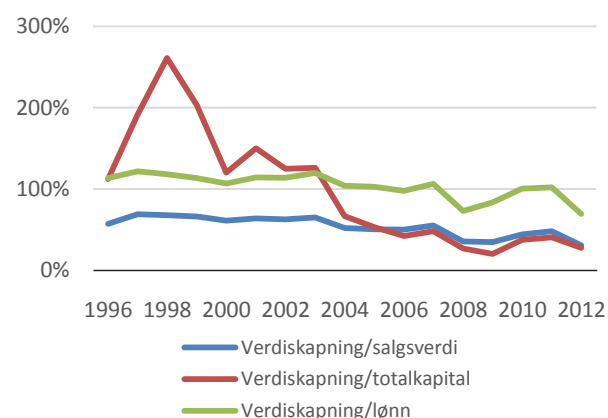
Figur 32.
Línuskip. Fiskerettigheter og avskrivninger.

Figur 33.
Línuskip. Totalkapitalrentabilitet

Figur 34.
Línuskip. Verdiskapning

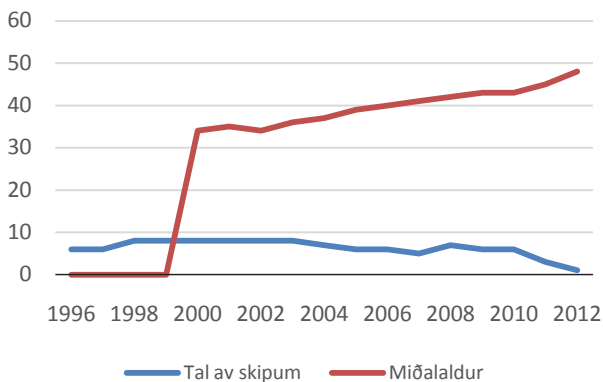
Figur 31, 32, 33, 34. Kilde: NUMO. Egne beregninger

GARNSKIP

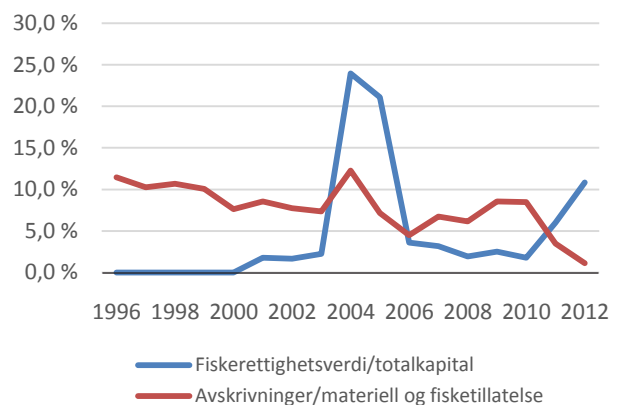
Garnskipflåtan í regnskapsdatabasen er redusert fra 8 til 1 skip fra 2000 til 2012. Det gjenværende skipet er 48 år. Investeringene fiskerettigheter utgjorde hele 24 % av totalkapitalen i 2004, men er senere sanert etter hvert som flåten er bygd ned og utgjorde 10 % i 2012. Avskrivningene var også minimale og nede i 1 % av de totalt bokførte verdiene av skip og fiskerettigheter (figur 36).

Totalkapitalrentabiliteten og verdiskapningen (figur 37 og 38) følger det samme negative mønsteret som for de andre fartøygruppene som fisker på bunnfiskressursene i færøysk farvann.

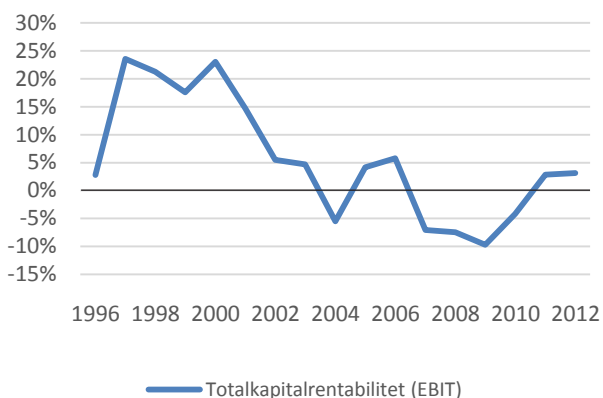
**Figur 35.
Garnskip**

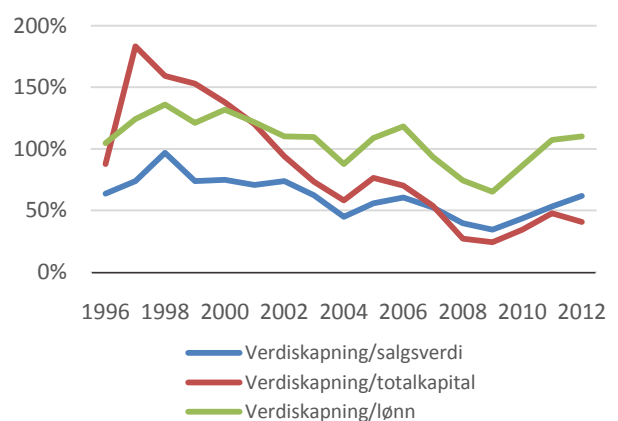
**Figur 36.
Garnskip. Fiskerettigheter og avskrivninger**

**Figur 37.
Garnskip. Totalkapitalrentabilitet**

**Figur 38.
Garnskip. Verdiskapning**

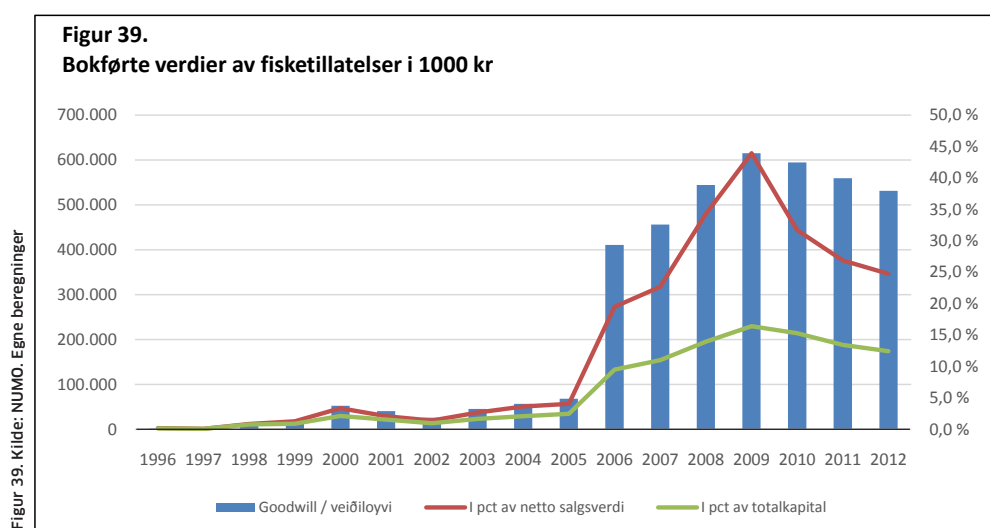

Figur 35, 36, 37, 38. Kilde: NUMO. Egne beregninger

HVORDAN KAN EN ULØNNSOM FLÅTE OPPRETTTHOLDES?

Gjennomgangen av lønnsomheten i den færøyske fiskeflåten viser gjennomgående en negativ utviklingstrend. Havfiskeflåten som fisker på sild, makrell og torskefisk i Barentshavet (Fabrikktrålere) og reker oppnår en positiv totalkapitalrentabilitet og en tilfredsstillende verdiskapning selv om marginene jevnt over er fallende med noe bedring etter 2009.

Økonomien i den kystnære flåten er helsvart hvor totalrentabiliteten har vært negativ over mange år. Det er også et felles trekk at alle deler av flåten har foretatt betydelige investeringer i fiskerettigheter. En må tro at når bedrifter investerer er siktemålet å oppnå en positiv avkastning på kapitalen og når banker finansierer slike kjøp av fiskerettigheter bygger det på en forestilling om at lånene har en tilfredsstillende sikkerhet. Hvordan fremtrer dette i regnskapene?

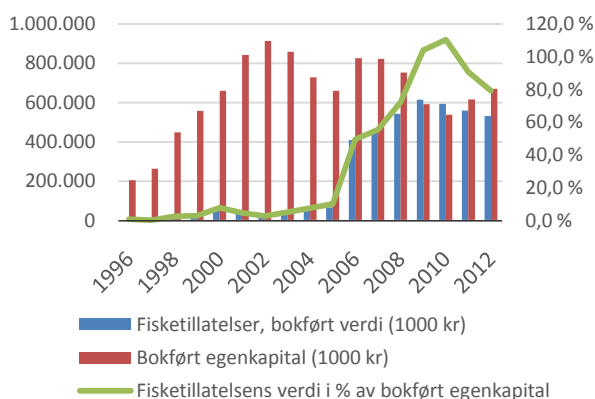

Investeringer i fisketillatelser ble i en viss grad påvirket av bedre kreditttilgang etter at en islandsk bank etablerte seg på Færøyene med erfaring med store kjøp av fisketillatelser² samtidig som nye fiskeriloven av 2008 forlenget gyldigheten av fisketillatelsene i 10 år frem til 2018. Loven åpnet for kjøp og salg av fiskerettigheter. Motivet var trolig som i de fleste andre land som innførte slike rettigheter, å redusere fangstkapasitet og fremme lønnsomhet i flåten. Rettighetene ble imidlertid tildelt kostnadsfritt fra de færøyske myndighetene. I og med at rettighetene representerte et knapp gode, fikk de umiddelbart en betydelig markedsverdi som kunne pantsattes ved låneopptak. Figur 39 viser at bokført verdi på fiskerettigheter etter 2007 økte til mer enn 600 millioner kroner frem til 2009. Disse bokførte verdiene representerer trolig i stor grad den delen av fiskerettighetene som har vært omsatt i markedet i forbindelse med eierskifte og oppskrivning av verdier som har vært nødvendig for å øke den regnskapsmessige soliditeten i rederiene. I tillegg til denne verdien kan det ligge skjulte verdier som fortsatt ikke er kapitalisert. De bokførte verdiene av fiskerettigheter representerte tilsvarende hele 34% av netto salgsverdi av all fisk i 2008 og 14 % av den bokførte totalkapitalen. Etter 2009 er den bokførte egenkapitalen totalt sett blitt redusert til vel 500 mill kr, noe som representerer 25% av det årlige netto fiskesalget i 2012 og ca 12 prosent av totalkapitalen. Det betyr at inntjeningen til en viss grad har gått til avskrivning av den bokførte formuen i fiskerettigheter som i henhold til fiskeriloven har en verdi av null 1.1.2018.

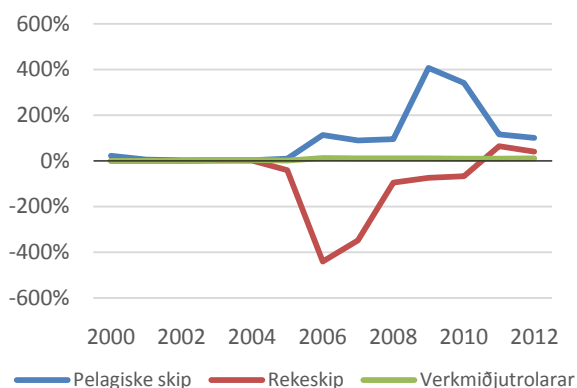
² Ifølge Kári Petersen

Figurene 40-43 viser forholdet mellom verdien av de bokførte fisketillatelser og rederienes egenkapital. I og med at fisketillatelsene fikk en formuesverdi vil de automatisk føre til økning av rederienes egenkapital og gjeld i regnskapets balanse. Selskap som kjøper fiskerettigheter fra andre kan pantsette rettigheten som en formuesgjenstand som kan danne grunnlag for øket låneopptak og gjeld. Det betyr med andre ord at det er det færøyske folk som gjennom sitt eierskap til ressursene gir rederne garanti for lån som går til å kjøpe fiskerettigheter fra andre redere som tidligere har fått tildelt disse gratis fra det samme færøyske folket. Tildeling av fisketillatelse kan dermed ses på som tilføring av egenkapital til rederiene.

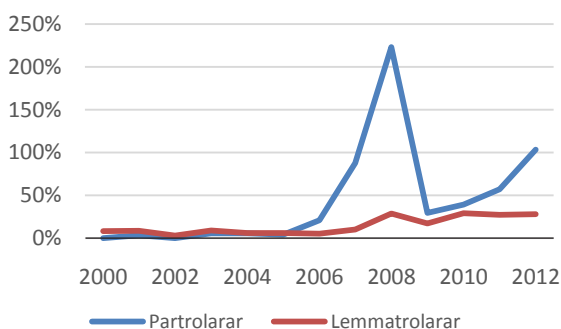
Figur 40.
Bokførte verdier av egenkapital og fisketillatelser. Alle skip

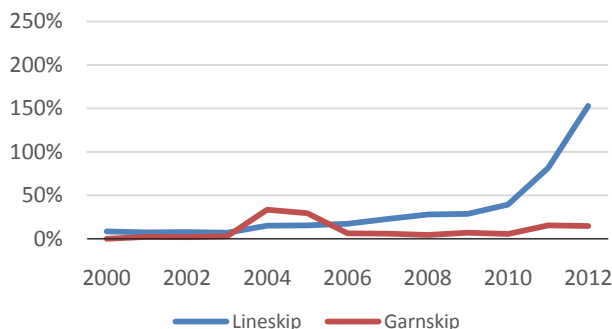
Figur 41.
Fisketillatelsens andel av bokført egenkapital

Figur 42.
Fisketillatelsens andel av bokført egenkapital

Figur 43.
Fisketillatelsens andel av bokført egenkapital

Figur 40, 41, 42, 43. Kilde: NUMO. Egne beregninger.

Figurene viser at både de pelagiske skip, partrålerne og lineskipene har økt verdiene av fisketillatelser som langt overstiger selskapenes egenkapital.

Fisketillatelsene var samlet verdsatt til 80 % av egenkapitalen i 2012 (Figur 40). Verdien av fisketillatelsen til lineskipene var hele 153 % av egenkapitalen mens pelagisk skip og partrålerne fisketillatelser var pantsatt til 100 prosent av egenkapitalen. Gjennomsnittsfartøyet i disse fartøygruppene var da i realiteten eid av den færøyske staten.

Situasjonen har vært noe bedre for lemmatrolarane og fabrikktrålerne (Verkmiðju-trolarar) hvor bokførte fisketillatelser kun utgjorde 12 % og 28 % av egenkapitalen. Rekeflåten er her i en særstilling i og med at egenkapitalen de fleste årene har vært negativ. Det økonomiske grunnlaget for driften har således kun vært den tildelte fisketillatelsen som har bidratt til at egenkapitalen igjen er bygd opp til at fisketillatelsen i 2012 utgjorde 41 % av egenkapitalen.

VERDIEN AV INVESTERINGER I FISKERETTIGHETER

	Tabell 1. Beregnede bokførte kostnader av investeringer i fiskerettigheter			
	2013-2017	Av gjennomsnittlige 2008-2012 resultater		
	Kostnader per år	Salgsverdi	Verdiskapning	Beregnet ressursrente
Alle skip	125 444	7 %	13 %	45 %
Pelagiske	92 518	12 %	20 %	40 %
Rækjuskip	1 517	1 %	4 %	7 %
Verkmiðjutrolarar	7 909	3 %	6 %	13 %
Partrolarar	16 036	6 %	16 %	293 %
Lemmatrolarar	3 422	3 %	7 %	60 %
Linuskip	3 618	2 %	5 %	-8 %
Garnskip	425	1 %	3 %	-6 %

Tabell 1 viser at rederiene har bokført investeringer i fisketillatelser som samlet utgjorde 532 mill. kroner i 2012. Disse bokførte investeringer er hovedsakelig kommet fra kjøp av rettigheter fra redere og fartøy som er trukket seg fra næringen. I tillegg kan bokføringen basere seg på synliggjøring av skjulte verdier i tilknytning til låneopptak med pant i rettighetene. Samlet sett har kostnadsnivået for de gjenværende fartøyene øket³. I og med at fiskerettighetene er gyldig kun til 31.12 2017 så kan vi beregne kostnadene til samlet 125 millioner per år ved en nedskrivning av de bokførte kostnadene i 5 årsperioden 2013-31.12.2017 (annuitet på 106 mill. kr i avskrivning per år + 6 % rente p.a.).

Tabellen viser at kostnadene på 125 mill. for fiskerettighetene for perioden 2008-2012 ville ha representert 7 % av fiskens salgsverdi, 13 % av verdiskapningen (lønn + renter) og 45 % av den beregnede ressursrente.

Den samme beregningen er gjort for de enkelte fartøygrupper i tabell 1. Her fremgår det at den pelagiske flåten står for 93 millioner av de 125 millioner (74 %) av kostnadene til fiskerettigheter, noe som ville ha representert 12 % av netto salgsverdi, 20 % av verdiskapningen og 40% av beregnet ressursrente i 2008-2012.

For øvrig er det partrålerne som utmerker seg med store kostnader til fiskerettigheter. Det oppsiktsvekkende her er at denne flåten går med store underskudd og kostnadene til fiskerettighetene nesten 3 ganger av ressursrenta. Line- og garnskipene har mer moderate investeringer i fiskerettigheter, men begge fartøygrupper går med underskudd og gir en negativ ressursrente. Dette tyder på at driften av flåten holdes i drift så lenge bankene finner sikkerhet for lån i kapitaliserte fiskerettigheter som frigjøres fra skjulte regnskapsmessige reserver.

OPPSUMMERING AV FLÅTENS ØKONOMISKE SITUASJON

Konklusjonene på denne økonomiske diagnosen av høstingen av ressursrenta av den færøyske fiskeflåten er følgende:

Fangstverdiene av bunnfiskbestandene torsk, hyse og sei m.v. som Færøyene selv har forvaltningsansvaret for, økte fra begynnelsen av 1990 tallet frem til 2002 for så halveres frem til 2012. Fangstverdiene av de pelagiske fiskeartene makrell og sild som er underlagt internasjonal ressursforvaltning har hatt en sterk vekst som har kompensert inntektsbortfallet fra bunnfiskeriene. Den langsiktige trenden har imidlertid vært at ressursrenta har variert mye fra år til år med en fallende trend perioden 2000-2007.

I 2007/2008 innførte Færøyene en ny fiskerilov med varighet 10 år som sammen med en øket kreditttilgang fra blant annet islandske banker åpnet for et øket kjøp og salg av fiskerettigheter for fartøyer over 15 tonn. Dette har ført til at antallet skip er redusert med 20 enheter og antall fiskere med vel 200. Kjøp og salg av kvoter innebar å kjøpe ut redere som tidligere hadde fått tildelt fiskerettigheter gratis. Dette har samtidig øket kapitalkostnadene for de gjenværende skipene og gitt et sterkt fall i ressursrenta frem til 2009. Etter en bedring av renta i 2010 og 2011 pekte pila nedover igjen i 2012. Totalt sett har flåten bokført 530 millioner i fisketillatelser i 2012. Det gir en årlig kostnad på 125 mill. kroner inntil rettigheten utfases 31.12.2017 som tilsvarte 40 % av beregnet gjennomsnittlig ressursrente for 2008-2012.

Totalt sett har flåten bokført 530 millioner i fisketillatelser i 2012. Det gir en årlig kostnad på 125 mill. kroner inntil rettigheten utfases 31.12.2017 som tilsvarte 40 % av beregnet gjennomsnittlig ressursrente for 2008-2012.

Det er havfiskeflåten som gav det største ressursrentebidraget på rundt 30 % av netto salgsverdi i 2012. Men bortimot halvparten av denne ressursrenta går til å finansiere fiskerettigheter. Rentabiliteten og verdiskapningen av totalkapitalen for både de pelagiske skipene og fabrikkskipene har derfor vært fallende med unntak av 2010 og 2011. Mannskapene om bord på fartøyene er kommet relativt bedre ut ved at de har opprettholdt sin andel av verdiskapningen.

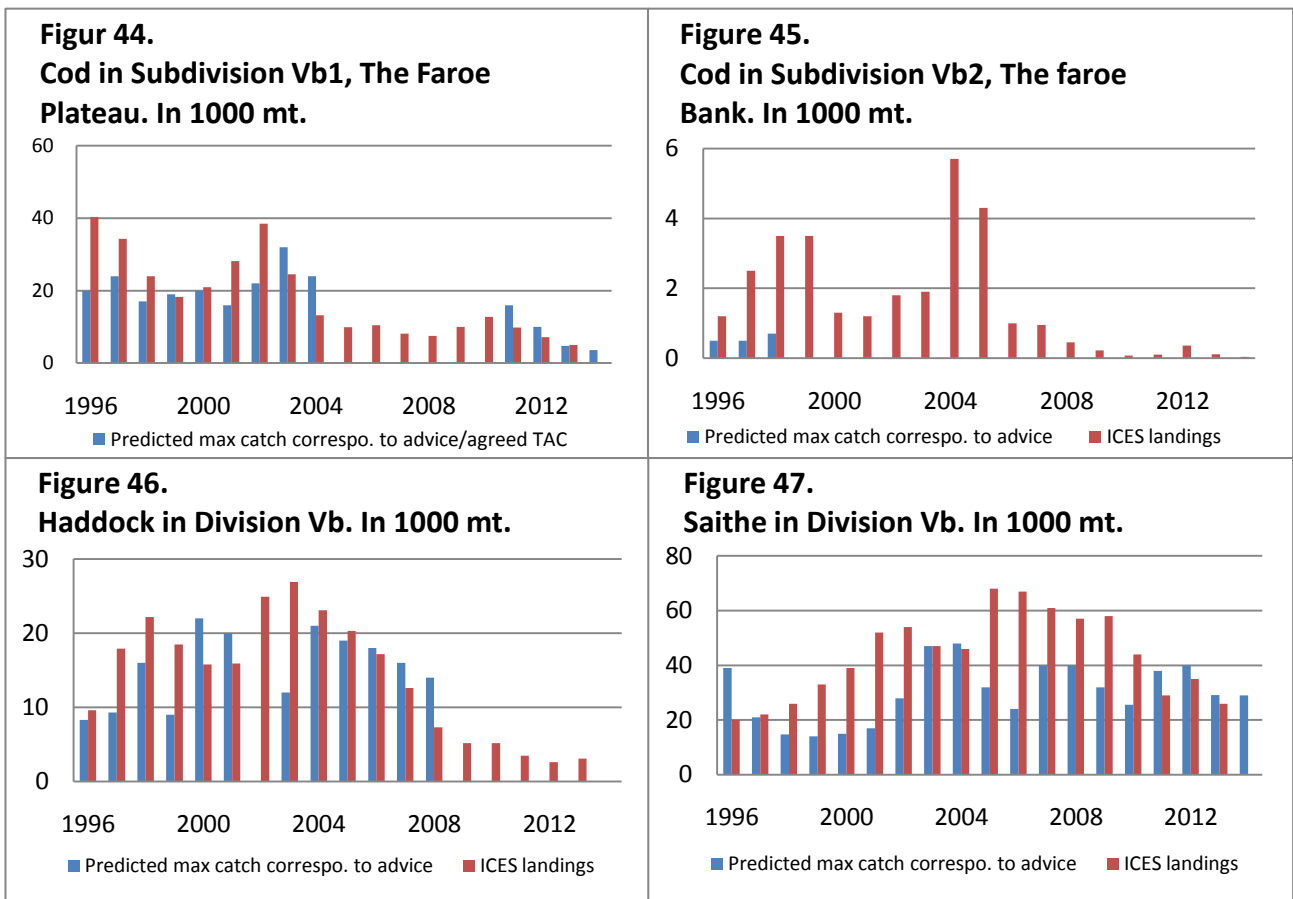
Skipene som drifter i Færøysk sone med trål, line og garn har hatt en vedvarende nedgangstid, med fallende ressursrente, kapitalrentabilitet, verdiskapning både for mannskap og redere økende skipsalder (bortsett fra partrålerne). Investeringer i fiskerettigheter har øket gjeldsgraden, men i liten grad bidratt til forbedring av situasjonen. Verst ute er partrålerne og lineskipene som har hatt sammenhengende negativ totalkapitalrentabilitet siden 2008. De økonomiske problemene skyves foran ved å pantsatte meget gamle fartøyer og fiskerettigheter og minimalisere avskrivningene. De gjenstående bokførte rettighetene har små utsikter til å bli avskrevet ved opphør 31.12.2017 uten en kraftig oppgang i verdiskapningen. Egenkapitalen i de fartøyer-gruppene som har slik kapital, er i hovedsak pantsatte fiskerettighetene tildelt av staten. Det kan tyde på at næringen kalkulerer med at de også får beholde disse rettigheten gratis etter 2018.

HVORDAN KAN RESSURSRENTEN I DE FÆRØYSKE FISKERIER MAKSIMERES?

Som det fremgår av den økonomiske diagnosen er det spesielt bunnfiskeflåten som i hovedsak fisker i færøysk sone, som har hatt en sterk negativ utvikling i verdiskapningen. Årsaken finner vi i bestandssituasjonen.

Figurene 44-47 sammenligner ICES fangstanbefalinger med den faktiske fangst av torsk og hyse i færøysk sone. Tallene viser er kronisk overfiske de siste 10 årene. Resultatene har da også vært deretter. Det alt for høye fangstuttaket har ikke vært bærekraftig med den følge at det er redusert til et minimum. Bortfall av dette fisket er uten tvil hovedårsaken til den meget lave verdiskapning og ressursrente i de Færøyske bunnfiskerier i egen sone. Tallene tyder klart på at denne bunnfiskforvaltningen må forbedres radikalt for igjen å få opp ressursrenta!

Figur 44, 45, 46, 47. Kilde: ICES advices June 2015 for 2015. Book 4: 4.3.1., 4.3.2., 4.3.3

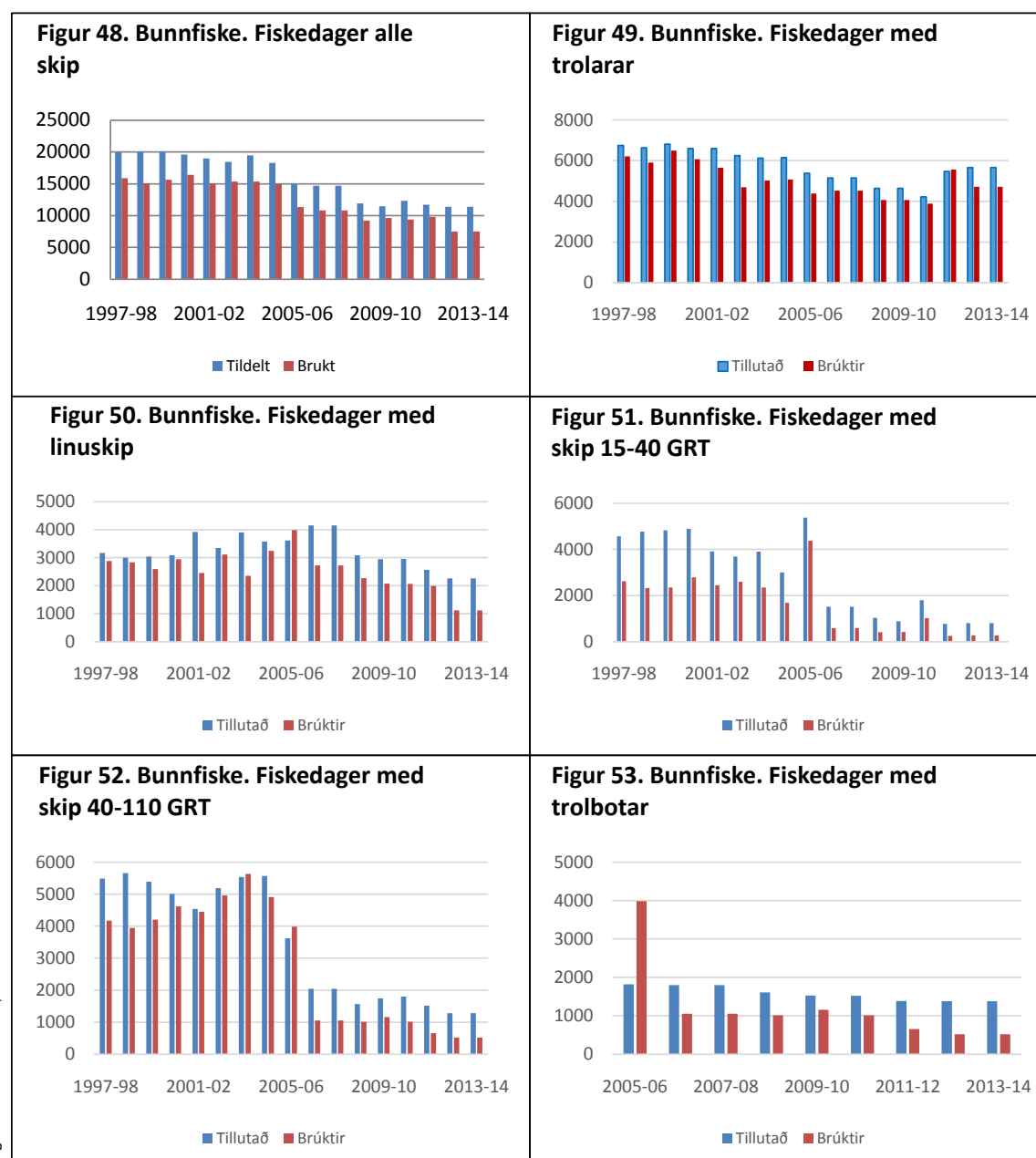

Spørsmålet er hvordan fangsttinningsreguleringen er regulert i forhold til ressursenes bærekraftige utnyttelse.

FANGSTINNSATSREGULERING I FÆRØYSK BUNNFISKE

Fangsttinningsraten i bunnfiskeriene på Færøyene er regulert gjennom fordeling av fiskedager. Det synes imidlertid ikke å være en klar sammenheng mellom de tildelte antall fiskedager og anbefalinger fra ICES om anbefalt bærekraftig høsting av ressursene. I figurene 48 til 53 er tildelingen av fiskedager sammenlignet med faktisk brukte fiskedager ut fra databasen <http://www.fve.fo/>.

Tallene viser at både for flåten som helhet og for de enkelte skipsgruppene er det tildelt flere fiskedager enn det som faktisk er utnyttet, i gjennomsnitt 78 % for alle fartøy (fra 87 % for trålerne og kun 57 % for skip 15-40 GRT). Det betyr at fangsttinningsraten totalt sett i realiteten ikke er begrenset av tildelte fiskedager. Tildelte fiskedager ser derfor ut til å være tildelt ut fra rederienes behov mer enn ut fra hensynet til en bærekraftig forvaltning av fiskeressursene og maksimering av ressursrenta på lengre sikt.

Figur 48-53. Kilde: Vørrn, Fiskveiðiefirtitit: www.fve.fo

Økningen i bunnfiskefangstene frem til midten av 2000 tallet er relatert til økning av antall fiskedager blant lineskip og mindre (par-) trålere (40-100 GRT). Senere har det vært nedgang i fangstverdiene til alle redskapsgruppene i bunnfisket bortsett fra partrålerne som har ekspandert. Partrålernes økede fangst kan også være knyttet til en øket fangsteffektivitet. Investeringer i stor maskinkraft og større trålnett kan øke fangst per partrålerskip opp til 6 ganger i forhold til Otter trål⁴ (lemmatrol). En slik effektivitetsøkning kan vanskelig fanges opp av fiskedagreguleringene.

Konklusjonen så langt i denne utredningen er at det viktigste bidraget for å øke ressursrentene i de færøyske fiskeriene er å sikre en bærekraftig høsting av de tilgjengelige fiskebestander. Tilstanden i de bunnfiskefiskebestander som forvaltes av Færøyene gir grunnlag til å stille et kritisk spørsmål om hvordan ressursene forvaltes. Bestandene synes verken å være i en bærekraftig forfatning eller forvaltes i henhold til internasjonale forpliktelser.

INTERNASJONALE FORPLIKTELSER?

Med bakgrunn i resultatene av de færøyske reguleringene av bunnfiskressursene i egen sone er det grunn til å stille spørsmål om de færøyske fiskereguleringer er i tråd kravene i Havrettskonvensjonens artikkel 61 med forfatters uthevninger i tekstboks 1:

Textboks 1: UN Convention on the Law of the Sea. Article 61. “The coastal State shall determine the allowable catch of the living resources in its exclusive economic zone ... taking into account the best scientific evidence available” ...

“**to ensure** through proper conservation and management measures that the maintenance of the living resources ... is not endangered by over-exploitation. Such measures shall also be designed to maintain or restore population of harvested species at a level which can produce the maximum sustainable yield, as qualified by relevant environmental and economic factors, including the economic need of coastal fishing communities.”

(Understrekning av forfatter)

I alle tilfeller må utforming av en forbedret fremtidig ressursforvaltningsmodell baseres seg på prinsippene i havrettstraktaten. Det færøyske lovverket synes å gi full ryggdekning for et slikt synspunkt (Tekstboks 2).

Tekstboks 2. The Faroese Legal Framework

Faroese authorities have full jurisdiction of all living resources in the Faroes Fisheries Zone, FFZ. Most demersal stocks in the FFZ are not shared stocks, but are fully regulated by Faroes authorities.

Regulations of all fisheries in the Faroese fisheries zone (FFZ), (and Faroese fishing vessels outside the FFZ) are based on the Commercial Fishery Act, 1994.

“§ 1. The Act encompasses all commercial exploitation of living resources in the Faroese Fisheries Zone and exploitation by fishing vessels flying the flag of the Faroe Islands in waters outside the FFZ. Excepted are living resources in rivers and lakes and whales, seals, birds and reared fish.

§ 2. The living resources in the FFZ and the allocations the Government of the Faroe Islands has acquired outside the FFZ are the property of the Faroese People. In the administration of this act the aim should be to conserve the resources and exploit them in a sustainable and rational way, both in biological and economic terms, and with due concern for the relationship between stocks of plants and animal in the Sea and their abundance, in order to secure the most optimal flow of benefits for the society, constant employment and income and possibilities for commercial activities all over the country.

§ 3. paragraph 2. Fishing rights allocated in accordance with this act do not transfer property rights to the licensees. The fishing rights can be withdrawn without compensation.”

The operational framework in the FEZ controlling fishing mortality and exploitation pattern with total effort quotas, technical measures and close areas.

(Etter Kjartan Hoydal (2014). Management of Demersal Fisheries in the Faroese Fishing zone. Working document).

FORKLARINGER PÅ RESSURSSITUASJONEN FOR BUNNFISK RUNDT FÆRØYENE

Havforsker Petur Steingrund mente at forvaltningen av bunnfiskeriene ikke vært tilstrekkelig for å sikre bestander som kan gi et lønnsomt linefiske.

Både naturlige omstendigheter og i fiskeriet kan forklare at bestandene på torsk og hyse er falt så mye. Naturens svingninger kan man gjøre lite med, men myndighetene styrer fiskeinnsatsen. Det er i dette perspektivet at det har vært gitt tillatelse til å fiske for mye torsk, hyse og sei enn det som er bærekraftig innenfor de naturgitte trendene som har gjort seg gjeldene. Han viser til at det er vanskelig å realisere rådene om TAC (total tillatt fangst) gjennom reguleringene av innsatsen målt i fiskedager. Fangstene på en fiskedag kan variere betydelig avhengig av redskapenes og fartøyenes effektivitet. TAC anbefalingene blir ikke alltid fulgt og mange tildelte fiskedager blir ikke brukt.

Sett ut fra bærekraftig forvaltnings perspektiv mener han at problemet er at myndighetene synes å vektlegge fiskedagsutvalgets anbefalinger som bygger på fiskernes subjektive oppfatninger samme betydning som de vitenskapelige råd fra ICES. Tidligere var det enighet mellom Havstovan og Fiskedagutvalget, men i de siste årene er meningene blitt forskjellige etter hvert som bunnfiskbestandene er blitt sterkt desimert.

De øvrige intervjuene bekreftet at det finnes en betydelig skepsis til Havforskernes anbefalinger og at fiskernes anbefalinger står sterkt som grunnlag for myndighetenes reguleringer. Tilhengerne av fiskedagsystemet fremhever at det fjerner insentivet til å kaste mindreverdige fisk på havet som er et stort problem med fordeling av individuelle kvantumsbaserte kvoter. Kunnskapen om at fiskeinnsatsen også påvirker bestandsutviklingen synes i liten grad å ha blitt tatt hensyn til. Nedgangen i bestandene utenfor Færøyene fremheves for eksempel av Jan Højgaard i Fiskimannafelagið skyldes ene og alene naturlige svingninger og økning av makrellbestanden som beite på bunnfisklarver. Andre informanter i næringslivet synes imidlertid man skal lytte mer til havforskerne selv om man også tror at naturen bestemmer mye i forhold til fiskebestandene og at makrellen er hovedårsaken til at bunnfiske bestandene er gått ned.

I følge Kári Pettersen⁵ har motstanden mot en nødvendig reduksjon av fiskedagsinnsatsen vært begrunnet i at man derved tvinger de aktive fiskere (de raske) til at kjøpe dyre fiskedager fra de inaktive. Til det er å si at det er hele poenget med omsettelige fangstinnsats og kvoter er nettopp at de mest effektive skal overta de mindre effektive. Kári Pettersen beskriver reguleringer som har utviklet seg til et moralsk dilemma som er blitt mere og mere akutt. I 2004 anbefalte fiskeribiologerne å redusere innsatsen med 10 %, senere med 20, 30, 40 prosent, uten at innsatsen ble minket med mer enn et par prosent. I 2008 ble det anbefalt å minke innsatsen i torsk- og hysefiskeriet med 50 prosent, mens resultatet ble 10 prosent. I 2014 anbefalet biologerne at torsk og hysefisket ble minket med 69 prosent uten at dette ble fulgt opp av reguleringsmyndighetene. Etter hvert som anbefalingene om reduksjon av innsatsen er blitt større og større, er myndighetene kommet i en umulig situasjon ut fra en frykt om at om fiskedagene reduseres med 40, 50 eller 69 prosent, går hele bunnfisket konkurs med en gang.

FORSLAG TIL FORBEDREDE REGULERINGSMODELLER

Den første utfordringen er å øke den bærekraftig biologiske produksjon av fisk innenfor Færøyenes økonomiske sone som danner grunnlaget for høsting av ressursrenta. Dette krever at handlingsreglene ved fastsettelse av fangstuttaket må bedres med hjemmel i Fiskerilovens av 1994 § 2.

For det første er det helt avgjørende at kvoter skal fastsettes på vitenskapelig grunnlag. I de intervjuene vi gjennomførte med nøkkelinformanter på Færøyene, fremkom det en meget stor skepsis til vitenskapens holdbarhet som grunnlag for fastsettelse av fiskedager i det færøyske bunnfisket. I de internasjonale forhandlinger om sild og makrell gjør nok den samme skepsisen seg gjeldene, men her har ikke aktørene noe annet valg enn å legge til grunn ICES sine analyser og tilrådninger i de internasjonale kvoteforhandlingene. Det er et paradoks at forvaltningen av makrell, sild og torsk i Barentshavet basert på de vitenskapelige rådene ICES er blitt de mest verdifulle fiskebestandene for Færøyene. På den andre siden følges ikke den samme rådgivningen for de bestandene Færøyene selv har full råderett over og som er i en biologisk katastrofal situasjon og gir meget lav ressursrente og verdiskapning for øvrig.

I forvaltningen av de nasjonale bestandene, er skepsisen til vitenskapen kommet til syne ved opprettelsen av fiskedagutvalget hvor fiskernes egne vurderinger av bestands-situasjonen kartlegges og vektlegges. Som fremhevet over synes ikke de tildelte fiskedagene å ha begrenset fisket overhodet i og med at det er tildelt flere fiskedager enn det som faktisk er utnyttet (side 27). ICES faktiske diagnose av bunnfiskebestandenes helsetilstand viser klart at den færøyske reguleringspraksisen ikke er tilfredsstillende. Det er behov for å etablere en mye mer konkret sammenheng mellom anbefalt TAC og innsats i form av fiskedager. Ut fra et biologisk perspektiv kan det fastsettes et fangstuttak som maksimerer fiskebestandens avkastning på lengre sikt. Det som mangler er etablering av fakta om hvor mye fisk som tas ut per fiskedag, slik at ved fastsettelsen av antall tillatte fiskedager alltid foreligger en beregning av hvor stor fangst fiskedagene representerer.

Tekstboks 3. Økning av ressursrenta ved å bedre handlingsregler i henhold til § 2 i Fiskeriloven av 1994.

1. Kvoter skal fastsettes på vitenskapelig grunnlag
  - a. Mål: Maksimering av samlet ressursrente (MEY) for alle tilgjengelige kvoter for det Færøyske samfunnet
2. ICES anbefalte biologiske kvoter skal følges
  - a. Beregnet ut fra TAE_{MSY} / TAC_{MSY} (Total Allowable Effort /Total Allowable Catch for Maximum Sustainable Yield) med basis i F_{MSY} (fangstuttak som maksimerer det langsiktige utbyttet)
3. Internasjonale kvoteavtaler for pelagisk fisk og torskefisk skal følges
4. Det fagøkonomisk rådgivende råd (ØR) med uavhengig utenlandsk deltakelse, skal anbefale TAE/TAC_{MEY} fangstkoter som maksimerer en bærekraftig ressursrente (MEY) på lengre sikt.
5. Fiskeriministeren har mandat til å fastsette størrelsen og fordelingen av de endelige TAE og TAC innenfor rammene av de anbefalte TAE/TAC_{MSY} og TAE/TAC_{MEY}

Tekstboks 3 presenterer et forslag som vil kunne bidra til å maksimere ressursrenta (MEY). Kjernen i forslaget er at det må bygge på vitenskapelig dokumentasjon som bygger opp akkumulert kunnskap over tid. Selv om vitenskapen kan være usikker og mangelfull, er det likevel det sikreste grunnlaget som er tilgjengelig. Vitenskapsfolkene skal gjøre sine vurderinger av hvordan målsettingene om maksimering av den langsiktige ressursrenten for det færøyske folket kan oppnås. Grunnlaget er på biologiske og økonomiske fakta som skal systematisk samles inn og vurderes uten den type sidehensyn som alltid vil prege interessegrupper med andre kortsiktige motiver. Denne vitenskapelige informasjonen må kvalitetssikres og publiseres slik at folket på Færøyene som er eier av ressursene, gjøres kjent med innholdet før den politiske beslutningsprosessen tar til. Havforskerne ønsker seg også at Lagtinget burde vedta en overordnet fangstregulering, som blir fulgt år etter år - i stedet for å gå inn hvert år med justeringer.

Det er denne beslutningsmodellen som har gjort ICES til ubetinget suksess i forvaltningen av fellesbestandene i Nord Atlanteren. Når fiskere og andre særinteresser bringes inn i prosessen før anbefalte kvoter eller fiskeinnsats gjøres kjent, vil offentligheten kunne få en skjev fremstilling av bestandsstatus. Dette var for eksempel tilfellet i Chile ⁶ før 2012, noe som var medvirkende til et kraftig overfiske av særlig de pelagiske kvoter og et kraftig fall i de årlige fangster. Ordningen der er nå opphørt som følge av den nye fiskeriloven som ble satt i verk i 2012. Nå skal vitenskapsfolkene gi klare offentlige råd før interessegrupper og politiske beslutningstakere går inn i beslutningsprosessen.

Den manglende vitenskapeliggjøringen av rådgivningsprosessene ved fastsettelse av fiskedager på Færøyene hvor rådene fra interessegruppene gis en for sterk vektning, bl.a. gjennom Fiskedagutvalget, er en viktig årsak beslutninger som har ført til at bunnfiskbestandene er kraftig desimert og ressursrenta minimalisert. Forbedring av handlingsreglene er en nødvendighet for igjen å kunne bygge opp fiskebestandene og ressursrenta i de færøyske bunnfiskeriene⁷.

⁶ Trondsen T. (2010). Fish Quota Auction. Opportunities for Chile 2010. Expert opinion on open bidding as an allocation method for fishing quotas in an IQ system. The Norwegian College of Fishery Science. University of Tromsø. Norway

⁷ Hegland TJ and CCE Hopkins (2014). Towards a new fisheries effort management system for the Faroe Islands? - Controversies around the meaning of fishing sustainability. *Maritime Studies*, 13:12 <http://www.maritimestudiesjournal.com/content/13/1/12>

HVORDAN TILPASSE TAE TIL FMSY ?

Den første reguleringsutformingen er å etablere et reguleringsystem som gjør TAE (Total Allowable Effort) bærekraftig. Færøyene har utmerkede vitenskapsfolk som kan realisere en slik målsetting⁸. Et eget offentlig utvalg avga sin innstilling i 2011 med konkrete anbefalinger til fiskerimyndighetene.⁹ Utvalgets påviste at for at bunnfiskebestandene skal kunne bygge seg opp til et bærekraftig langtidsutbytte FMSY må fangstbelastningen for torsk reduseres fra F 0,41 (2008-2010 nivå) til F 0,32 og for sei fra F 0,45 (2008-2010 nivå) til F 0,28. Forslagene er ikke gjennomført.

Havforsker Petur Steingrund har pekt på at det er en utfordring rent forvaltningsmessig å utvikle et system som sikrer at fangstene ikke overstiger den anbefalte FMSY. Det foreligger to reguleringsmodeller, en med regulering av fangstuttaket med en kvote TAC som fordeles på de enkelte skipene og den andre som regulerer den totale fangst-innsatsen. Uttaksmetoden brukes ved regulering av sild, makrell og torskefisk i Barentshavet og på Island. Metoden har den fordel at hvert enkelt fartøy, eventuelt grupper av fartøy, kjenner nøyaktig til hvor mye fisk de kan fange. Og når den tildelte kvote er tatt stanses fisket. Modellen er anvendt med stor suksess i fiskerier over hele verden, spesielt i fiske på enkeltbestander. Problemet med individuelle kvoter er at fiskerne kan være fristet til å optimalisere verdien ved kun å ta vare på den største og mest verdifulle fisken og slippe ut den minst verdifulle (high-grading).

I bunnfiskeriene med mange forskjellige fiskearter i den enkelte fiskefangst er uttakskvoter mer komplisert. På mange fiskefelt kan det være vanskelig å plukke ut en kvoteregulert fiskeart blant flere. Fiskerne kan derfor bli fristet til kun å ta den fiskearten som er mest lønnsom og kaste de øvrige minst verdifulle på sjøen igjen. Problemet er at fisken som kastes ut vanligvis er død og enn det kvantumet som faktisk landes og registreres i fangststatistikkene er mye mindre enn den faktiske fangsten. Det oppstår med andre ord opp usikkerhet om hvor mye fiskerne egentlig har fisket i forhold til kvotene. Individuelle kvoter kan også svekke utnyttelsen av bifangst av fiskearter som ikke er kvoteregulert, fordi det er vanskelig å fiske slike uten å få kvoteregulerte arter i de samme fiskeredskapene.

Færøyene fant derfor i 1996 at innsatsregulering i form av total tillatt innsats (TAE) var mer egnet til å utnytte fartøyenes fangstkapasitet og bestandene bedre. Fiskerne kan lande all fangst uten begrensninger. Det gir god utnyttelse av biprodukter og marginale fiskearter uten at de fristes til å slippe ut lavverdifisk. Utfordringen er imidlertid likevel å sikre at fangstene total sett holdes innenfor en forsvarlig FMSY. Det er på dette siste punktet at reguleringene av bunnfisket på Færøyene ser ut til å ha sviktet fullstendig. Det hjelper ikke å hindre utkast av fisk, når reguleringsopplegget stimulerer fangst av alt for mye fisk ut over et bærekraftig nivå.

⁸ Kjartan Hoydal (2014). *Management of Demersal Fisheries in the Faroese Fishing zone. Working document.*

⁹ *Upprit frá arbeiðsbólki, settur av landsstýrismanninum í fiskivinnuárum (Oktober 2011) Umsitingarætlan fyri toska-, hýsu- og upsastovrnarnar í føroyskum sjógvi Upprit*

Hovedproblemet er at når flåten består av fartøyer med vidt forskjellig kapasitet og effektivitet til å fiske, er fiskedager i seg selv ikke en tilstrekkelig indikator til å regulere fiskeinnsatsen. Den faktiske kapasiteten selv innenfor faste fiskedager øker med størrelse og maskinkraft på fartøyet over tid ved utskifting salg av fiskedager. For å korrigere for kapasitet er det utviklet en index som beskriver fartøyets kapasitet i Lengde x Bredde x Maskinkraft (hp) som anvendes når fiskedager skifter eier.

Denne indexen er heller ikke tilstrekkelig til å beskrive skipenes faktiske fangstkapasitet. Dybden i kombinasjon lasteareal og annet areal kan ha stor betydning for hvor stor fangst som kan tas på hver fangsttur som igjen har stor betydning for hvor effektivt fartøyet kan utnytte tiden i de tildelte fiskedagene. Fangst effektiviteten kan også mangedobles ved overgang fra otter trål til partrålere der hvor det er bunnforhold som gjør dette er mulig. Både skipsingeniør Thormund Johannesen og andre fra næringslivet som vi snakket med klaget i tillegg på at den type tekniske kategorisering av bunnfiskflåten er et hinder for innovativ teknisk utvikling av flåten.

Selv om innsatsregulering i fiske av bunnfisk kan være en god ide, er det helt nødvendig å forbedre metoden for å beregne innsats og koplingen til FMSY. De tekniske kapasitetsmål må bli mer dynamisk uten å være til hinder for en innovativ utvikling av flåten. I det følgende vil jeg skissere en slik forbedret modell.

MODELL FOR FORDELING AV EN BÆREKRAFTIG TOTAL FANGSTINNSATS

Total fangstinnsats kan beregnes ut fra formelen: $TAE = \text{Antall skip} * (\text{NRT} * \text{KW} * \text{D})$. Selve flåten kan som nå fordeles etter de gruppene som allerede eksisterer, men at kapasiteten beregnes ut fra en universell modell som kan gjøre det mulig å slå sammen fiskerettigheter fra forskjellige fartøygrupper uten at kapasiteten øker. Motorkraft påvirker fangstredskapets effektivitet og lastekapasitet påvirker effektiv fangsttid mellom hver lossing.

Modellen tar utgangspunkt i skipenes NRT (Netto registertonn) som registrerer faktisk lastekapasitet til et skip, i motsetning til BRT som registrerer hele skipets vekt. Skipets lasteevne er en viktig kapasitetsfaktor. Jo høyere lastekapasitet, dess mer fiske kan føres på land i hvert døgn, dess mindre tid må fartøyet bruke på å gå til land for å losse og dess mer tid kan fartøyet bruke på selve fisket. Netto lasteromkapasitet tar således ikke med øvrig dekkplass og bekvemmelighetsrom for mannskap. Det betyr at rederne vil kunne ha økonomiske fordeler av å øke verdiskapningen av fisken om bord som kan ta plass eller trenger mer bekvemmelighet for mannskapet uten at dette har betydning for tildelt fangstkapasitet.

I tillegg til NRT er også motorenes størrelse (i KW) en viktig innsatsvariabel. Jo større motor et fartøy har dess hurtigere kan det komme til og fra fiskefeltene og dess mer redskap (særlig trål) kan det trekke etter seg. For å finne TAE multipliseres NRT med KW og antall fiskedager (D) som også kan beregnes i antall timer som det gjøres på Færøyene.

Tabell 2 er utarbeidet ut fra det faktiske antall skip tilhørende registrert i de enkelte fartøygrupper for fiskesesongen 2014/2015 kombinert med data om det enkelte skips NRT og KW.

Tabell 2. Den totale innsatsen TAE på grupper

Tabell 2: Kilde: Vørn, Fiskiveiðieftirlitið: www.fve.fo og www.teyggjan.fo

TAE 2014/15	1. N	2. NRT	3. KW	4. D	5. TAE	6. Fordeling
Trolarar	29	3 155	21 267	3 986	791 091	79,6 %
Línuskip	16	2 124	9 329	1 363	190 384	19,2 %
15 -40 BRT	4	110	2 133	2 124	9 329	0,9 %
40 - 110 BRT	7	58	458	40	552	0,1 %
Trolbátar	7	14	1 136	238	2 358	0,2 %
Sum	63	5 462	34 323	7 750	993 714	100,0 %

- 1) Antall skip
- 2) Samlet innsats i Netto Register Tonn (faktisk lasteromskapasitet)
- 3) Samlet motor innsats i Kilowatt
- 4) Tildelte fiskedager
- 5) Beregnet total innsats i 1000 NRT x KWD (netto registertonn multiplisert med kilowattdager)
- 6) Gruppe fordeling av TAE

Tabellen viser at den totale innsatsen for 2014/2015 sesongen summerer seg til 993 714 TAE, hvor Trolarar og Linuskip representer henholdsvis 79,6 % og 19,2 %, mens de øvrige grupper representer en helt marginal andel av totalinnsatsen.

Den totale fangstprognosen for torsk, hyse og sei deles på TAE i 2013/2014. Det gir 0,031 tonn (31 kg) fangst per TAE. For å bedre lønnsomheten i fisket kan man redusere den totale TAE. For eksempel vil en reduksjon på 25 % gi en total innsatsreduksjon fra 993 714 TAE til 745 286 TAE. Det gir en økning av teoretisk fangst til 0,041 kg/TAE. Med utgangspunkt i denne innsatsrammen kan en igjen fordele det totale TAE på fartøygrupper ut fra historiske som gjort i Tabell 3 eller andre kriterier.

Tabell 3 tar utgangspunkt i ICES fangstprognoser for anbefalt FMSY 2015. Dette blir ikke helt korrekt fordi anbefalingene gjelder kalenderåret, mens det færøyske fiskeåret går fra 1.8- 31.7. Men for vår illustrasjonsformål har formål har det ingen betydning.

Dette er naturlig nok en teoretisk modell. I virkeligheten kan det gjøres detaljerte statistiske analyser over sammenhengen mellom TAE og fangst og utarbeide prognoser slik total innsats ikke overstiger anbefalt uttak. Men naturen kan alltid variere og fiskens fangstbarhet kan ikke alltid forutsees. Fisket bør derfor i alle tilfelle overvåkes og stoppes når den totale kvoten er fisket opp.

Tabell 3. Fordeling av ICES anbefalte fangstprognose F_{MSY} for 2015 på sesongen 2004/2015.

Seithe Vb, tonn	26 000
Haddock Vb, tonn	0
Cod Vb1, tonn	0
Cod Vb2, tonn	4 500
Fangstprognose, tonn	30 500
Tonn fangst/TAE 2014	0,031

Budsjett (Eksempel) 2014/2015

Tonn fangst/TAE	0,041
TAE 2015/2014	75 %
TAE	745 286

Fordeling av TAE på grupper som 2014

• Trolarar	593 318	79,6%
• Línuskip	142 788	19,2%
• 15 -40 BRT	6 997	0,9%
• 40 - 110 BRT	414	0,1%
• Trolbátar	1 769	0,2%
• TAE	745 286	100%

Det vil alltid også være en skippereffekt i fisket. Det vil si at skip med lik TAE vil fiske ulikt blant annet på grunn av skipperens og mannskapets dyktighet og innsatsvilje. Disse mest effektive fartøyer vil kunne fiske betydelig mer enn den tildelte TAE representerer. I tillegg vil de dyktigste kunne oppnå høyere priser ved å tilby bedre kvalitetsprodukter enn andre. For å øke ressursrenta og verdiskapningen for samfunnet for øvrig bør denne skippereffekten utnyttes. Bruk av auksjoner kan være med på å stimulere til en slik økning av ressursrente og verdiskapningen i samfunnet for øvrig.

HVEM BØR FÅ RESSURSRENTA?

Analyser viser at det er en betydelig ressursrente i de færøyske fiskerier og det er trolig et uutnyttet potensiale om bunnfiskeriene struktureres og reguleres på en bærekraftig måte. Men vi har også funnet at bortimot halvparten av ressursrenta går til betjening av kapitalkostnader for kjøp av fiskerettigheter fra redere som har solgt seg ut av næringen.

Fiskeriminister Jacob Vestergaard anslår på sin side at ressursrenta muligens kan være på 500 mill. kroner hvor det pelagiske fiskeriet gir det viktigste bidraget, men at estimatene svinger mye. **Dennis Holm**, leder av fiskedagutvalget påpekte at myndighetene verken etterspør økonomiske vurderinger eller har etablert et system for ressursrenteforvaltning i tilknytning til fiskedagsystemet. Utkantsområdene har satt fokus på at ressursrentediskusjonen også er et spørsmål om flytting av ressursrenten fra distriktene til Torshavn for sentral omfordeling uten krav om hvordan pengene fra skal brukes.

Samfunnsøkonomene **Kári Petersen** og **Jóannes Jacobsen** påpekte også at det mangler gode økonomiske analyser av hvor stor ressursrenten er og hvor stor den kan bli i et optimalt organisert fiskeri hvor hele flåten sees i sammenheng. De mener at det politiske lederskap ikke ønsker slike analyser. Folket har krav på opplysning om de enorme summer som ligger i ressursrenten på Færøyene. 600 mill. i ressursrente tilsvarer en skattelettelse på 30.000 kr årlig for alle de 20 000 lønnsmottagere på Færøyene, hevder de.

Diskusjonen om en ressursrente startet med en rapport fra det økonomiske råd i 2000 hvor det ble foreslått opprettelse av et marked for kvoter for å skape mere rettferdig adgang til fisket. Først i 2007 fikk analysen støtte i folket etter at ressursrenta ble synliggjort ved salg av det pelagiske skipet Krúnborg til en høy overpris som reflekterte verdien av fiskerettigheten.

Fiskeriministeren Jacob Vestergaard mener at ressursrenten primært skal ligge hos rederiene som vet bedre enn politikerne hvordan den kan reinvesteres i ny virksomhet. Erfaringer med offentlige fond på Færøyene er negative. Han viser til at selskapene har anvendt ressursrenta til investeringer i nye fabrikker og offshore. Han mener at hvis pengene går inn i et offentlig fond eller i statskassen ville man ikke få den samme nytten av dem. Det er heller ikke bra å flytte renten inn til statsbudsjettet

Staten har imidlertid innført en ressursrenteskatt per fangstkilo i det lønnsomme makrellfisket. Fiskeriministeren mener at ressurskatt også er aktuelt når rederne selger seg ut av næringen. Man kunne bruke noen penger i et lite fond for markedsføring og forskning som i Norge.

Aksel Johannesen i Javnaðarflokkurins viser til alternative muligheter for å dra inn ressursrenten til fellesskapet utover dagens ordning med avgift på landet kvantum. Det kan også legges en avgift på eksportverdier, man kan selge lisenser på auksjon med varighet flere år eller man kan innføre en ressurskatt på profitt. Ressursrenteskatten kan komme til nytte i samfunnet gjennom et utviklingsfond eller som skattenedsettelse. Motstandere frykter imidlertid at det eneste som skjer er at de private kommer til å betale for en øket offentlig forbruk.

Jógvan Jaspersen som er leder i Felagið Nótaskip er enig i at prisen som synliggjøres ved oppkjøp kan man si er en ressursrente. Rederne er innstilt på at man skal betale en rimelig godtgjørelse for lisensene. Men de mener at det er et stort problem at man i samfunnsdebatten fokuserer mer på hvordan man kan få penger fra dem som får store overskudd enn på strukturendringer som er nødvendige til at få lineflåten eller bunnfiskeriet til også å gi overskudd. Skipene har investert mere enn de har tjent blant annet i fabrikker som kan ta imot fisk.

Jan Højgaard i Fiskimannafelagið viser til at fiskerne ikke er så glad for ressursrentebeskatning. De kan være tilknyttet forskjellige i politiske retninger men ingen vil høre om en auksjon eller en ressursrente fordi det betyr i realiteten at fiskerne skattlegges mer enn resten av samfunnet. De er enig i at både fisken og landskassen tilhører alle, men er imot at ressursrenten bør gå inn i statskassen. Hvordan forvaltningen blir organisert bestemmer hvem som får godene. De som kommer med en alternativ løsning, må man også si hva og hvordan pengene skal brukes. Han viser også til at medlemmene mener at det er uakseptabelt at ressursrenteavgiften innsamles med en fast sats på pr kg makrell. Det eneste riktige vil være og eventuelt ta inn renten i prosent av salget som også reflekterer varierende fiskepriser.

Skipsingeniør **Thormund Johannesen** mener at bunnfiskeriene i dag har en konserverende virkning på flåteutviklingen som hindrer nyskapning. Verdien av ressursen ender i unødige stålkostnader. Det er ikke fiskedagene i seg selv som problemet men de begrensningene som låser flåtestrukturen fast i et ulønnsomt system. Tildeling av kvoter uten betingelser på båtenes utforming vil overlate til rederne selv å avgjøre hvordan og hvilket redskap de vil fiske med, noe som vil fjerne overkapasiteten hevder han.

Skipsmegler **Petur Ove Kruse Johannesen** formidler salg av fiskedager og skip. Han opererer således en handelsplass eller auksjon hvor priser dannes og kontrakter inngås. Han mener at i dag betaler partrålere 35 tusen kr per permanente fiskedag og småtrålerne 15-20 tusen per dag. Prisene varierer alt etter hvor mye makrell trålerne får fiske. Prisene er fallende. For 10 år siden var småtrålerrettighetene vert 80.000 kr per dag. Disse verdiene kan anses som kjøper og selgers omforenende vurdering av nåverdien av den omsettelige markedsverdien til ressursrenten knyttet til lisensen.

Han mener det ikke er mange linebåter som selger lisenser. Markedsverdien av lisensen er avhengig av størrelsen på torskekvoten på Island som har stor verdi. Islandskvoten handles imellom lineskipene både som leie (1 kr/kg) og som permanent salg (10/11 kr/kg). Prisene for lisensene antas å ligge på ca. 20.000 kr per dag for en permanent rettighet.

Verdiene for de pelagiske rettigheter er umulig å fastlegge. Verdiene har steget kraftig som følge av øket adgang til makrellkvotene i Nord Atlanteren. Et salg for noen år siden viste imidlertid folk at det er ufattelig mye verdier i lisensene. **Høgri Hansen** Fiskemarknaður har også observert at fiskedager kan selges permanent for opp til 50.000 kr per dag avhengig av hvor mye fartøyet kan fiske.

Nogle informanter fra næringslivet forteller at salget av Kronborg synliggjorde verdiene av fiskekvotene og har gjort debatten vanskelig på Færøyene. Det viktigste for en reder er at man vet hva man har å fiske. Investeringene i rettigheter bør rederiene kunne beholde og videreføres. Når det så kommer 100 000 ton makrell ekstra til landet burde man ha et annet slags fordelingssystem. Det mest fornuftige er kanskje at et råd sitter og bestemmer hvor mye hver gruppe skal betale for sine kvoter. Han mener at man burde se hvor mye verdi det er for eksempel i Barentshavstorsken for deretter å bestemme hvor mye staten skal ha i ressursrenteavgift fra disse kvotene. Hvis rederiet skal kjøpe kvoten bør landet selv sette prisen. De kan godt leve med at man betaler litt for fiskerettighetene, så lenge man har et stabilt system. Man kan også beskatte kraftig salg av kvoter. De tror på at systemet vil bli ordnet før 2018.

De mener at prisen på linefartøyer kan være 30.000 kr for en fiskedag. Fiskedager på linebåtene er bra fordi de fisker i et meget blandet fiskeri. Det betaler seg bedre å fiske i Grønland og Island enn i Færøysk sone. Partrålerne konsentrerer seg på sei og det er kanskje det mest fornuftige. Fiskedagene kunne blitt fjernet fra seifisket og erstattet med kvoter. Det ville gitt et mere fleksibelt fiske i sesongene for trålerne med frysere om bord.

ER FORDELING AV FISKERETTIGHETER GJENNOM AUKSJON AKTUELT?

Aksel Johannesen i Javnaðarflokkurins viser til at fisken ifølge Lov om erhvervsfiskeri § 2 er folkets eiendom. Blant lagtingsmedlemmene er det et flertall som ønsker å selge kvoter på auksjon. Det er også et flertall i folket og størst i Tórshavn. Det er størst motstand i de borgerlige partier men også blant medlemmer. Folk i utkantene er blant annet redd for å miste fiskearbeidsplasser om redere selger sine rettigheter.

Han har registrert at argumenter imot salg er særlig knyttet til den økede usikkerheten som kortsiktige kvotekontrakter representerer for investeringer og finansiering. Rederiene og fiskerne er også imot fordi de er redd for ikke å være konkurransedyktige i en åpen auksjon. Bankerne er også imot auksjon av kortsiktige lisenser. De ønsker en sikkerhet på en periode på 10-15 år. Det er også en prinsipiell motstand blant fiskerne mot å betale for å komme i arbeid og en frykt for at industrien dreneres for kapital og at utlendinger vil kjøpe opp alle rettigheter.

Auksjon er bedre enn politiske tildeling av rettigheter som legger opp til korrupsjon. En nøytral auksjon vil også fremme en alminnelig rettferdighet slik at alle borgere får de samme muligheter og ikke bare de som kjenner ministerens telefonnummer. Det er også behov for et auksjonsmarkedssystem som stimulerer til høyere verdiskapning av fisken i form av høy markedskvalitet og utnyttelse av biprodukter.

Fiskeriminister Jacob Vestergaard er i utgangspunktet imot salg av fiskerettigheter på auksjon og mener at ressursrenten vil være best fordelt gjennom lisenser. Han er bekymret for at storkapital som kommer utenfra. Han mener at kombinasjon av auksjon og utenlandsk kapital er livsfarlig for Færøyene. I en auksjonsbasert ordning vil det være vanskelig å konkurrere med utlendinger. Ressursrenten ville kunne komme inn den veien, men utviklingen ville langsomt bli drenert ut av samfunnet. Det vil også være for få aktører i et slikt marked til at man kan få frem en riktig pris.

Samfunnsøkonomene **Kári Petersen** og **Jóannes Jacobsen** er tilhengere av kvotesalg på auksjon. En stor utfordring er å få folk til å forstå hva et nytt system innebærer. Det godt kan komme inn utenlandsk kapital men at fartøyene skal være færøyske med færøysk lønn og færøysk registrert selskap.

De mener at det eneste som kommer til at skje hvis der kommer en auksjon er at mer pengene kommer inn i statskassen. Kravet om at fisken skal landes på Færøyene kan også innfris som følge av at det er nok kapasitet til at motta fisken som konsumfisk. De viser til en undersøkelse av Hans Ellefsen som har påvist at man i dag kan klare å fiske alle bunnfiskkvotene med 1/3 av dagens antall fartøyer. Sentraliseringen er allerede kommet langt.

Jógvan Jespersen som er leder i Felagið Notaskip viser til at auksjon ble prøvd i 2011 da det kom en fabrikktråler (La Fayette) til Færøyene med utlendinger som arbeidet for meget lave lønninger. Han tror ikke på at auksjon og et uavhengig resursrentefond fordi politikere vil utnytte det til subsidier som Færøyene har dårlige erfaringer med. Han viser til at det er for mange aktører i bunnfiskeriet, men ingen sier hvordan man skal redusere antall skip i flåten. Hvis der kommer et auksjonssystem blir det kun få store kapitalister igjen. Utlendinger kan i dag eie 30 prosent av kapitalen i fiskeriselskaper med færøysk fiskerilisens. Men fiskeriministeren vil gjerne ha andelen ned til 0. Et sentralt spørsmål er om man vil ha kinesere og utenlandske skip inn i færøysk farvann.

Jan Højgaard i Fiskimannafelagið forteller at det er sterk motstand blant fiskerne mot innføring av en auksjon. Fiskernes skrekk-visjon er at deres eksistensgrunnlag på Færøyene vil forsvinne hvis de ikke har mulighet til å kjøpe fisken! Erfaringen med auksjonen til fabrikkskipet La Fayette i 2011 var meget dårlig. Han mener samfunnet tapte 300 mill. kr på at kvoten ikke ble fisket av færøyske fiskere.

En eventuell innføring av kvoteauksjon må gjennomføres med stor forsiktighet. Han mener at det er en stor fare for at det vil bli alt for store aktører som vil ta kontroll med en auksjon. Skippere vil ikke ha kapital til å finansiere sitt eget skip, hvis de vil starte for seg selv. Muligheten for å betale etterskuddsvis vil kunne bedre deres muligheter.

Skipsingeniør **Thormund Johannesen** påpeker at å selge fiskedager på auksjon er et problem innenfor dagens system. Det er feil å dele opp flåten i et mulig auksjonssystem etter redskapsgrupper som linebåter, trålere etc.. Også styringskriterier som hestekraftlengdedager er mekanismer som bør unngås. Hvis det var kvoter uten fartøybegrensinger ville konkurransen bli større. Det er rederen selv som skal finne ut hvordan han vil fiske sin kvote på sitt fartøy. Man kunne tenke seg at et miks av TAC og fiskedager ville være smart for å skape en mer verdi av fisken.

Skipsmegler **Petur Ove Kruse Johannesen** vet ikke hvilken holdning han skal ha til auksjon. Bransjen har akseptert å betale for rettighetene. Alle er imidlertid redd for spekulantene. Man vil generelt at færingene skal eie alt. Man vet ikke hvordan den blir. Hvem får pengene? Det vil være bra hvis pengene går til et fond for forskning og annen støtte. Avgifter er akseptabelt hvis de blir brukt i fiskeriene og til opphugging av gamle skip. I prinsippet er man imot avgifter, men om inntektene av avgiftene er innenfor fiskeri, så er det ok.

Det er fullstendig vanvittig å innføre omsettelige lisenser så lenge det ikke er klargjort hvilken struktur man ønsker. Det vil kunne komme rike aktører som kjøper opp rettighetene. I det siste er det utenlandske krefter som har stått for oppkjøpene med færøyske stråmenn.

Man kan ikke innføre en auksjonsmekanisme fra en dag til en annen. Han tror at der ikke er noen som vet hvordan det kommer til at skje og se ut. Man tenker helst ikke så meget over at lisensen går ut i 2018. Han tror at 80 % av rederne forventer at det fortsetter.

Det er et kjempeproblem i dag at flåten er så gammel. Det er rettighetene som har verdi.

Han mener det er fint om det kan være mulig for nye aktører f.eks. yngre krefter å komme inn i næringen. Det ville også være fint om eldre redere i for eks. lineflåten kunne selge sine skip til et mulig fond slik at de kunne komme seg ut av næringen. Regelen i dag er at hvis rederen har fisket mindre enn 60 % av dagene kan han ikke selge lisensen fra skipet.

Det praktiseres en formel for lisensvolum etter lengde x bredde x dybde x hestekraft som ikke må være større for en kjøper enn for størrelsen hos selgeren. Han ser et problem for redere som ønsker å kjøpe et skip innen 2 år når man opererer med tekniske begrensninger som hestekreftdager på en auksjon. Skipet skal så passes nøyaktig til mål og lengde og det blir vanskelig å fornye seg.

I fremtiden mener han at man må kunne legge sammen lisenser i samme fiskegruppe for at få større enheter og større skip. To lisenser kan legges sammen i dag om man er kreativ nok.

Hogni Hansen Fiskemarknaður mener at all fisk skal gå på auksjon. Det vil kunne endre spillereglene i kvotefordeling. Nuværende auksjonssystem er rustet for en slik oppgave. Fiskedager kan per dag selges permanent for 50.000 kr per dag. Prisen er avhengig av hvor mye fartøyet kan fiske. Prisen for ett år er mye lavere. Han tror imidlertid ikke det er politisk flertall til å selge fiskedager selv om noen partier ønsker det.

Det er ikke noe problem å putte penger tjent på kvotesalg i et fond. For at dette skal være en realistisk modell mener han at bankerne må være med på opplegget. Det har vært diskutert mye om å selge fiskedager, men man får ikke bankene med på å finansiere dette.

Man kan lage regler som setter maksimumsgrenser for mye en aktør kan kjøpe og som hindrer oppkjøp fra utlendinger og man kan kreve at all fisken skal landes på Færøyene. En informant fra næringslivet er redd for at en auksjon gir lite sikkerhet for resultatet. Han er redd for at kreativiteten som kommer i bruken av billig arbeidskraft hvis alt kommer på auksjon. Han er imot at fiskerivirksomhet som er bygget opp en dag kanskje ikke kan komme ut å fiske igjen. Han mener det også er viktig å huske på at de små skaffer mange flere arbeidsplasser enn de store og at flåten er blitt meget gammel. Det er kanskje mulig å få til auksjon på noen fiskerettigheter selv om det ikke er mulig å få auksjon på 100 %. Det man nå snakker om i politiske kretser er omkring 40.000 tonn makrell. Fordelingen av alt over dette kan organiseres på en annen måte gjennom salg eller noe i den stilen. Han tror at politisk vil en ny lov komme snart, men det er mye uenighet i regjeringen.

Oppsummert fremgår det av intervjuene at alle er innforstått med at det finnes en betydelig ressursrente som allerede i dag delvis kapitaliseres gjennom privat handel med kvoterettigheter og fiskedager. Det står imidlertid strid om forvaltning av ressursrenta i bunnfiskeriene. Havstova mener at fiskepresset er for stort for å bygge opp bestanden, mens næringsaktører tenderer til å forklare nedgangen i fangstene kun med naturlige svingninger. Det påpekes også at gruppering av bunnfiskeflåten i fartøygrupper hindrer en strukturrasjonalisering av fisket som kan øke ressursrenta. Det er ingen av aktørene som tror disse rettighetene utfases i 2017. Man regner med at man finner en ordning slik at de rettighetene som er opparbeidet kan videreføres.

Rederne og bankene synes åpen for å betale en rimelig ressursrente til staten. Fiskeriministeren mener imidlertid at renten første og fremst bør ligge i rederiene, men er åpen for å bygge opp et lite fond for felles av fisk markedsføring og forskning. Økonomer og sosialdemokratene viser til fiskeriloven om at ressursene tilhører fellesskapet som også vil ha tilført mer av renta til fellesskapet.

Holdningene til fiskeauksjon varierer alt etter hva som legges inn i begrepet. Først og fremst er man usikker på virkningene. Motstanderne av auksjon viser at auksjon vil øke den usikkerheten som ligger at man hvert år skal delta i en åpen auksjon hvor man kan tape i konkurransen med utlendinger og underbetalte fiskere og arbeidere. Tilhengerne viser til at man kan innføre restriksjoner for de som kan delta i auksjon, blant annet om at fisket skal foregå med færøyske fartøyer registrert i færøyske selskaper som skal lande fisken i Færøysk havn. Man kan også tilfredsstillende industriens behov for forutsigbarhet ved å auksjonere kvotekontrakter på opptil 10 år.

I det følgende skal jeg legge frem forslag til forbedrede reguleringsmodeller som både kan bidra til å øke ressursrenta og ta hensyn til rederienes behov for forutsigbarhet, samtidig uten at den nasjonale styringen av fiskeriet gjennom lisensordninger kan opprettholdes.

FÆRØYENES KVOTEBANK OG RESSURSRENTETFOND

Vi har gjennom den økonomiske analysen av fiskeflåten estimert at flåten over 15 BRT samlet i 2012 har bokført 530 millioner i kjøpte fisketillatelser. Det gir en årlig kostnad på 125 mill. kroner frem til rettigheten utfases 31.12.2017. Dette er ressursrente som dreneres ut av rederiene. Beløpet ville utgjort 45 % av den beregnede gjennomsnittlige ressursrente for 2008-2012 og i underkant av 6 % av netto salgsverdi for all fangst i 2012.

I henhold Fiskeriloven § 2 er de levende ressursene i Færøyenes økonomiske sone og de tildelinger som regjeringen på Færøyene har tilegnet seg utenfor den økonomiske sonen det færøyske folks eiendom.

Ressursrenta tilhører med andre til hele folket på Færøyene. Denne ressursrenta har myndighetene i liten grad dradd inn i statskassen (bortsett fra makrellavgiften), men tillatt kapitalisert og utbetalt til de rederne som har solgt fiskerettighetene og som tilskudd til lønn og kapitalavkastning til de gjenværende redere.

Fiske er et anstrengende yrke som medfører fravær fra familie og lange arbeidsdager i sesongen men også mange fridager mellom sesongene, mens rederivirksomhet er forbundet med en betydelig risiko i forhold til investeringer i annen virksomhet. Alle disse forholdene må tas hensyn til man sammenligner inntekter fra fiske i forhold til andre alternative inntekter. I hvert fall vil både fiskere og rederinvestorer gjøre slike vurderinger når de bestemmer seg for om de skal satse i fiske eller ikke. Rederne og deres banker vil alltid være interessert i forutsigbare rammebetingelser som kan redusere risikoen. Drømmen om den store fangsten er som **Jan Højgaard** uttrykte det i intervjuet, en del av drivkraften knyttet til å delta i fisket eller med andre ord å høste av ressursrenta. I denne utredningen har vi satt en årsinntekt på 400 000 kr og 6 % rente av den investerte kapital som fiskernes og redernes alternative inntekter ved bruk av deres arbeidskraft og kapital. Det er rimelig at en konkurransedyktig del verdiskapningen må gå til dekning av det ekstraordinære ubehag og risiko som er forbundet med fiskeriere. Men hvor skjæringspunktet ligger mellom forventede inntekter i forhold til ubehag og risiko sammenlignet med andre inntektsmuligheter er det ikke noen andre enn fiskerne eller rederne selv som kan avgjøre gjennom sine faktiske budgivning. Dette er bakgrunnen for at et velfungerende marked som en auksjon, er en god mekanisme for å bestemme betalingsvilligheten for tilgangen på en begrenset mengde fiskekvoter. Den avtalte prisen vil tilsvare ressursrenta som er samfunnets andel av verdiskapningen som vil reflektere redernes og fiskernes alternative inntektsmuligheter, risikovurderinger og belastninger med å drive fangsten.

En konkurransedyktig andel av verdiskapningen vil således bli liggende igjen i rederiene for fordeling mellom redere og fiskere. Merverdien kan variere og overstige den ressursrenten som ble avtalt på auksjonen hvor budene blir gitt før fisket faktisk tar til. På samme måte som i aksjemarkedet, vil aktører med gode vurderinger av mulig fremtidig verdiskapning bli belønt bedre enn de mindre dyktige. Dyktige redere og fiskere kan på denne måten også få del i ressursrenta definert som den verdien som overstiger deres alternative bruk av sin arbeidskraft og kapital, en mulighet som blant annet var et ønske fra **fiskeriminister Jacob Vestergaard**. Hvor stor andel vil avgjøres gjennom tilbud og etterspørsel gjennom auksjonsmarkedet på samme måte i dagens system hvor rederne aksepterer hvor stor del av ressursrenta de er villige til å betale for fiskerettigheter og til kreditorer som vil finansiere kjøpene. I dagens system tar bankene indirekte pant i fiskerettighetene ved å stille lånebetingelser om at rederen ikke kan gjøre noe med rettighetene tilknyttet skipet uten tillatelse fra kredittgiver. Hvis det går dårlig i dagens system er det i stor grad bankene som bestemmer hvem som kan bli kjøper. Om lånene misligholdes overtar banken skipene og selger det videre til andre mer kapitalsterke kjøpere som gis muligheter for å konsolidere seg i segmenter med gevinstmuligheter. De store pengene ligger i den pelagiske sektor i dagens system. Men det er også en antakelse i næringen om at den dårlige nåværende situasjon kan forandres også i bunnfiskeriene. Bankene løser sitt problem med å skaffe sikkerhet ved å overføre rettighetene fra de små til de store. For bankene er konsentrasjon av fiskeaktørene i dagens system bra selv om det nødvendigvis ikke maksimerer ressursrenta for samfunnet.

Bunnfiskeriet er imidlertid fastlåst i et fiskedagsystemets gruppekategorier (líne, trål etc.), noe som gjør at ressursrenta ødes ved at rederne må fiske med flere fartøyer enn nødvendig. Ressursrenta kan økes ved at rederne gis en større frihet til å bestemme hvordan han vil fiske en tildelt kvote og at bindingen mellom rettigheter og skip oppløses. Det er derfor en fordel om lisensene tilhører rederiet og ikke skipene. Bankene er bekymret for sikkerheten i lisensene som man håper vil bli forlenget i en tilpasningsperiode etter 2018. Den immaterielle ressursrenteverdien er således meget viktig for både rederiene og bankene.

Ressursrenteinntektene kan komme til det færøyske folk indirekte via redernes og fiskernes bruk av ressursrenten. **Fiskeriminister Jacob Vestergaard** argumenterte i intervjuet at folket vil få inntekter gjennom beskatning av salgsgevinster og ringvirkninger av reinvesteringer i annen virksomhet som ved verdiskapning gjennom fiskeforedling på land, salgsgevinster ved eventuelt salg av fiskerettigheter, fiskerens forbruk av ekstraordinære lønninger og rederen som oppnår ekstra profitt av ressursrenta.

Problemet med dette resonnementet er for det første at verken det færøyske folket eller myndighetene har noen garanti for at midlene vil bli investert eller forbrukt på Færøyene. Hvor ressursrenten vil bli investert er helt avhengig av andre økonomiske vilkår som skatt, levekostnader og investeringsklima generelt. Et annet problem som ble fremhevet av **Kári Petersen** var at om ressursrenta ble værende innenfor fiskeribransjen, så var det stor fare for at investeringene ble kanalisert inn i ulønnsom overkapasitet for eksempel innen fiskeforedling som et aktuelt eksempel, mens nye fremvoksende sektorer som IT og annen servicevirksomhet etc. ikke får tilgang på tilsvarende finansieringsmuligheter.

Sett ut fra eierne av ressursen, det færøyske folk, er det således gode argumenter for at deler av ressursrenta bør trekkes inn i et mer nøytralt fond som politisk valgte organer kan beslutte hvordan skal forvaltes. Flere av de intervjuede fremhevet imidlertid at Færøyene hadde dårlige erfaringer med slike fond hvor det er en stor risiko for at investeringsmidler fordeles etter politiske preferanser, kameratskap etc. Korrupsjonsfaren er med andre ord like stor ved forvaltning av slike fond som for forvaltning av fiskerettigheter. Det må derfor stilles like strenge krav til forvaltning og avkastning til slike fond som for forvaltning av fiskekvoter. Mangel på slike institusjoner er jo historien bak de store korrupsjonsproblemer til en rekke naturressursbaserte økonomier blant annet i Midt Østen, Russland og Sør Amerika. Det er derfor særlig viktig at det bygges opp institusjoner med et forvaltningssystem drevet av profesjonelle som er vanntett mot korrupsjonsfristelser. De politiske myndigheters rolle som eiernes representanter er å fastsette generelle regler for investeringer og avkastning.

Tekstboks 4. Færøyenes kvotebank

- Institusjon som etableres for å forvalte ressursrenta i fiskeriene for det Færøyske folks fiskeressurser.
- Banken tildeles årlig av fiskerimyndighetene alle fiskerettigheter for forvaltning
- Bankens oppgave er å maksimere fellesskapets langsiktige andel av ressursrenta ved hjelp av årlige auksjoner
- Banken kan investere i færøysk næringsliv om dette kan øke avkastningen
- Bankens avkastning kan anvendes til investeringer i infrastruktur, innovasjon, forsknings, skattelette etc. etter de politiske myndigheters retningslinjer

Organisering av det norske oljefondet, som nå heter Norges pensjonsfond utland, kan kanskje gi noen inspirasjoner. Ressursrenta fra oljevirkomheten som utgjør en ekstraskatt på 50 % av petroleumsutvinningssekskapenes overskudd, kanaliseres inn i fondet og investeres i utlandet. I og med at petroleum ikke er en fornybar ressurs, bygges fondet opp over tid med sikte på å oppnå en vedvarende avkastning. Politikerne har derfor bestemt at maksimalt 4 % av fondets avkastning kan årlig trekkes inn i den norske økonomien. Denne strategien omdanner den ikke-fornybare petroleumsressursen til en bærekraftig langsiktig ressurs som gir avkastning i finansmarkedene i tillegg til den direkte verdiskapningen som høstes så lenge petroleumsvirksomheten varer. I og med at ressursrenta fra høsting av fiskeressursene er evigvarende, så blir resonnetet noe annerledes enn for et oljefond. En må i alle fall legge til grunn et langsiktig perspektiv i og med at ressursrenta kan variere fra år til år med naturlige svingninger som man ikke har kontroll over. Det er derfor gode argumenter for å bygge opp kvotebank som kan stabilisere og muliggjøre jevne uttak over tid. Myndighetene kan til en viss grad påvirke inntektene til banken gjennom reguleringene av selve fisket på måter som maksimerer fellesskapets andel av ressursrenta på lengre sikt. Det må også stilles krav til avkastningen på de investeringer fondet gjør og styres av profesjonelle innenfor generelle retningslinjer. Politikere uten slik kompetanse bør ikke sitte i styrende organer. Politikerne som folkets representanter kan styre banken gjennom fastsetting av handlingsregler for mål og avkastning og ikke kunne direkte dirigere valg av prosjekter.

Det norske oljefondet investerer bare i utlandet for ikke å overopphete og øke oljeavhengigheten i norsk økonomi. Mange kritiske til denne strategien og mener at mer av oljepengene bør investeres i Norge så lenge norsk økonomi har ledig kapasitet.

Fiskeriminister Jacob Vestergaard har åpnet for opprettelse av et slikt fond som kan investere i forskning og felles markedsføring. Det er eksempler på investeringer som har vist seg meget lønnsomme i Norge. Men lønnsomheten av slike investeringer kan bare måles indirekte gjennom eksportverdi og ikke gjennom fondets avkastning. I Norge er slike tiltak finansiert av avgifter på eksport og første hånds omsetning. Et fond som også skal gjøre investeringer må også kunne måles i forhold til suksessen av dets avkastning på samme måte som en annen forretning eller kommersiell bank. Det er derfor kun avkastningen som myndighetene kan trekke ut i utbytte på vegne av det færøyske folk. **Jacob Vestergaard** augmenterte i intervjuet med at ressursrenta i hovedsak burde ligge i rederiene fordi de var dyktigst til å foreta investeringer enn politikere som bestyrer fond. Ved fordeling av fiskerettigheter gjennom en auksjon vil ressursrenta fordeles mellom rederier/fiskere og fellesskapet. Fordelingen vil imidlertid reflekteres av balansen i tilbud og etterspørsel på denne markedsplassen.

I intervjuene ble det trukket frem to argumenter mot bruk av auksjon som fordelingsmekanisme for fiskerettigheter: Frykten for at utlendinger skulle komme inn å konkurrere ut de lokale aktører og mangel på langsiktighet i den finansielle driftsplanleggingen. Begge disse usikkerhetene kan fjernes i det regelverket som må legges til grunn for en auksjons organisering. I det følgende vil jeg ta utgangspunkt i en slik forvaltningsmodell.

RETTE TIL Å DELTA I KVOTE AUKSJON

Deltakelse i auksjonen kan for det første begrenses av myndighetene til kvalifiserte redere gjennom utstedelse av lisens til å delta på auksjonen. Slik deltagelse kan være betinget av

- Dansk statsborgerskap, hjemmehørende på Færøyene,
- Dokumentert relevant fiskerikompetanse gjennom utdanning og erfaring,
- Finansielle garantier for betaling av fiskerettigheter og
- Tilgang på et egnet skip gjennom eierskap eller leieavtaler.

Til å begynne med er det naturlig at det er de redere med skip som allerede er aktive innen det enkelte fiskeri som vil være kvalifisert til å delta på auksjonene, men etter hvert vil også nye redere kunne kvalifiseres for eksempel ved at fiskere med erfaring fra forskjellige fartøytyper og redskapsgrupper likestilles til å fiske kvoter etter tradisjonelle driftsmønstre. For eksempel kan skippere med erfaring fra trålfiske og dorge/linefiske kvalifiseres til å delta i auksjoner for sild og makrell som tidligere kun var fisket med not etc. det kan også stilles krav om at det kreves minimum godkjent skippereksamen med godkjente kunnskaper om de krav fiskereguleringer stiller til utøverne. På samme måte som myndigheter utsteder lisenser og sertifikater for andre profesjonelle yrker som leger, advokater, professorer eller skipsførere må en slike lisenser til å delta på kvoteauksjonene være tidsbegrensede, knyttet til person og ikke omsettelige.

Hvis for eksempel lisensene derimot er knyttet til bestemt skip, vil dette resultere i utvikling av markeder for lisensierte skip med adgang til å kjøpe kvoter på auksjonen. Personlige kjøpelisenser som knappe goder kan også gi særfordeler i markedet til personer for eksempel som stråmann for andre kapitalinteresser. Myndighetene må derfor sørge for at det utstedes et tilstrekkelig antall lisenser til å delta på auksjonene som kan opprettholde en tilstrekkelig etterspørsel slik at markedet blir effektivt. Nyrekruttering av kvotekjøpere er også nødvendig for å opprettholde innovativ press for å fremme nye verdiskapende prosesser og produkter i fisket.

UTLENDINGERS ADGANG TIL AUKSJONEN

En viktig innvending som er reist mot en kvoteauksjonsordning er risikoen for at utenlandske kvotekjøpere kan utkonkurrere færøyske redere. Utstedelse av tillatelse om eventuelt å gi utlendinger adgang til en kvoteauksjon er en beslutning som er uavhengig av auksjonens organisering. Den gjeldende policyen om færøysk bosted ved utstedelse av fiskerettigheter kan videreføres. Utlendinger kan således både inviteres til å delta i auksjonen og de kan inviteres som partnere ved å stille finansiering og skip til disposisjon for færøyske redere med lisens.

Tekstboks 5: Kvoteauksjonen

- Handel på auksjonen kan skje med kvoter som representerer en prosentandel i av TAC eller av TAE i de enkelte fiskerier.
- Handelen med kvoter på auksjonen kan bare skje mellom kvotebanken som har enerett på salg og godkjente rederier. Handel mellom rederier tillates ikke.
- Kvoter kan utstedes på langsiktige og kortsiktige kontrakter som gir forutsigbarhet og fleksibilitet når ressurser og priser varierer
- Prisen på kvoter, dvs. den markedsbaserte ressursrenta, fastsettes gjennom tilbud og etterspørsel gjennom auksjonen

Nye kjøpere av kvoter på auksjonen kan vurderes i en selvstendig saksbehandlingsprosess som kan gi myndighetene muligheter til å legge politiske føringer mht. nasjonalitet og regional fordeling av søkere. Så lenge Færøyene ikke er underlagt EUs konkurranseregler, kan det for eksempel stilles krav om at deltakelse på auksjonen skal eie fartøyer registrert på Færøyene, bemannes av færøysk mannskap med færøysk lønnsavtale og drives gjennom et lokalt eierselskap som skal betale færøysk skatt som Kári Petersen har påpekt. Selv innenfor EUs konkurranseregler er det fullt mulig å innføre reguleringer som i praksis gir preferanse for landets egne borgere, for eksempel at auksjonene skal gjennomføres på Færøysk språk. Knepet om bruk av lokalt språk har jeg registrert brukt på fiskeauksjoner innen EU!

I enkelte tilfeller hvor Færøyene mangler fangstkapasitet eller manglende konkurranse, kan myndighetene åpne for deltakelse av utenlandske rederier for en mindre del av kvotene. For eksempel salg av overskuddskvoter til Island når kvotebytte ikke er aktuelt.

FORDELING AV FANGSTKVOTER GJENNOM AUKSJON

Færøyene har allerede et selskap med førstehånds kompetanse i å gjennomføre auksjoner på fiskelandinger. Dette selskapet vil være kompetent til å drifte en kvoteauksjon. De vil sikre den nødvendige tekniske kunnskap til å gjennomføre et slikt prosjekt.

I 2014 er det ca. 50 fartøyer med rettigheter innenfor pelagiske fiskerier og ca. 63 fartøyer med rettigheter innen bunnfiskerier. Auksjoner kan holdes innenfor den enkelte fartøygruppe etter dagens oppdeling. Men konkurransen kan også stimuleres ved å bringe forskjellige fartøygrupper innen den samme auksjonen for å fremme en økonomisk optimal strukturutvikling av flåten. For å sikre en effektiv markeds plass som motarbeider alle muligheter for å etablere skjulte avtaler om pris mellom budgivere, bør det også være et visst minsteantall som deltar.

For eksempel kan det kjøres separate auksjoner av kvotekontrakter tilpasset de enkelte fiskerier

- Sildekvoter i internasjonale avtaler som %TAC
- Makrellkvoter i internasjonale avtaler som %TAC
- Bunnfiskkvoter i internasjonale avtaler med Norge, Island og Grønland som %TAC
- Bunnfisk fiskedager i færøysk 200 mil sone som %TAE

Kvotekontraktene varighet kan også varieres etter kjøpergruppens preferanser. Rettighetene kan deles opp og auksjoneres ut for eksempel for 10, 5, eller 1 år. En del kvoter kan auksjoneres på sesongbasis for eksempel 3 mnd. De enkelte rederne må da gjøre opp sin egen mening om hvilken kombinasjon av kvotekontrakter de ønsker gjennom sin langsiktige fangststrategi m.h.t. kvotemiks av fiskearter og kombinasjoner av langsiktige og kortsiktige kontrakter, for eksempel 50 % 10 årskontrakter, 40 % 1 årskontrakter og 10 % 3 månedskontrakter.

Hver type kontrakt vil typisk oppnå forskjellige priser alt etter tilbud og etterspørsel. Den endelige fordelingen vil måtte tilpasses selger og kjøpers verdi optimalisering gjennom auksjonen av deres tilgjengelige innsatsfaktorer.

Slike kombinasjoner av kvotekontrakter gir både den langsiktige stabiliteten som rederiene og bankene ønsker og fleksibilitet til å gå inn og ut av kvotemarkedet i en syklisk næring. Fordelen med å organisere denne stabiliteten gjennom en auksjon, er at alle deltakerne har tilgang på et fleksibelt system for å skaffe seg kvoter, samtidig som systemet fremmer konkurranse og verdiskapning og kanaliserer en markedsbasert andel av ressursrenten tilbake til fellesskapet som eier av ressursene. Ved at kvoteprisene settes i et auksjonsmarked unngår også rederiene og fiskerne politiske ressursrentevedtak de har lite innflytelse over, for eksempel dagens ressursavgift på makrell.

En trussel mot slike auksjoner er at kvotene kjøpes opp av aktører med dype finansielle lommer. Ved å by høye priser på kvoter i en overgangsperiode kan slike aktører presse ut mindre aktører med mindre finansielle ressurser. En slik utvikling er ikke nødvendigvis i fellesskapets interesse for å opprettholde konkurransen og fremme adgang til markedet for de mest dyktige og innovative rederne som kan bidra til å maksimere ressursrenta på lengre sikt.

For å motarbeide uheldig monopolisering av markedsrett, kan auksjonen innføre kredittordninger, for eksempel at 10-20 % av kontraktsprisen betales kontant eller mot bankgaranti og 80 % betales når fangsten selges for eksempel gjennom et trekk på oppgjøret på ferskfiskauksjonen.

Det vil også kunne oppstå tilfeller at redere kjøper større kvoter enn de er i stand til å fiske opp. I slike tilfeller går kvoten tilbake til kvotebanken som kan selge den på nytt. Rederens risiko vil derved avgrenses til de 20 % han har betalt for kvoterrettigheten. Et lignende system finnes i dag ved kjøp av for eksempel flybilletter hvor ubrukte billetter refunderes med 80 % av kostprisen.

KAN INTERNASJONALE ERFARINGER MED AUKSJONER BRUKES PÅ FÆRØYENE?

Spørsmålet om bruk av auksjoner for fordeling av fiskekvoter og til å trekke inn ressursrente til fellesskapet har vært diskutert i akademiske kretser som en akseptabel løsning i mange 10 år. Forslaget fra det økonomiske råd dukket først opp på Færøyene i 2000. Auksjon eller anbudssystemer er effektive måte å fordele offentlige infrastrukturkontrakter (for eksempel ved veibygging) som gir innbyggerne maksimal nytte av tilgjengelige knappe midler. Innenfor telecom auksjoneres for eksempel rettigheter til både utbygging og drift av mobilnett.

Erfaringer fra andre land viser imidlertid at ingen fiskeriselskaper er villige til å betale for kvoterettigheter de ellers kan få gratis. Tradisjonelt har fiskerne med sin førstehånds kunnskap hatt stor innflytelse på utøvelsen av fiskeripolitikken i de fleste land. Etter at fiskerettighetene er blitt en knapt gode med en høy verdi, er korrupsjonsrisikoen øket når kvoter deles ut gratis. Størst korrupsjonsrisiko finner vi når fiskerireguleringer får lite offentlig oppmerksomhet og avtaler kan gjennomføres i det skjulte. Erfaringer fra forsøk i Estland, Russland og Chile har vist at skjulte prisavtaler mellom budgiverne og korrupsjon kan sette kvoteauksjon ut av spill.

EKSEMPLER PÅ KVOTEAUKSJONER

De mest kjente fiskekvoteauksjoner har vært på den russiske stillehavskysten og Estland i 2001–2003, i Washington State i USA (Geoduck auction) ^{10, 11, 12, 13}

Private auksjonsmarkeder er utviklet i land hvor kvoterettighetene er fordelt med basis i historisk fangst. Dette er tilfellet på Island og New Zealand hvor individuelle kvoter (ITQ – individual transferable quotas) kan auksjoneres direkte mellom firmaer. I Norge kan slike individuelle fartøyskvoter rettigheter bli auksjonert direkte mellom firmaer med det forbehold at avtaler må være knyttet til fartøyer og godkjent av myndighetene i hvert enkelt tilfelle.^{14,15,16} I Chile åpner den nye fiskeriloven (gjeldene I 20 år fra 2012) for at 15 prosent av de pelagiske kvotene kan selges på auksjon. I tillegg skal det etableres en auksjon for 1 % av totalkvotene til mindre bedrifter.

Handel med individuelle kvoter har i alle disse landene ført til øket konsentrasjon av eierskapet til industrien drevet frem av de finansielt sterkeste selskapene ¹⁷.

I New Zealand var kvotehandelen mellom selskapene opprinnelig planlagt gjennomført i en auksjonen “Quota Trading Exchange” (QTE) eid av industrien og myndighetene. Auksjonen var imidlertid kun i drift i 2 år etter at kvoteystemet ble introdusert i 1980. Etter som konsentrasjonen i industrien økte fungerte auksjonen dårligere og dårligere. QTE ble derfor lagt ned og handelen ble overført til det uformelle markedet og til mange små tradere som opererer på internett¹⁸. Island har vært gjennom den samme prosessen. Nå er konsentrasjonen så sterk at kvotetraderne mer eller mindre er ute av markedet. Når konsentrasjonen av eierskapet øker til et vist nivå dominert av noen få firmaer, ser det ut som at de private auksjonene mister sin rolle.

De største firmaene som kontrollerer de mer langsiktige fiskerettighetene er også involvert i auksjonering av mer kortsiktige leiekontrakter av kvoter til andre firmaer uten kvoterettigheter. Slike kontrakter er typisk ettårige. Det betyr at myndighetene har overført retten til å forvalte kvotene til mange private firmaer som har mottatt kvoter gratis ut fra historiske fordelingspremisses. Slike firmaer blir derved i økende grad kvote leasing firmaer mer enn fiskeriselskaper¹⁹.

¹⁰ Anferova E., M. Vetemaa & R. Hannesson (2005): Fish quota auctions in the Russian Far East: A failed experiment, *Marine Policy* 29:47–56.

¹¹ Ero M., M. Vetemaa & R. Hannesson (2005): The quota auctions in Estonia and their effect on the trawler fleet. *Marine Resource Economics* 20, 101–112.

¹² Trondsen T. (2004): Toward market orientation: The role of auctioning individual seasonal quotas (ISQ). *Marine Policy* 28, 375–382.

¹³ Vetemaa M., M. Ero & R. Hannesson (2005): Fishing rights auctions in the fisheries of Lake Peipsi-Pihkva, Estonia. *Fisheries Management and Ecology* 12, 3009–313.

¹⁴ Arnason R. (2002): A review of international experiences with ITQs. Report 58. Cemare, Porthmouth, UK.

¹⁵ Hersoug B. (2002): New Zealand's experience with right-based fisheries management. *Unfinished business*. Eburon Academic Publ., Delft, The Netherlands

¹⁶ Hersoug B. (2005): Closing the commons. The Norwegian fisheries from open access to private property. *Eburon Academic Publ., Delft, The Netherlands*.

¹⁷ Arnason I. (2009): Det islandske kvotesystemet. *FiskeribladetFiskaren* 9. January.2009.

¹⁸ Fotnote 15

¹⁹ Fotnote 12

²⁰ Trondsen T., K. Helstad & J.A. Young (2003): Market-oriented fisheries management – An analysis of four fisheries regions in the North Atlantic. *Ocean and Coastal Management* 46, 917–941.

Omsetning av fisk på første hånd fra mindre fartøy til første kjøper skjer stort sett på auksjoner innen EU og for en stor del på Island og Norge. Felles for disse auksjonene er at de er beskyttet av et lovverk som har som formål å holde markedet åpent for mindre fartøyer mens de store fartøyer tenderer til å selge direkte uten noen tredjepart deltakelse²⁰.

I kvotemarkedet blir den industrielle og politiske makta i økende grad konsentrert. Et eksempel på konsekvensene av dette er at kvoteauksjonen både i Russland og Estland ble avviklet etter politisk press fra industrielle interessegrupper som ikke ønsket å betale royalty^{21, 22, 23}. Vi kan se den samme motstanden til å betale ressursrenteskatt fra større firmaer som har opparbeidet historiske rettigheter både i Island og New Zealand. I begge land er det innført en ressursrenteavgift for de rederiene som er gitt eksklusive rettigheter.

På Island er den generelle ressursavgift er fast antall kroner per torsekvivalent. I tillegg beregnes en spesiell avgift av som et prosentall av beregnet ressursrente i bunnfisket på den ene side og i pelagisk fiske på den andre. Ressursrenten beregnes etter faktisk profitt etter utbetalt lønn til fiskere og fratrukket 6% totalkostnader på kapitalinnsats. Renten beregnes på grunn av ekstra profitt i fisk og fiskeforedling på grunn av en rekke selskaper har integrert fiske og foredling hvor fangstverdiene kan overføres til foredlingsleddet som reduserer førstehåndsverdien og dermed fiskernes lott-andel. Loven er fra 2012 men er ikke full virkningfull på grunn av dispensasjoner og midlertidige bestemmelser ²⁴.

Men over tid har det vist seg at slike forpliktelser tenderer til å bli redusert i den politiske prosess 25, 26. På Island er den ressursavgiften til staten redusert fra 12,8 milliarder islandske kroner (ISK) for fiskeriåret 2012/2013 til en beregnet avgift på 4,1 milliarder ISK for fiskeriåret 2014/1527.

I Norge har fiskebåtredere så langt klart å blokkere en debatt om direkte ressursrentebeskatning fordi fiskerinæringen allerede er tillagt forskjellige distriktspolitiske forpliktelser.

Den internasjonale erfaringen understreker at fiskeriselskapene vil ikke betale en ressursrenteskatt som en del av auksjonsmekanismen hvis de ikke ser egen nytte i den. En ressursrenteskatt som går direkte inn i statsbudsjettet får naturlig nok liten industriell støtte.

²⁰ Trondsen T., K. Helstad & J.A. Young (2003): Market-oriented fisheries management - An analysis of four fisheries regions in the North Atlantic. *Ocean and Coastal Management* 46, 917-941.

²¹ Fotnote 10

²² Fotnote 11

²³ Fotnote 13

²⁴ Opplysninger i email 9.1.2015 fra Professor Thorolfur Matthiasson Universitetet i Island.

²⁵ Fotnote 17

²⁶ Fotnote 15

²⁷ Fotnote 24

AUKSJONERS SUKSESSKRITERIER

En forutsetning for en vellykket auksjon er at den er beskyttet av et sterkt lovverk som sikrer likebehandling, motvirker prissamarbeid og som er åpen for nye aktører. Det er de samme erfaringer som ligger til grunn for effektive børser som London Stock Exchange, New York Stock Exchange, Oslo børs etc.. Selv om det finnes private auksjoner som Fiskemarknaður som drives uten lovbeskyttelse, viser det seg at i mange markeder er fristelsen er så stor for å manipulere markedet at regulering av virksomheten med lov er helt nødvendig.

Landingsauksjoner fungerer godt når de er beskyttet av reguleringer som hindrer prissamarbeid. Disse auksjonene sikrer en riktig prising av fisken og gir de mindre kjøpere og selgere adgang til markedet. Disse mindre aktørene opererer ofte i markedsnisjer som er større betalingsvillighet for ferske høykvalitetsprodukter og er viktige for å opprettholde en markedsorientert verdiskapning av de knappe fiskeressursene²⁸.

I EU er det landingsauksjoner i de fleste havner støttet opp av EU, blant annet i form av garanterte tilbaketrekningspriser. I praksis går derfor all fersk fisk fra den mindre flåten gjennom denne markedskanalen.

I Norge selges all pelagisk fisk og en stor del av bunnfisken på auksjon, bortsett fra fersk bunnfisk i nord hvor markedet styres gjennom en minstepris. På Færøyene selges 24-35 prosent av bunnfisklandingene på auksjon uten noen spesiell lovbeskyttelse. På Island selges om lag 20 % av alle bunnfisklandingene på fersk fisk auksjoner. Auksjonen spiller en større rolle i og med at fiskerne også på industri eide trålere får fastsatt verdien av sin delingsfangst av prisene på fiskeauksjonen. Det betyr at ferskfiskauksjonen legger et press på prisene på all fisk som landes på Island. Det er en viktig grunn for at islandske selskaper satser så sterkt på det bedrebetalende ferskfiskmarkedet og utnyttelse av biprodukter som øker den totale verdiskapningen av de begrensede kvotene.

²⁸ Trondsen T. 2012. Value chains, business conventions, and market adaptation: A comparative analysis of Norwegian and Icelandic fish exports. *The Canadian Geographer / Le Géographe canadien*, 56(4): 459-473

NYTTEVERDIEN AV UAVHENGIGE OG ÅPNE OFFENTLIGE AUKSJONER

Når kjøperne må konkurrere om knappe ressurser på en auksjon vil det stimulere økning av de samlede verdiene som fisk og fiskekvoter representerer. For å få tilgang til ressursen må rederne utvikle konkurransedyktige verdiskapningsstrategier i fangst og markedet som kan øke betalingsevnen ved innkjøp av fangstrettigheter. Uten slikt konkurransepress vil også kravene til maksimering av ressursrenta i markedet bli redusert. Vi ser dette i Nord Norge hvor alle landinger av fersk fisk selges etter et minsteprissystem, mens frossenfisken stort sett selges på auksjon. Frossenfisken er i dette handelsmønsteret blitt prisledende over ferskfisken, selv om ferskfisken betales betydelig mer i konsummarkedet enn frossenfisken. På Island er forholdet omvendt. Her er det ferskfisken som er prisledende drevet av ferskfiskauksjonen med den følge at hele produksjonskjedene i stadig større grad legger om produksjonen mot kravene i ferskfiskmarkedene²⁹. Forskjellen er at minsteprissystemet i mye mindre grad enn en auksjon differensierer kvaliteten på produktene etter betalingsvillige markedsønsker. Fiskerne får betalt det samme om kvaliteten er god eller dårlig så lenge kvaliteten holder en minstestandard. Resultatet blir derved en samlet lavere verdiskapning av ressursen. Det samme forholdet vil gjelde på en kvoteauksjon. For at rederne skal være konkurransedyktige må de finne frem til de mest verdiskapende strategier både på kostnads- og markedssiden for å få tilgang på kvotene på auksjonen.

Auksjonen vil derved motivere til innovative investeringer som maksimerer verdiskapningen over tid. Den vil også bidra til diversifisering (mangfold) av industristrukturen som i større grad må spesialisere seg på verdikjeder og markedssegmenter for å maksimere markedsverdier. Dette vil i seg selv kunne forbedre industriens langsiktige konkurransevne og markedsposisjon. Denne utfordringen vil også bli forsterket av at adgangen for kvalifiserte nye aspirerende selskaper med nye ideer og initiativ, vil bli mye bedre. Slike nye aktører i bransjen vil kunne motarbeide tendensen til å utvikle den type innovativt latskap som preger selskaper som hviler på monopolrettigheter. Det som preger slike monopolselskaper er at de er tilfreds med bare å høste ressurs (monopol) renta uten å innovere³⁰. Det er denne risikofella fiskeriforvaltningen kan lede industrien i ved tildeling av eksklusive rettigheter uten reell konkurranse.

Men auksjoner kan også representere en risiko hvis de finansielt sterkeste aktørene gis muligheter for å bruke sin markedsrett til å kjøpe dominerende posisjoner i markedet med sikte på å presse ut konkurrenter og høste ut monopolrente. Det er derfor av avgjørende viktighet at reguleringene av en kvoteauksjon aktivt motarbeider mulighetene til å etablere monopolmakt. Som allerede Adam Smith observerte i sin berømte bok fra 1759³¹: «Der hvor to forretningsmenn møtes så samtaler de alltid om hvordan de kan tjene penger ved å skape monopol for seg selv og konkurranse for alle andre som kan gi dem billigere varer». Statens viktigste oppgave for å skape velferd for alle er derfor å etablere reguleringer som kan stimulere konkurranse og hindre slik monopoldannelse!

²⁹ Fotnote 28

³⁰ Porter M. (1990): *Competitive advantage for nations*. The Macmillan Press Ltd., London

³¹ Smith A. (1759): *The theory of moral sentiments*. Cosimo Inc.

HVORDAN MOTVIRKE KONSENTRASJON AV MARKEDSMAKT GJENNOM AUKSJON

Konsentrasjon av markedsrett kan motarbeides ved å sette maksimum kvoteandel til enkeltsekskaper i hvert enkelt fiskeri og ved å redusere betydningen av aktørenes finansiell styrke. Maksimumsgrense for enkeltsekskaper er den mest vanlige reguleringsformen som blant annet anvendes på Island hvor maksimum til enkeltsekskaper er 12% av totale torskekvaliteter, og maksimum 10% av torskekvaliteten³². Begrensingen gjelder både for morselskaper og datterselskaper. Men selv med en slik begrensning kan 100 % av rederne samles rundt et bord og avtale spilleregler. Det var dette som skjedde med innføring av en kvoteauksjon av hvitfisk i det sørlige Chile for noen år tilbake. Konsentrasjonen blant tilbyderne ble så stor at auksjonsmekanismen mistet sin betydning.

Informerte kilder på Island kan også fortelle at kvotemarkedet der er stort sett et avtalt spill mellom kvoteeierne som prissetter de enkelte fiskeslag gjennom kvotebytte mellom sekskapene uten nødvendigvis å inkludere kontant betaling. Dette bidro også til den finansielle krisen på Island i 2009/09, i og med at verdisetningen av kvoter representerte en sikkerhet for kreditt langt ut over det som var finansielt bærekraftig. Konsentrasjon av kvoteandeler representerer også en sterk politisk innflytelse. I den norske oppdrettsnæringen var det opprinnelig en slik regel om at ingen sekskaper skulle kontrollere mer enn 20 % av konsesjonene. Gjennom fusjoner og oppkjøp har imidlertid myndighetene latt seg presse til å godkjenne markedsandeler langt over dette.

Styrken til storselskapene i forhold til deres mindre konkurrenter er deres tilgang på dype finansielle lommer både gjennom egenkapital (børs) og gjennom kredittlinjer til bankforbindelser. For å opprettholde konkurransen kan denne markedsmakta motvirkes ved å redusere kravene til betaling av kvotekjøpene til fisken faktisk er solgt. Det at auksjonen opptrer som kredittgiver kan som nevnt redusere behovet til kjøpernes egenkapital og sterke bankforbindelser. Konkurransen flyttes derved over fra kapitalmakt til fiskernes dyktighet til verdiskapning i selve fisket. Forslaget om at det bør være et tilstrekkelig krav om at 10-20 % av kvoteprisen betales kontant eller mot bankgaranti og resten etter at fangsten er solgt reduserer den markedsmakta som kapital representerer. Det må imidlertid ligge en risiko hos kjøperen forbundet med å kjøpe mer kvoter enn han klarer å fiske. Dette kan motarbeides på samme måte som ved kjøp av flybilletter, at kjøperen ikke får refundert 20 % som allerede er betalt om kvoten må gå tilbake til auksjonen for salg til en annen kjøper. En slik regel vil føre til at kjøperne vil legge an en forsiktighetsmargin når de kjøper langsiktige kvoter som de er helt sikker på at de kan fiske. Hvis det alltid er tilgjengelig noen kortsiktige kontrakter så kan alle rederne konkurrere om disse til å fylle opp sin fangstkapasitet. Det gjør at det vil utvikles to markeder, ett for langsiktige kontrakter og ett for kortsiktige kontrakter med til dels forskjellig prising.

³² Fotnote 24.

En annen utfordring oppstår hvis det kun er deler av kvotene som auksjoneres mens andre deles ut etter historiske kriterier slik som nå er innført i Chile. I dette tilfellet kan de rederne som er tildelt historiske rettigheter betale en høyere pris på kjøp av tilleggskvoter på auksjonen og fordele kostnadene på alle gratiskvotene i forhold til de rederne som må kjøpe alle sine kvoter på auksjonen. For å hindre slik forskjellsbehandling kan det for det første settes forbud mot å delta på auksjonen for rederier som er tildelt kvoter av den samme fiskearten etter historiske rettigheter.

En annen metode er at den prisen som rederne betaler på auksjonen er å anse som en ressursrente som også belastes de kvotene de har fått tildelt på historiske rettigheter. Gjennom denne siste metoden slår man to fluer i ett smekk. Ved auksjonering av for eksempel 15-20 % av kvotene oppnås en prissetting for alle kvotene av den andelen av ressursrenta som tilhører fellesskapet samtidig som det gir nye aktører muligheter til å skaffe seg kvoter på lik linje med selskapene med historiske rettigheter.

For å opprettholde et nødvendig transaksjonsvolum på auksjonen er det viktig at alle godkjente transaksjoner går gjennom kvoteauksjonen. Det betyr at hvis en ikke en reder klarer å fiske den kvoten han har kjøpt, så skal kvote gå tilbake til auksjonen som representerer kvoteeieren. Det er slik flyselskap stiller seg til ubenyttede billetter. Det er ikke tillatt å kjøpe opp billetter for gjensalg til andre reisende. Et slikt kvotesalg utenfor kvoteauksjonen vil raskt etablere et konkurrerende marked hvor store aktører vil kunne kjøpe opp langsiktige kvoter for gjensalg som kortsiktige kvoter og bedrive verdiskapning på å hente ut marginene som ligger mellom langsiktige og kortsiktige kvoter. Det er det de store islandske fiskeriselskapene gjør når de leier ut sine kvoterettigheter til fiskere uten slike rettigheter på kortsiktige kontrakter. Dette undergraver og drenerer ut ressursrentegevinster fra den sentrale auksjonen. Svarte-børshandel av billetter i tilknytning til store idrettsarrangementer fungerer på samme måte. Noen kjøper opp store mengder billetter for gjensalg like før kampstart for å skumme profitt fra desperate kjøpere. Fotball klubbene forsøker å redusere omfanget av denne virksomheten ved å sette maksimumstall for hvor mange billetter enkeltkjøpere kan kjøpe. Flyselskapene hindrer dette ved bestemmelsen om at kun billetter med dokumenterbare og godkjente kjøpere er gyldige. En slik mekanisme kan også en kvote-auksjon etablere for å sikre sin posisjon og inntjening i markedet.

HVORDAN MOTVIRKE PRISSAMARBEID?

Problemet med én selger og få kjøpere på auksjonen øker kravene til tiltak for å forhindre prissamarbeid. Ved ferskfiskauksjonen på Fiskemarknaður informerer auksjonen hvilke andre bud som er lagt inn på et produkt. Men ved kvoteauksjonen i 2011 ble denne informasjonen holdt tilbake og bare auksjonarius kjente til hvem andre som la inn bud. Denne siste måten er vanlig når én selger til mange kjøpere gjennom bud, for eksempel når eiendommer selges gjennom meglere.

Det som er vanskeligere er å hindre at kjøpere avtaler priser seg i mellom. Dette er spesielt viktig i auksjoner hvor antall kjøpere er så få at de kan koordinere sine bud. I den ovenfor refererte auksjonen i Chile var auksjonen arrangert i det samme rommet slik at kjøperne kunne snakke med hverandre under budgivningen, som også kan skje ved en gulvauksjon. Forskjellen er at en gulvauksjon er åpen for hvem som helst og inngangsbilletten for å delta er meget lav slik at mange små kjøpere kan delta.

For å unngå prissamarbeid er elektronisk budgivning av anonyme bud gjerne over noen dager å foretrekke, for eksempel slik som praksisen er på internettauksjonene på «Ebay». En kan også lette tilgangen til auksjonen ved å auksjonere mindre kvoteenheter som vil være attraktive for redere med mindre fartøyer.

Bruk av anonyme lukkede anbud praktiseres ofte i offentlige byggeprosjekter, forskningsprosjekter og i fordeling av olje, mineral eller oppdrettslisenser. Innen fiskeri er metoden er også praktisert i Geoduck auksjon i staten Washington i USA. I slike budrunder er det ikke bare selve prisen som vektlegges men også kvaliteten på selve prosjekttilbudet. I Norge har man for eksempel ved tildeling av oppdrettskonsesjoner valgt å holde utbudsprisen fast og fokusert konkurransen mellom tilbyderne på vektlegging av de beste «grønne prosjekter».

For å hindre monopolisering av auksjonen kan en som nevnt rette deler av de auksjonerte kvoteandeler til spesielle distrikter og fartøygrupper. Det kan også innføres bestemmelser om maksimal tillatte kvoteandel til enkeltselskaper eller grupper av selskaper som er bundet sammen på andre måter gjennom eierskap og samarbeidende nettverk. Auksjonen kan også gjennomføres så raskt at aktørene ikke får tid til å koordinere sine bud med samarbeidspartnere. Sist men ikke minst så kan det fastsettes en minstepris som er beregnet er beregnet som tilstrekkelig attraktivt for rederne.

HVORDAN MOTVIRKE MARKEDSFORSTYRRELSE I EN OVERGANGSFASE?

Endring av et system for tildeling av lisenser vil kunne oppfattes som en markedsforstyrrelse. Det kan derfor være en grunn for å innføre slike system skrittvis. På Færøyene går gyldigheten av alle konsesjoner ut per 1.1.2018. På dette tidspunktet bør det i det minste foreligge en lovfestet plan for hvordan en auksjonsmekanisme vil bli innført slik at aktørene kan tilpasse seg i samhandling med sine banker.

Ut fra intervjuene synes det enklest å få aksept for innføring av auksjon til fordeling av den del av de pelagiske kvotene som ikke kan sies å være knyttet opp til «historiske» rettigheter i fall dette blir et akseptert fordelings kriterium. Men også innenfor bunnfisksektoren fremheves behovet for restruktureringer, fornying og effektivisering.

En strategi for innføring av auksjon kan da være å tilby TAC og TAE andeler stegvis over en lengre periode, for eksempel 10 % første året, 25 % andre året, 50 % tredje året 75 % fjerde året og 100 % femte året. I og med at auksjonsprisen kan sees på som markedsfastsatt ressursrente, vil denne renten også fastsettes som prisen også på de kvotene som er tildelt på historiske rettigheter. En slik prissetting vil sikre at redere ikke bruker «gratiskvoter» tildelt på historiske rettigheter til å overby nyetablerere som ikke har slike rettigheter. Samtidig vil det færøyske fellesskapet få inn sin andel av ressursrenta og rederiene får tid til å tilpasse seg den nye markedssituasjonen.

TRANSAKSJONSEFFEKTIVITET

Enkelte har argumentert med at innføring av auksjon er et fordyrende element og derfor unødvendig. Til det er å si at mangel på en effektiv auksjon trolig er enda mer fordyrende hvis dette reduserer den markedsorienterte innovasjonsaktiviteten som er så viktig for utvikling av konkurransedyktighet i bransjen. For øvrig kan kvotemarkedet drives meget effektivt. Transaksjonskostnadene på ferskfiskauksjonene er 1-2 % som også kan inkludere kostnader med organisering av fysisk logistikk. Fiskeauksjonen på Færøyene har erfaring med auksjon og vil kunne gjennomføre transaksjonene med overføring av rettigheter og innsamling av ressursrente meget effektivt. Gjennomføring av disse transaksjonene på auksjon vil også redusere kostnader i forvaltningen som nå må vurdere og fatte vedtak i hver enkelt søknad om overdragelse av rettigheter og følge opp innsamling av ressursrentebetalingen fra salgsoppgaver.

KONSEKVENSER AV EN KVOTEAUKSJON

Gjennom intervjuene er det fremkommet at det er en stor usikkerhet i den færøyske debatten om hva som vil kunne bli konsekvensene av å innføre en auksjon av fiskerettigheter. I det følgende skal jeg med utgangspunkt av den fremlagte analyse besvare hovedspørsmålene som er stilt om bruk av auksjoner som redskap for fordeling av fiskekvoter.

- 1. Er auksjon av fiskekvoter eller fiskedager en gangbar veg for at bestemme ressursrentens størrelse?*

I utredningen er det understreket at en auksjon kun er et redskap for fordeling av rettigheter som kan gi mer verdiskapning og ressursrente tilbake til fellesskapet og forbedre muligheter for å komme inn i fisket for nyetablerere. Auksjonsprisen vil angi fellesskapet andel av ressursrenta. Rederne og fiskerne vil fortsatt få tilgang på en andel av ressursrenta som reflekterer deres risiko og alternative bruk av sine innsatsfaktorer i form av arbeid og kapital. Forutsetningen er at dette markedet som alle andre markeder styres av lover og regler som ivaretar de nasjonale interesser. Det er fortsatt staten som skal styre markedet og ikke omvendt.

- 2. Bør man unngå at utlendinger får fri adgang til at virke i den færøyske industri gjennom en auksjons-ordning – og hvordan skal dette i så fall unngås?*

Innføring av en auksjon vil ikke påvirke spørsmålet om utlendingers deltakelse i det færøyske fiskeriet. Det vil fortsatt kunne stilles krav om at deltakelse på en kvoteauksjon. Deltakelse på auksjonen vil kunne betinges av en personlig lisens, krav om færøysk mannskap og registrert firma og fartøy, det vil si de samme krav som vil gjelde ved fordeling av kvoterettigheter etter historisk fangst. På den andre siden har myndighetene også muligheter for å utstede midlertidige lisenser til utenlandske selskaper for å delta på auksjonen om det er ønskelig for å avhjelpe en fangst- eller markedssituasjon hvor det ikke er tilstrekkelig færøysk kapasitet til å utnytte en ny ressurs godt nok. De færøyske fiskeres konkurransedyktighet kan også styrkes ved å regulere tilgangen på utenlandske aktører gjennom samarbeid med færøyske selskaper. Når kvoterettighetene er knyttet til personer og selskaper på Færøyene, vil det kunne oppstå interessante samarbeidsløsninger med utenlandske selskaper. Det anbefales at det åpnes for at færøyske redere kan delta i auksjonen basert på innleide utenlandske fartøyer som imidlertid må registreres med færøysk flagg og bemannes etter generelle færøyske bemanningsregler. En slik regel er spesielt viktig i de pelagiske fiskerier hvor det ofte kreves fartøyer for flere hundre millioner kroner.

Innleide fartøyer kan redusere kostnader og øke fleksibiliteten ved varierende kvotestørrelser. Allerede i dag er det islandske og hollandske selskaper som har inngått Joint Venture avtaler med færøyske selskaper som kan være til begge parter fordel, ved at utlendingen bringer inn kompetanse, teknologi og markedsnettverk som gir verdiskapningsimpulser og ressursrente til Færøyene. Gjennom disse avtalene får utlendinger hentet en del av ressursrenten ut fra færøysk økonomi, ved at låne til pelagiske fartøyer, og fastsætte en rente til utenlandske moderselskaper, som tar en del av ressursrenten. Hvis fiskerettighetene selges for markedspris, så kommer størstedelen av ressursrenten (overnormale forrentningen) til det færøyske samfunnet, og utenlandsk (30 %) eierskap blir mindre problematisk.

---

3. *Vil rederiene fortsatt vil ha insitamenter å investere hvis de ikke har visshet om både fiskerettighetene og ressursrenten i lang tid fremover?*

Investeringer er alltid motivert ut fra ønsket å oppnå en verdiskapning som er konkurransedyktig i forhold til alternativ bruk av innsatsfaktorer. Rederiene har allerede i dagens system investert betydelig i fiskerettigheter som er verdiløse 31.12.2017. Om et auksjonssystem innføres fra 1.1.2018 vil rederiene fortsatt kunne investere for å sikre seg i fiskerettigheter. Ingen er interessert i å delta i næringen om det ikke gir en konkurransedyktig avkastning. De prisene rederne er villig til å betale vil reflektere deres risiko og muligheten til å kunne betale mannskapet en konkurransedyktig lønn. Forskjellen vil kun være at deler av ressursrenta vil bli kanalisert tilbake til fellesskapet og ikke til andre redere.

4. *Vil det overhode være kapital til nye investeringer hvis næringslivets store overskudd i form av ressursrenten forsvinner?*

Som nevnt vil det ikke være noe forskjell for rederne om investeringer i fiskerettigheter går til andre private eller til staten gjennom en auksjon. Fortsatt vil det ligge en ressursrenteandel tilbake i rederiene som vil reflektere risikoen og alternative muligheter. Tilgang på investeringsmidler vil alltid være betinget av lønnsomheten av prosjektene.

En auksjonsmekanisme som stimulerer konkurransen i kvotemarkedet, vil sette et større fokus på verdiskapning for hver kvoteandel rederiene kjøper. For å være konkurransedyktig i kvotemarkedet, vil rederiene bli sterkt motivert til å utvikle markedsorienterte produksjonskjeder som kan gi ekstra verdiskapning for på den måten å utvikle konkurransedyktighet. Myndighetene kan også stimulere denne type innovasjonsvirksomhet gjennom å bruke noe av sine ressursrenteinntekter til for eksempel å redusere selskapsskatten og gi ekstraordinære fradragrettigheter til innovasjonsprosjekter. I Norge er det for eksempel på en debatt om selskapsskatten skal reduseres fra 27 % til 20 % for å styrke næringslivets konkurransedyktighet blant investorer internasjonalt. I tillegg har Norge innført en gunstig rettighetsbasert «Skattefunn» ordning som gir 20 % skattefradrag for investeringer i innovasjonsprosjekter for bedrifter med overskudd og et automatisk tilsvarende tilskudd om bedriften ikke har overskudd. Fordelen med å anvende statens ressursrenteinntekter til denne type tiltak er at det gir like rettigheter til alle bedrifter på Færøyene og ikke bare til rederier med eksklusive fiskerettigheter.

5. *Vil bankene finansiere nye skip hvis der er usikkerhet om rettighetene?*

Kapitalmarkedet er heller ikke lokalt, men internasjonalt. Norske banker har for eksempel bidratt til investeringer i den pelagiske fiskeflåten og i oppdrett på Færøyene fordi dette har vært lønnsomme prosjekter sammenlignet med deres andre alternative investeringsmuligheter. Bankene finansierer lønnsomme investeringer som gir dem pengene tilbake med renter over en låneperiode og rederienes betalingsvillighet for rettigheter vil derfor måtte relateres til bankenes krav.

Fordeling av fiskerettigheter gjennom auksjon kan fullt ut tilfredsstillende bankene og rederienes ønske om langsiktighet ved å auksjonere deler av fiskerettigheter med lang løpetid, for eksempel 10 år. Auksjonen tilbyr i tillegg en fordel med fleksibilitet ved også å tilby rettigheter med kortere løpetid. I en næring med store naturgitte variasjoner fra år til år vil dette gi muligheter for en mer fleksibel tilpasning som er av stor bedriftsøkonomisk verdi.

På samme måte som auksjonen kan gi kreditt på innbetaling av den avtalte ressursrenten, så kan også kvotebanken gi sidegarantier for lån på forretningsmessig grunnlag som et alternativ til den sikkerheten landskassen gir bankene gjennom gratis tildelte kvoter.

6. *Vil mange fiskere risikere plutselig å stå uten arbeide hvis man går fra gjeldende ordning?*

Så lenge Færøyene har kontroll med hvem som får lisens til å delta på auksjonen, vil ikke situasjonen være forskjellig for fiskerne enn under dagens ordning. Tilbud og etterspørsel av fiskere på Færøyene og avtaler mellom arbeidsgivere og fiskernes fagforening vil som før avgjøre lønn. Det samme gjelder i hvilken grad det er aktuelt å bruke utenlandske fabrikkskip som allerede har drevet i færøysk farvann (blant annet Russiske kolmuleskip og Lafayette i 2011 med kinesisk mannskap). Som generell regel kan det stilles krav om landinger og foredling på Færøyene, men samtidig kan det åpnes for utenlandsk deltakelse i situasjoner hvor det ikke er tilstrekkelig tilgjengelig foredlingskapasitet. Med andre ord er dette reguleringer som vil gjelde uavhengig av innføring av auksjon eller ikke.

OPPSUMMERING

Denne utredningen har vist at det sløses mye med ressursrente i de færøyske fiskerier både gjennom en lite bærekraftig ressursforvaltning i den færøyske fiskerisonen og ved at ressursrenta som i henhold til loven tilhører fellesskapet, kanaliseres til de etablerte fiskeriselskaper og kapitaliseres av de redere som trekker seg ut av næringen. Følgende tiltak vil sikre at ressursrenta i større grad kommer det færøyske fellesskapet til gode:

- Fastsette totalkvoter (TAC) og total fiskeinnsats (TAE) for alle relevante fiskebestander etter handlingsregler basert på anbefalinger fra ICES for bærekraftig fangstdødelighet.
- Etablering av en kvotebank med oppgave å selge TAC og TAE andeler til lisensierte redere på en måte som maksimerer den langsiktige ressursrenta av fiskekvotene for befolkningen på Færøyene
- Etablering av en ny personlig lisens for redere som gir rett til å kjøpe andeler av TAC og TAE på auksjon. Lisensen betinges av rederens relevante kompetanse og tilgang på færøysk registrert fartøy bemannet med færøysk mannskap som kan være eid eller innleid av et færøysk selskap.
- Etablering av en kvoteauksjon hvor kvotebanken selger TAC og TAE andeler. All kvotehandel skal skje gjennom auksjonen. Handel av kvotetillatelse mellom redere tillates ikke.
- Kvoterettigheten fordeles på andeler som kan gjelde fra 10 år til 3 måneder. Hensynet til bankene finansielle sikkerhet tilfredsstilles ved at auksjonene kan tilby kvoter både på langsiktige og kortsiktige kontrakter.
- Hensynet til rekruttering av nye aktører og innovasjon sikres ved å tildele nye lisenser med rett til å handle kvoter på auksjonen.
- Hensynet til finansielt svake rederier tilfredsstilles ved kredittkjøp.
- Hensynet til færøyske arbeidsplasser sikres gjennom at tildeling av lisenser som kan begrense utenlandsk deltakelse til konkrete behov, forutsette færøysk registrerte fartøyer bemannet med færøyske fiskere og selskaper samt landinger av fisken på Færøyene.
- Innføring av en kvote auksjon representerer ikke noe nytt for rederiene som allerede handler fisketillatelse innen det gjeldende systemet. Salgsprisen tilsvarer samfunnets andel av en markedsbasert ressursrente. Hensynet til rederiene og fiskerne ivaretas ved at de gjennom markedet får del i en verdiskapning som reflekterer risiko og alternativ bruk av kapital og arbeidskraft.
- De rederiene som har kjøpt fisketillatelse i den tro at de skal vare ut over 2018 vil møte en hardere økonomisk hverdag når de igjen må kjøpe nye kvoterettigheter som mange av dem tidligere har mottatt gratis.

REFERANSER

- Anferova E., M. Vetemaa & R. Hannesson (2005): Fish quota auctions in the Russian Far East: A failed experiment, *Marine Policy* 29:47-56.
- Arnarson I. (2009): Det islandske kvotesystemet. *Fiskeribladet/Fiskaren* 9. January
- Arnason R. (2002): A review of international experiences with ITQs. Report 58. Cemare, Porthmouth, UK.
- Arnason B. Tølini fyri skipabólkarnar og samanlagt frá 1996 til 2012. NUMO, ba@numo.fo, www.numo.fo
- Búskaparráðið (2014). Búskaparfrágreiðing
- Eero M., M. Vetemaa and R. Hannesson (2005): The quota auctions in Estonia and their effect on the trawler fleet. *Marine Resource Economics* 20, 101-112.
- Hegland TJ and CCE. Hopkins (2014). Towards a new fisheries effort management system for the Faroe Islands? – Controversies around the meaning of fishing sustainability. *Maritime Studies*, 13:12 <http://www.maritimestudiesjournal.com/content/13/1/12>
- Hersoug B. (2002): New Zealand's experience with right-based fisheries management. Unfinished business. Eburon Academic Publ., Delft, The Netherlands
- Hersoug B. (2005): Closing the commons. The Norwegian fisheries from open access to private property. Eburon Academic Publ., Delft, The Netherlands.
- Hoydal K. (2014). Management of Demersal Fisheries in the Faroese Fishing zone. Working document. ICES advice (2014). Ecoregion Faroe Plateau ecosystem, Saithe in Division Vb, Haddock in Division Vb, Cod in Subdivision Vb2, Cod in Subdivision Vb1
- Mortensen M, Thomsen, B.M.D (2014). Indregning og måling af fiskeritilladelser på Færøerne. Cand. merc. aud. avhandling. Aarhus universitet School of Business and Social Sciences. http://pure.au.dk/portal/files/70894220/Speciale_indregning_og_m_ling_af_fiskeritilladelser_p_F_r_erne_uden_cpr.pdf
- Porter M. (1990): Competitive advantage for nations. The Macmillan Press Ltd., London
- Rigsombudets beretning (2014). http://www.stm.dk/multimedia/Beretning_2014_PDF1.pdf
- Sainsbury, J.C. (1996) *Commercial Fishing Methods* (3rd edition). Fishing News Books, Oxford, UK. ISBN 0-85238-217-0
- Smith A. (1759): *The theory of moral sentiments*. Cosimo Inc.

Trondsen T., K. Helstad & J.A. Young (2003): Market-oriented fisheries management - An analysis of four fisheries regions in the North Atlantic. *Ocean and Coastal Management* 46, 917-941.

Trondsen T. (2004): Toward market orientation: The role of auctioning individual seasonal quotas (ISQ). *Marine Policy* 28, 375-382.

Trondsen T. (2010). Fish Quota Auction. Opportunities for Chile 2010. Expert opinion on open bidding as an allocation method for fishing quotas in an IQ system. The Norwegian College of Fishery Science. University of Tromsø. Norway

Trondsen T. 2012. Value chains, business conventions, and market adaptation: A comparative analysis of Norwegian and Icelandic fish exports. *The Canadian Geographer / Le Géographe canadien*, 56(4): 459-473

Vetemaa M., M. Eero & R. Hannesson (2005): Fishing rights auctions in the fisheries of Lake Peipsi-Pihkva, Estonia. *Fisheries Management and Ecology* 12, 3009-313.

Upprit frá arbeiðsbólki, settur av landsstýrismanninum í fiskivinnuárum (Oktober 2011) Umsitingarætlan fyri toska-, hýsu- og upsastovrnarnar í føroyskum sjógvi Upprit

DATABASER:

Fartøyregister: <http://www.teyggjan.fo/>

Fiskedager og fangst : <http://www.fve.fo/>

Statistik om fiskeri: <http://www.hagstova.fo/en/statbank/business-statistics/fishing-aqua-and-agriculture/fishery>

Regnskapsinformasjon: <http://www.bl.fo>

Personlige intervjuer 22-26.9 2014. Vedlegg 2.

VEDLEGG 1: MERKNADER TIL OFFENTLIG STATISTIKK

- God samfunnsstyring forutsetter en god økonomisk statistikk
- Gjennom dette arbeidet er følgende mangler identifisert
- Fartøyregister: <http://www.teyggjan.fo/>
- Mangel på lister over fartøy med angivelse av tekniske kapasiteter og fisketillatelser (kun for enkeltfartøy)
- Statistikk om fiskeri: <http://www.hagstova.fo/en/statbank/business-statistics/fishing-aqua-and-agriculture/fishery>
- Pelagiske fiskearter mangler i oversiktene over fiskelandinger <http://www.hagstova.fo/en/statbank/faroese-wet-fish-catches-tonnes-species-fishing-gear-purchaser-and-month-1993-2014>

VEDLEGG 2: INTERVJUER MED EKSPERTINFORMANTER PÅ FÆRØYENE 23-25.9

JAVNAÐARFLOKKURINS ANALYSER

Formann Aksel Johannesen 23.9.14. akselj@logting.fo, tel +298752040

RESSURSRENTEN

Lønningerner er meget høje i de pelagiske fiskerier i forhold til andre dele af flåden. Der er kun en fagforening for fiskerne. Fiskere har en skattefordel i form af et avdrag på 14 % av inntekten opp til 470.000 kr. Over der er normalt. Over 500.000 er skattesatsen 45 %.

Fiskerne er misunnelig på hverandre pga. forskjeller i inntekter. Fiskerne retter deres vrede mot regjeringen og forlanger at lagtinget skaffer bedre kvoter i forhandlinger med andre land. Da myndighetene tildelte makrellkvoter til lineflåten, ble de solgt videre, fordi de ikke var i stand til å fiske makrell likevel.

Alternative muligheter for å dra inn ressursrenten

- Selge lisenser til en periode år
- Lage en auksjon hvor du betaler 'as you catch' men har kjøpt lisenser av forskjellige varighet/ periode / år.
- Innføre ressursrentebetaling på profitt. Det gjør man på Island og i Chile. I Island er den nesten symbolsk.
- Eksport-avgift på frossen fisk. Samme problem, hvor stor skal den være og hvordan skal den beregnes. Fortsatt er det politikere som må bestemme

Man må vise hvordan samfunnet kan få gode av en reform. Utviklingsfond og skatteinsettelse er to mulige tiltak. Skal den gå til samfunnet eller i et fond til strategisk investering? Mindre støtte hvis det bare blir en ekstraskatt. Motstandere sier at det eneste som skjer er at de private kommer til å betale for en øket offentlig forbruk. For at være konkurransedyktige i Norden er det nødvendig at skatten på lønningen går ned. Ideen er at pengene skal i en fond, så at man kan få en genomsnitt utbetaling gjennom årene. Om man etablerer et fiskerifond, overtar man risiko og inntekter fra kvoter. Spørsmålet blir da hvordan sikre pantet?

FREMTIDIG AUKSJON

Blant lagtingsmedlemmene er et flertall som ønsker en auksjon. Det er også et flertall i folket. I Tórshavn er der stort flertall og i utkanten er et lite flertall, men nærmere 50-50.

Motstanderne er i de borgerlige partier, men også medlemmer i de andre partier. Grunnen er blant annet at de som bor i utkantene av Færøyene er imot, fordi fisket gir de eneste arbeidsplassene mens mange redere har solgt sine rettigheter.

Rederiene og fiskerne er også imot en reform, spesielt på Syderø er det meget skeptiske, fordi de er redd for ikke å være konkurransedyktige. De store rederiselskaper er imot og har stor mankt.

Bankerne også imot – de vil ikke finansiere en auksjon. De vil ha en sikkerhet på en periode på 10-15 år. Først i 00'erne var det lav oljepris og en god fiskepris. Skipene ble solgt for overpris. Deretter falt begge og bankerne etter store tap. Flere skip seiler med store underskudd. De venter til prisene skifter igjen. Bankene har indirekte pant i lisensene, som tilhører til skipene.

Fisken er ifølge Lov om erhvervsfiskeri § 2, folkets eiendom.

Noen mener at når man selger rettighetene er det imot lovens mening om folkets eiendom.

Argumenter imot salg av rettigheter:

- Lengdene av lisensene er viktige pga. investeringer og finansiering.
- Kjøp av lisensen er ikke bra, men utrygt.
Fiskeren skal ikke betale for at komme på arbeide.
- Auksjonen vil drene industrien for kapital.
- Bankerne vil ikke finansiere en auksjon
- Folk er redd for at utlendinger kjøper alt op.

Argumenter for:

- Politisk utdeling er ikke en verdig metode. Stor forskjell på utvinning av e.g. makrell fra 8 kr kg til 1 kr kg.
- Nuværende tildelingsmetode legger opp til korrupsjon.
- Samtlige ressurser ikke brukt fullt ut (hode og innvoller) fiskedager og fri konkurranse. Så man tenker mere på hvor meget man får i kg og ikke hva man kan få ut av det.
- Alminnelig rettferdighet – kjenner du ikke ministerens telefonnummer er du ikke i en god situasjon.

VIKTIGE SPØRSMÅL SOM MÅ AVKLARES:

**Hvis lisensene allerede er pantsatt er det mindre muligheter til forandring?
Kan man selge kvoter og fiskedager på auksjon?**

En delvis auksjon er kanskje mulig for nye ressurser som makrell?

Kanskje 25 % kan selges på auksjon, så kan man øke det fremover i de årene rederiet har en lisens?

Politisk: kan lengde i år være forskjellig? Noen for flere år og andre for kortere perioder. Meget farlig at selge kvoter for 10 år, stor usikkerhet?

Hva med sikkerhet uten kontant betaling? Et annet argument for at på politisk medvind er at fiskerne (mannskapet) ikke skal betale. Det kan man sette i loven? Intet problem, det gjør de ikke i dag. I overenskomsten i dag skal ikke besetningen betale for kjøp av kvoter. Når skipet har solgt en last av fisk får fiskerne 27 % etter at driftskostnadene er trukket fra. Besetningen har imidlertid en fordel av en større kvote som påpekt av det økonomiske råd, men bunnfiskere tjener ikke så mye om året som makrellfisket o.l.

Befolkningen på utkantsområdet er i ferd med å skifte mening om fiskeripolitikken som den står i dag. En mulighet er at have regionale auksjonen på øyene, men forholdene er kanskje for små?

Kári Petersen har sagt at muligvis kan man have utenlandsk rederier til å komme inn på markedet in imellom, for å sikre at de lokale ikke avtaler en pris på kvotene? Man må ha en prosedyre om hvordan alt skal bli organisert. Hvordan organiserer man markedet fordelingen av fisken (artene)? Kanskje det er for få aktører på Færøyene for at markedsmekanismene kan virke ordentlig?

UTVIKLINGSTREKK

Det var fritt fiskeri på Færøyene i begynnelsen av 1990 årene men det var det ingen fisk, flåten var nærmest konkurs. Den innførte fiskerireformen i 1994 tildelte kvoter og lisenser til de som var inne i fisket på det tidspunktet. Nye lisenser ble ikke skrevet ut. Fiskedager ble innført i bunnfisket og kvoter i det pelagiske fisket. Rettighetene er omsettelige og fornyes automatisk hvert 10 år.

Sist i 90'erne ble det solgt noen skip til stor overpris. Politikere var ikke glade for det. Det færøyske økonomiske råd anbefalte i 2001 at kvoter burde fordeles gjennom en auksjon. I 2007 ble man enig om å si opp samtlige fiskerilisenser etter 10 år. En ny reform må derfor komme innen 2018. Den er ikke utformet ennå.

Mange rederier forventer ikke endringer. For eksempel har et rederi i Klaksvik som i de seneste år har arbeidet sammen med hollendere, kjøpt 4-5 linebåter og trålerne. Hvis lisensene utgår i 2018 vil rederiet tape stort. Noen er helt imot utenlandsk kapital og andre vil ha det helt fritt. Stor uenighet blant partiene. 3 av de 5 største rederiene er allerede styrt av utenlandsk kapital. Gjeldene lovgivning sier at hvis der ikke kommer en reform innen 2018, så ruller lisensene 5 år ad gangen.

Auksjonen i 2011: Mindretallsregjeringen som satt i noen få måneder auksjonerte makrellkvoter. Eneste gang det er skjedd. Gjennom forhandlinger med de andre partier ble det etablert et flertall for salg av makrell på auksjon i 2011 hvor 20.000 tonn ble solgt på auksjon for 72 mill. kr.

Det var stor forskjell på betalingsviljen for kvotene. Salget skjedde over tre auksjonsomganger, hver på 30 tonn, 100 tonn og 500 tonn. Første gav en gjennomsnittspris på 1 kr. Den neste over 3 kr kg og tredje over 5 kr kg. Gjennomsnitt pris ble på 3,65 kr.

Det var imidlertid kun en liten fabrikk som kunne ta imot fisken på Færøyene og fiskerne kunne ikke lande fisken andre steder og boikottet auksjonen. Et lite rederi kjøpte 2/3 av makrellkvoten og gjorde avtale med et kinesisk selskap som kom med moderskipet LaFayette som kjøpte all fangst.

Auksjonen foregikk på Fiskamarknaður Føroya gjennom telefonsalg. Begynte med 50 øre til man fant den høyeste pris. Før man kom med et bud, skal man have sikkerheten i orden, på samme måte som det er i dag.

FISKERIMINISTERENS ANALYSER

Jacob Vestergaard, fiskeriminister 24.9.2014. fisk@fisk.fo

RESSURSRENTEN

Estimatene av ressursrenten svinger meget. For noen få år tilbake var den ikke så høy. Renten er ikke nær 1 mld, men muligens 500 mill. kr. Utdelingen ble fastlagt i 1994.

Det er i dag pålagt en ressursrente på kr 1 for makrell landet på Færøyene og 2 kr for makrell landet i utlandet. Partrålerne som lander makrellen på Færøyene betaler ikke ressursrente, kun 1 krone ved landing i utlandet.

Renten er høy i det pelagiske fisket. En lovgivning med beskatning på korrekte måte, vil man kunne bruke profitten på videreutvikling.

Ressursrenten skal ligge hos rederiene. Flytting av penger fra næringslivet til fond er ineffektivt. Vi har hatt mange fond på Færøyene men ingen har frem til nå virket etter formålet. Det er derfor ikke bra å flytte renten inn i statsbudsjettet.

Man kunne ha noen penger i et fond. I Norge har man eksport støtte og markedsføring. Det kunne man kanskje ha samt litt til forskning. Men det bør ikke være et for stor fond. Jeg tror ikke man kan sammenligne oljefond med fiskerifond.

Hvis ressursrenten kommer direkte inn i statskassen vil det bidra til å forverre eksportverdien. Vi har sett at vi har fått god inntjening i det nye pelagiske fiskeri. Hvis selskaper bruker renten rett, vil det være bedre enn hvis politikerne bruker pengene. Det er først nå, at vi har rederier som har kapital nok til at starte nye fabrikker. Dette gjøres bedre privat, ikke med et nasjonalt fond.

Men også godt at se at det investeres i noe annet e.g. offshore, som også skal støttes med skattefradrag.

Ressursskattelovgivning er aktuelt særlig når redere forlater næringen. Men det er vanskelig å regne ut hvor stor den skattbare kapitaliserte ressursrenta i lisensperioden skal være. Det som vi har sett er at pengene er blitt reinvestert for eksempel i Skansin Offshore. De hadde lisenser forskjellige steder som ble solgt og reinvestert delvis i fiskeri, men har startet offshore virksomhet. Det er fint, fordi hvis pengene var gått inn i statskassen, så ville ikke det firmaet eksistert i dag. I et annet salg (Krúnborg), var kjøperne Eiler Jacobsen og Anfinn Olsen, og pengene er blitt investert igjen i landet. Jeg er overbevist at hvis pengene gikk inn i en offentlig fond eller i statskassen ville man ikke se pengene igjen på samme måte.

Hvis man betaler for ressursrenta etterskuddsvis er det fare for at det kommer for mange inn i fisket og bidrar til ineffektivitet.

Når det gjelder lakseoppdrett ser man på hva som skjer i Norge for å finne ut hva ressursrenten skal være. Det er mulig at man kan tenke seg en exit-skat.

LISENS ELLER AUKSJON

Vi har en diskusjon på Færøyene om en ny fiskerireform. Et spørsmål er om vi skal ha en lisens eller en auksjons basert fordeling av fiskerettigheter inn i lovgivningen. Vi sammenligner oss med andre land i nord Atlanten. Ressursrenten vil være best fordelt i en lisensbasert lovgivning hvor vi også passer på at det ikke er for stor utenlandsk eierskap av selskapenes aksjer.

Det er en bekymring for at storkapital som kommer utenfra. I en auksjonsbasert ordning vil det være vanskelig å konkurrere med utlendinger. Ressursrenten ville kunne komme inn den veien, men utviklingen ville langsomt blive drenert ut av samfunnet. Jeg mener at kombinasjon av auksjon og utenlandsk kapital er livsfarlig for Færøyene. Det vil også være for få aktører i et slikt marked til at man kan få frem en riktig pris.

UTVIKLINGSTREKK

I dag har vi lisensbasert ordning. Det er en diskusjon om hvor grensen skal ligge for det kystbaserte fiskeri for eksempel 15ton (10-12m) og linebåtene under 110 tonn. De små båter har tildelt felles fiskedager som alle fisker av, men delvis adgangsbegrenset. Alle de små som var registrert før 94 har lisens. De kan skifte båten ut, når de vil. Mange av lisensene blir imidlertid ikke brukt. Fiskere som har en inntjening over 400.000 kr kommer opp i en annen klasse. Gruppe 5a er fullt beskjeftiget med fiskeri, mens Gruppe 5b inkluderer alle de andre. Gruppene er tildelt forskjellig antall fiskedager. Fiskedagsystemet er godt fordi det ikke fører til utkast av fisk på Færøyene.

Den økonomiske situasjon for bunnfiskeriet i dag er todelt: ikke meget fisk og feil i systemet. En reder bør for eksempel kunne anvende sin mest effektive båt til å fiske uten den oppdelingen som i dag opprettholdes for linebåter og trålere.

Da Færøyene fikk tilgang på store makrellkvoter ble det delt ut en masse kvoter på kort tid slik at rederne skulle vise at de klarte fiske kvoten. Notbåtene (nótaskip) fikk en stor del. Så gav man en annen del til partrålerne. Nótaskipinin var ikke med på det. Det gikk tregt at få partrålerne til å fiske makrell. De måtte foreta nye investeringer og visste ikke riktig hvordan det fungerte.

Noen av partrålerne fikk i 2010 bruke redskaper av Athene og Poseidon som kom fra Chile (Thor rederiet) til Færøyene.

I 2011 prøvde man auksjon hvor La Fayette fikk færøyske båter til å fiske makrell. Alle som hadde en lisens fikk lov til å delta i dette fisket.

Jeg kom tilbake som fiskeriminister i 2012 hvor 150.000 ton makrell skulle fiskes. Kvoten ble fordelt til diverse typer. Hovedkriteriet var, at man skulle klare å fiske hele kvoten, til en så høy kvalitet som mulig. For å dempe olympisk fiskeri så mye som mulig, delte man opp fisket i grupper. Linebåtene som hadde vært med året før fikk adgang igjen. Det blev tenkt til at de skulle prøve at fiske med dorg? Det gjør man i Norge til en pris noen ganger til 14 kr kg. Fiske med dorg forutsetter en læringskurve. Man burde få opplæring fra norske fiskere som har erfaring i det.

Hovedårsaken til at man ikke fikk fisket all makrellen i 2012 var pga. bifangst av sild. Dette har ikke vært noe problem i 2013 hvor sildekvoten var større.

Der foreligger ikke en samfunnsøkonomisk analyse av virkningene av salg av skip og anskaffelse av nye skip. Selskap som har solgt fiskerettigheter bruker gevinstene strategisk på Færøyene og tar ikke pengene til utlandet. Et eksempel er Enniberg som investerte 30-40 mill i Faroe Petroleum da bankene sa stopp og selskapet var nesten konkurs. De Færøyske bankene klarer heller ikke å dekke alle finansielle behov, utenlandske banker er derfor viktige.

FREMTIDIG STRUKTUR

Det er viktig med rederier som disponerer forskjellige typer båter på de forskjellige stedene. Flåtestrukturen må avbalanseres slik at den kan opprettholde virksomhet i mange forskjellige segmenter som har varierende årlig inntjening over tid. Systemet er for fastbundet. Man bør åpne for at de nuværende rederne kan legge sammen lisenser. Den nuværende situasjon for bunnfiskeriet setter begrensninger for nyskapning. Det vil være et skritt i riktig vei å gå at rederne kan ha mulighet for å legge sammen et ubegrenset antall lisenser.

Man kan ikke legge sammen fiskedager i dag på grunn av den gjeldende oppdeling. En ny lisenslovgivning vil gi mulighet til både å fiske alt mulig uten begrensninger. Det er fiskerne som har sikret at kvotene er blitt fisket. Jeg synes at det har vært nytenkning i det nuværende system som har incitamentet til at bibeholde dynamikken. Man kan regulere i lovgivningen hvor meget en reder kan eie av kvoten, for eksempel 20-25 %. Det er heller en fordel med færre enn flere rederier.

Dynamikken i økonomien i dag ligger i lisensene og fordeling etter historisk fangst. Man tok utgangspunkt i det som var. Forholdene kan være forskjellig. Noen steder så man, at det kunne ikke lønne seg å være flere enn 2. Rederiene bør både kunne ha rettigheter til både kvote og fiskedager for å kunne bli mer bærekraftig. Det er imidlertid ikke rom for nye lisenser i fiskedagsystemet. Fordelingen ligger fast år for år. Partrålere bruker sine fiskedager og bør få lov til å bruke mere effektive skip.

Makrellen var også fordelt fra før av. Rederne vet hvor mye av % fordelingen han eier. Kolmule var ikke fordelt. Det gikk lang tid, til vi fikk en lovgivning om det. Vi fordelte i 2010 til de som har hatt lisens 10 år tilbake. Her fordeles kvotene fremover med utgangspunkt i hvor mye de har fisket tidligere.

-Jeg mener at små rederier ikke er en fordel. Færøyene er svært liten i nordisk sammenheng. Det kystbaserte fiskeri (enmannsfiskeri) vil vi beholde. De små skal ikke inngå i et system med omsettelige rettigheter.

Vi har begynt arbeidet med en ny lov, men den er ikke helt ferdig. Først skal det etableres enighet i den nåværende regjering. Den historiske fordeling skal ikke nødvendigvis ligge fast. Rederiene bytter kvoter og det virker fint for å optimere drifta, særlig i den pelagiske flåte.

Det er et ønske å redusere landinger i utlandet. Men Færøyene skal allikevel være konkurransedyktige slik at hele ressursrenten skal bli værende og anvendes på Færøyene.

Myndighetene bruker ikke Det økonomiske råd som rådgiver om hva som gir den største ressursrente. Man har heller ingen planer om å innføre distrikslovgivning.

HAVSTOVANS ANALYSER

(FAROE MARINE RESEARCH INSTITUTE)

Havforsker Petur Steingrund 24.9.2014. peturs@hav.fo tel +298353933
Havstovan konsentrerer seg om hvor mye man kan få ut av ressursene holder seg vekk fra hvem som fisker hva bortsett fra om noen fisker for mye små fisk.

BESTANDSUTVIKLING OG FANGST

Forklaringene på at bestandene på torsk og hyse (kuller) er falt så mye finnes både i naturlige omstendigheter og i fiskeriet. Tidligere så man på sammenhengen mellom indeks for primærproduksjon og positiv fangst. Denne sammenhengen har vært svakere etter 2005. Primærproduksjon var god i 2008-10 men ikke like god som før. Det er tilgjengelig mye sei, men ikke av torsk og hyse.

I perioden etter 2005 har der vært mere plankton og mye pelagisk fisk. Det er en positiv sammenheng mellom tilgjengeligheten av dyreplankton (*Calanus Finmarchicus*) og pelagisk fisk som beiter på denne, mens egg og nauplier av *Calanus* er viktig mat for vellykket overlevelse av larver fra gytende torsk og hyse. *Calanus* gyter på det færøyske platå. Den vokser i størrelse når vanntemperaturene øker. De siste årene har temperaturen øket 1 C til 8-9C sammenlignet med 80 og 90 tallet. Varmest var det i 2003 og 2009, senere litt lavere med den følge at plankton mengden har øket men ikke voldsomt. Når mye stor *Calanus* gyter blir det mindre egg og dermed mindre mat til torskeyngel. I denne situasjonen er biomassen av makrell og sild vokst betydelig.

ICES har gitt anbefaling om årlig bærekraftig høsting Torsk i middelverdi 1961-2014 hadde i praksis en Fmsy på 0,50 (mot anbefalt 0,32), hyse 0,25 (som anbefalt), og sei 0,32 (mot anbefalt 0,45). Tallene svinger utrolig mye fra år til år.

Myndighetene har imidlertid ikke fulgt opp anbefalingene og fangstene har vært langt høyere. ICES har egne arbeidsgrupper for vandringsbestandene makrell, sild og kolmule.

FORVALTNING

Havstovan avleverer et dokument per 15. Juni hvert år med rådgiving til landsstyresmannen. Anbefalingene offentliggjøres på instituttets hjemmeside tilgjengelig for alle.

Ut fra en ren forvaltningssynsvinkel (utenom utkast) så er en kvote enklere å styre enn fiskedager. I perioden 94-96 hadde man den største tilvekst av bestandene, på det tidspunkt hadde man et kvotesystem. Det er vanskelig å kombinere rådgiving om TAC (total tillatt fangst) og reguleringer av fiskedager. Fiskedagene er ikke alltid like effektiv, anbefalingene blir ikke alltid fulgt og mange tildelte fiskedager blir ikke brukt i det hele tatt. Men fiskerimyndighetene har bestemt at slik skal det være.

Man har ikke god nok statistisk oversikt over hvor effektiv fiskedagene er med hensyn til fangstens størrelse. Det publiseres kun statistikk over hvor mye som er landet per flåtegruppe. Havstovan antar i sine modeller en 1:1 sammenheng mellom fiskedager og fangst. Det vil si at fangst reduseres 10 % om antall fiskedager minskes 10%.

Fredede områder var tenkt innført mest på grunn av torsk, men reguleringen hjelper også til sei og hyse. De fredede områder gjelder imidlertid bare på gyteområder og ikke på oppvekstområder, mao. en motsatt profil av det som praktiseres i Norge. På Færøyene er det liten forståelse for å frede et område for å forminske dødeligheten, men stor forståelse for at frede områder under gytning.

Forvaltningen av bunnfisket har ikke vært utilstrekkelig i og med at bestandene er lave noe som har gitt lineflåten meget dårlige økonomiske resultater.

Sei har vært rentabelt rundt Færøyene, men er i problemer nå. De som driver tradisjonelt fiske etter torsk, hyse etc. driver en negativ forretning. Ingen snakker noen gang om at vi skraper opp bunnen rundt Færøyene. Vi har fisket for mye av torsk, hyse og sei.

Problemet er at fiskedagsutvalgets anbefalinger tillegges samme betydning som de vitenskapelige råd fra ICES. Beholdningen av fisk er ikke stokastisk. Fisk kan vandre mye. I ganske mange år var der stor enighet mellom Havstovan og Fiskedagsutvalget, men i de siste årene er meningene blitt forskjellige. Grunnlaget for meningene har vært det samme, men anbefalingene er ikke de samme. Det er jo også uheldig at en forventer at ombud fra fiskeriet kan gi råd om å beskjære deres eget næringsgrunnlag. Det er vanskelig for representantene for fiskeindustrien/flåten å ha objektive argumenter, som ikke er farget av deres ønske om å fiske. En slik konflikt er ikke kun et færøysk problem. Før var det danskere som kom her og fortalte hva vi skulle gjøre. Det skapte motstand blant færinger. Men de liker heller ikke at en annen færing kommer med en finger og forteller hva færinger skal gjøre. Holdningene til akademikerne er også negativ. Historisk sett har det var fiskeren som holdt landet oppe. Når Havstovan kommer med en uttalelse i avisene kan man forvente svar fra mange som tror at de selv er eksperter på området.

Lagtinget burde vedta en overordnet fangstregulering, som blir fulgt år etter år - i stedet for å gå inn hvert år med justeringer.

FISKEDAGUTVALGETS ANALYSE

Dennis Holm, leder av utvalget. dennis@vagur.fo, +298733004

RESSURSRENTA

Det etterspørres ikke økonomiske vurderinger i tilknytning til fiskedagsutvalgets arbeid. Det tar politikerne seg selv av. De nasjonaløkonomiske vurderingene mangler som grunnlag for de politiske beslutninger på landnivå. Økonomi rådet kunne kommet med sine beregninger hvis systemet var annerledes. Der er ikke etablert et system for ressursrenteforvaltning i tilknytning til fiskedagssystemet. Ressursrenten er der men ikke definert i et fastlagt system. Utkantsområdene har satt fokus på at ressursrentediskusjonen også er et spørsmål om innkreving og flytting av ressursrenten til Torshavn for sentral omfordeling uten krav om hvordan pengene fra skal brukes.

ADGANGEN TIL FISKELISENSENE

Det er mulig å kjøpe seg lisenser. I Vágur (på Sydøen) er det for eksempel kommet inn nye aktører med 5-6 fartøyer. Bankerne har i dag sine preferanser som er en adgangsbarriere. Bankerne får også en politisk agenda med få aktører i fisket, fordi det gir potensielt mindre risiko. Med nok kapital har du "alltid" adgang. Storkapital og bankerne ønsker ikke nødvendigvis nye innovative redere inn i systemet.

En svakhet i dagens system er at det er ikke definert hvem som eier lisensen. DH tror at det ville være realistisk å innføre en personlig lisens som kan være gjeldene så lenge lisenshaveren er aktiv. Den handelen som så langt i dagen system har primært vært basert på handel med lisensene og så har man fått et skip med lisensen hvor kvaliteten på skipet (eller mangelen på kvalitet) ikke har hatt betydning.

Makrell auksjonen som i 2011 var et skrekksenario på en måte å fordele kvoter. Spørsmålet er hva som er den mest økonomiske samfunnsnyttens å gjøre det på. Jeg tror mer på et utleiesystem slik at ingen eier kvoten. Hvis man kan betale ressursrenten i form av "leie" fiskedager og kvoter i fremtiden ville det kanskje være en bedre ide.

Det er imidlertid en utfordring å få til kontinuitet fra det nåværende systemet som kan ta et skritt inn i det nye systemet Politisk blir man kanskje nødt til å holde fast i line, snøre og tråler kategoriene i dag og ikke introdusere for mange endringer på en gang.

Man kan styrke systemet med at legge ressursrenta inn i et fond til innovasjon og nye prosjekter. Diskusjonen i dag går om avgiften ender i et stort hull i statskassen.

FISKEDAGUTVALGET

Rådgivningen rundt Fiskedagsystemet var opprinnelig fra et felles utvalg. Men konflikter mellom fiskere og fiskebiologer medførte, at det ble etablert to rådgivende utvalg i 2001, ett for fiskebiologene og ett for Fiskedagutvalget.

Utvalget har sin parallell i Reguleringsutvalget i Norge. Miljødiskusjonen er på vei inn på denne arenaen. Grunnlaget for Fiskedagsutvalget er intervjuundersøkelser på telefon med skipper eller fisker på 75 av 80-85 aktive skip valgt ut av industrien og utført av samfunnsforskere.

UTVIKLING AV FISKERIET

Kvotesystem ble innført i 95/96 og fiskedagene i 96. Som grunnlag for fordelingen ble det gjort en utredning hvor mye hver enkelt hadde fisket, så ble det delt mellom grupper og skip. Det samme systemet kjøres enda. Problemet med kvotesystemet var, at der var for mye torsk, så ble det til mye utkast. Det var fiskerne selv som tok initiativ til at endre systemet i 1996.

Totale antall dager ble fastsatt i 1996. Før var det målt i dager, nå er det målt i timer. Skipperen sender en SMS når de går fra land og når du kommer tilbake. Skipene har imidlertid øket i størrelse og hestekraft. Det er store forskjeller mellom gruppene. Man skal ha tillatelse til å skifte hestekrefter. Det er definert regler i fiskerministeriet hvor hestekrefter, dager og størrelse er regnet sammen til fangstkapasitet.

Fiskernes fangstmønster har endret seg de siste 5 år. De fisker etter andre fiskearter på dypt vann utenfor Færøyene fordi der er ingen torsk og hyse tilgjengelig i det indre farvann.

SAMFUNNSØKONOMENES ANALYSER

Kári Petersen (KP) kapeters@olivant.fo +298286508, Jóannes Jacobsen (JJ) johanesj@setur.fo, tel +298212773. 24.09.14

RESSURSRENTEN

Alle vet at der er enorme summer som ligger i ressursrenten på Færøyene. Folket har krav på opplysning om hvordan situasjonen er. Det mangler gode økonomiske analyser av hvor stor ressursrenten er og hvor stor den kunne være i et optimalt organisert fiskeri av hele flåten sett i sammenheng. Det politiske landskap ønskes ikke en slik analyse.

KP har beregnet at hvis vi får 600 mill. ut av ressursrenten, kan alle lønsmottagere få en skattelettelse på 30.000 kr. årlig. Folket tror imidlertid at sosial demokratene vil bruke pengene i statsbudsjettet og Tjóðveldi (partiet hvor Høgni Hoydal er formann) vil bruke pengene til at løsrive seg fra Danmark. Alle er ikke enige i disse formål.

Det ville være bedre for forståelsen av at nåværende ordning innebærer at politikerne tar penger fra skatteborgerne og gir dem til enkelte redere i stedet for at politikerne utbetaler til skattelette alle pengene som kommer inn fra salg av fiskerettigheter. Dette ville også forbedre forståelsen av at fiskerettighetene er det færøyske folks eiendom, som det formuleres i fiskeriloven.

Diskusjonen om en ressursrente startet med en rapport fra det økonomiske råd i 2000 hvor det ble foreslått opprettelse av et marked for kvoter for å skape mere rettferdighet i å få adgang til fisket.

Først i 2007 fikk rådet medhold i sin argumentasjon etter at folket kunne se systemfeilen da det pelagiske skipet Krúnborg ble solgt til en meget høy pris som reflekterte verdien av fiskekvoten. Mange beslutningstagere på Færøyene er konservative og kommer ikke med innovasjon og nyskaping. Med nye holdninger sprer seg og aksepten for at noe må gjøres er voksende.

INNFØRING AV AUKSJON

En av de store utfordringene er at folk ikke forstår hva et nytt system innebærer. KP mener at det godt kan komme inn utenlands kapital i den pelagiske flåten, fordi det er så få selskaper at risikoen er meget stor for at auksjoner ikke kommer til å fungere. Man skal også kunne leie seg fartøyer til fangstsesongen, men fartøyene skal være drevet av et færøysk selskap, (hvor utenlandske eiere kan eie 30 prosent) og man skal ha færøysk lønnsavtale.

Alle mekanismer som man ser andre steder fungerer allerede i sektorene i dag. Det eneste som kommer til at skje hvis det innføres en auksjon er at pengene går i statskassen. Det er handlet fartøyer for 500 mill. i år. Der ligger 20 søknader om at slippe til i pelagisk fiske, men de får et nei, fordi de har ingen rettigheter. Nå er det nok kapasitet til at motta fisken som konsumfisk. Et krav om at fisken skal landes på Færøyene kan være viktig for å unngå mye kritikk.

I dag er det 1600 fiskere totalt, mens 200 fiskere fisker 250.000 ton pelagisk fisk noe som er ekstremt effektivt! KP har utarbeidet et forslag til en omvendt auksjon for bunnfiskeflåten, hvor man spør hvor meget rederen vil selge sine fiskedager for, for å gå ut av næringen. En undersøkelse av Hans Ellefsen viser at man i dag kan klare at fiske fisken med 1/3 av fartøyene vi har i dag. Sentraliseringen er allerede kommet langt, hvor 3 rederier eier en stor del av flåten. Vágoy, Sandoy og Suðuroy har mistet en stor del av deres flåte, fordi rederne har solgt fiskerettighetene til de store rederier. Det er ikke lenger noen riktige skip igjen på Sandoy. På Suðuroy (Sydøen) er ett begynt igjen på Hvalba.

SYSTEMETS UTVIKLING

Fiskerisektoren arbeider for å få politikerne at fortsette i nuværende system. Fiskerne sier at det nåværende fordelingssystemet må fortsette.

JJ Jeg forstår godt hvorfor bankerne ikke offentlig er i favør av en auksjon. Hvis og når det kommer et nytt system med auksjon av fiskerettigheter, så har de ingen problemer med at delta med finansiering av kjøp av skip og rettigheter i det nye system. Ifølge en bankdirektør på Færøyene ligger problemet overgangsfasen fra det nuværende system til et auksjonssystem: Bankerne har utlånt mange penger til kjøp av fiskerirettigheter - utlån, som må avskrives, hvis det kommer et nytt konsesjonssystem. Hele strukturen er bygget opp omkring at holde den politiske aksepten av det nuværende system, hvor rederne får ressursene gratis.

Grunnen til at flåten er delt opp i grupper er fordi man ikke skal ha for mye konkurranse internt. Nå ser vi en enorm vekst i makrellfisket som gir enorme verdier som blir gitt til de eksisterende rederier og til bunnfiskene for å opprettholde systemet. Her er det et forhandlingsproblem. Alle får rettigheter for at sørge for at der ikke blir konkurranse og at det holdes ro i sektorene.

Lønnsomheten i bunnfiskeriene er meget dårlig. Først hadde fiskerne minstelønn. Det var ikke nok. Nå får de skattefradrag. Det er heller ikke nok. Det er ikke noen mennesker som vil arbeide på linefartøylene. Nå kommer det utlendingene, blant annet polakker, inn i færøysk fiskeri. Vi kjenner ikke til hvor mange. Politikerne tror på Charles Dickens 'Something will come up', at noe vil skje med fiskebestandene som skal bedre situasjonen og imens holder man kunstig liv i linebåtene. Holdningen til problemene er forskjellige. Havstovan forklarer dem med overfiske mens rederne forklarer problemene med biologiske faktorer.

Fiskerettighetene selges imidlertid til høye priser. Prisene på rettighetene er så høye, at prisene på selve fartøyet er halvdelen av den samlede pris, når det er et noenlunde nytt fartøy, men når det er et gammelt fartøy, er prisen på fartøyet 5 prosent, mens prisen på fiskerettighetene utgjør 95 % av den samlede pris.

DET ØKONOMISKE RÅD

Utvalg sammensatt av personer med annet hovedarbeid. Tidligere var Landsbanken (nedlagt for 2 år siden) med forskjellige nasjonaløkonomiske spesialister sekretariat og sparringspartnere for det økonomiske råd. Sekretariatet på 1,5 person for Økonomisk råd er på universitetet, hvor ansatte ikke har lov til å være medlem.

Finansministeren velger tre medlemmer etter innstilling fra universitetet. Disse er for tiden:

- En underviser på handelsskole.
- En cand.oecon. der arbeider i Grønland, som direktør for Vestnordenfondet
- En cand.merc. i finans som privat har et konsulent firma, men arbeider nå for byrådet.

FISKEBÅTREDERNE ANALYSER

Jógvan Jepsersen Felagið Notaskip 25.9.2014.
notaskip@notaskip.fo, tel +298739910

RESSURSRENTE

Prisen som setter på oppkjøp av etablerte fiskerettigheter kan man si er en ressursrente. Kjøp av rettigheter kan avskrives i regnskapet.

Rederne er innstilt på at man skal betale for lisensene, men der må være en rimelighet. Det er et stort problem at man i samfunnsdebatten fokuserer mer på hvordan man kan få penger fra dem som får store overskudd enn på strukturendringer som er nødvendige til at få lineflåten eller bunnfiskeriet til også å gi overskudd.

Skipene har investert mere enn de har tjent. Hvis ressursrenten hadde vært tatt ut av flåten ville de ikke vært tilgjengelig til investeringer. Nordborg – det mest moderne skip i verden, har blant annet investert i fabrikker som kan ta imot fisk. Investeringen har kun vært mulig pga. storinntjening.

Ressursavgiften på 2 kr på landinger av makrell i utlandet og 1 kr på Færøyene er et hinder for at båtene lander fisk i Norge i og med at prisen er nesten identisk i begge land.

Ressursrente kan man eventuelt trekke inn med en høy skatt på salgsgevinsten.

AUKSJON

Jeg tror ikke på et auksjonsystem. Om udlodningen af kvoter skal ske over et auksjonsystem, vil flåten etter min mening stille utarte. Man ønsker at fiske mer med billige uttjente fartøyer og billig utenlandsk arbeidskraft. Vi vil miste de profesjonelle fiskere fordi de ikke kan bygge sitt liv på det at rederen skal vinne den neste auksjon. Videre vil en auksjon gi en negativ økonomisk effekt ved at flåten etterspørsel i sekundærnæringene vil være mindre. At ingen andre land distribuerer sine kvoter gjennom auksjoner forteller meg at det ikke er et brukbar system.

FLÅTEN OG FISKET

Færøysk Notaskip: 7 lisenser og 6 skip. 5 RSW og 2 produksjonsskip
(kapasitet 200 mt og 100 mt/døgn)

Industriskip: 4 lisenser og 4 skip

Bunnfiskflåten over 100 tonn: Barentshavflåten (4 lisenser og skip),
3 rekeskip, 40 bunnfisktrålere, 12 linefartøyer og 3 garnbåter, pluss kystfisker,
110 ton max i linefiskeri.

Den pelagiske flåten har hatt god lønnsomhet de siste årene. Nå har de 7 lisenser i makrellfisket mot 20 i 1970 årene.

Makrellsesongen starter i juli, kan fiskes til nyttår eller lengere. Sildelesongen kan starte i oktober etter at makrell fisket er ferdig. Beste felt for sild er i færøysk sone og litt i internasjonal sone. Kolmule fiskes fra januar til ut i mai måned.

Makrellkvoten har skapt store overskudd på bunnlinjen, fordi kapasiteten utnyttet meget godt. Mannskapet får en prosent av fangstens verdi. Hva man trekker fra i driftsutgifter er litt forskjellig alt etter om kostnader til oljen er med. RSW rederiene betaler for eksempel hele oljen, ressursavdrag, salt og landingskostnader.

Jeg tror ikke at noen spekulerer i hvor man skal plassere overskuddet ved transaksjoner med mottaksanlegg ved å holde prisen lavere. Mannskapene aksepterer ikke en lavere pris enn det de oppfatter som markedspris hvis der selges til underpris direkte mellom skip og fabrikker som med samme eier.

Fra 2004-2012 er det ikke betalt utbytte til aksjonærene unntatt en gang.

De som fryser ombord produserer også kolmule. Det er ingen betingelser for hva man skal bruke fisken til, enten det er fiskemel eller konsum, men det meste går til konsum.

Havsbrún er den eneste fiskemelfabrikken på Færøyene som i hovedsak produserer av kolmule og litt annet. Færøyene bytter til seg torsk i Barentshavet med Russland mot kolmule i Færøysk sone. Det svinger litt fra år til år. Men ser man sammenlagt, så har Færøyene noen år profitt av avtalen andre år ikke. Det kommer litt an på øyene som ser.

Det er ingen konflikt mellom flåtene som fisker bunnfisk og det pelagisk fisk fordi de samme lisenser har vart lenge og er basert på historiske rettigheter. Den eneste måte å flytte kvoter på er å kjøpe. Felagið Notaskip er med i paraplyorganisasjon Føroyar Reiðarafelag bestående av 8 rederi grupper med hver sin organisasjon. Herálvur Joensen er direktør for Føroya Reiðarafelag. Ingen hollendere er med i Nótskip's organisasjon. De er i Næraberg industribygget i Kollafjord.

FAGFORENINGENS ANALYSER

Jan Højgaard (JH) – Fiskimannafelagið (FF) – fiskernes fagforening (stiftet 1996).
25.9.2014. jan@fiskimannafelag.fo tel +298 281569

Samarbeider med Samtak – paraplyorganisation for alle fagforeninger for folk som arbeider i og med fiskeri.

OM RESSURSRENTE

Medlemmene har sterke meninger om innsamling av ressursrente. Den måten renten innsamles på nå med en fast sats på 1 kr pr kg makrell er uakseptabel. Det eneste riktige ville være å ta inn renten i prosent, fordi det gir ingen mening at man ikke kan fiske hvis priser er svært lav. En ressursrente må være realistisk og fast etter priser og hva det koster å drive et skip. Fiskerne er ikke så glad for ressursrente, fordi det i realiteten betyr at de har en høyere skatt enn resten av samfunnet. Fiskerne betaler 60 % av ressursrenten.

Fisken tilhører alle. Det gjør landskassen også. Hvordan forvaltningen blir organisert bestemmer hvem som får godene. Fiskere kan være i forskjellige i politiske retninger men ingen vil høre om en auksjon eller en ressursrente. Hvis du kommer med en alternativ løsning, må man også si hva og hvordan pengene skal brukes. Ressursrenten bør slett ikke gå inn i statskassen.

OM AUKSJON

Det er sterk motstand om innføring av en auksjon. Fiskernes skrekkvisjon er at deres eksistensgrunnlag på Færøyene vil forsvinne hvis de ikke har mulighet til å kjøpe fisken! De fleste fiskere tjener 200-300 t. kr per år. Kun dem som fisker pelagisk tjerner mer. Erfaringen med auksjonen til fabrikkskipet La Fayette i 2011 var meget dårlig. Han mener samfunnet mistet 300 mill. kr på at kvoten ikke ble fisket av færøyske fiskere.

En eventuell innføring av kvoteauksjon må gjennomføres med stor forsiktighet.

Jeg tror det vil bli alt for store aktører med en auksjon. Skippere vil ikke ha kapital til å finansiere sitt eget skip, hvis de vil starte for seg selv. Viktig med å kunne betale på etterskuddsvis.

FAGFORENINGENS ARBEID

Foreningen har omkring 1.000 medlemmer. Alle på de store skip er organisert i fagforeningen. På de små skip (mindre enn 20 tonn) er både fiskere og eiere organisert sammen i en annen fagforening.

Fiskernes andel av delingsfangsten (etter driftskostnader, inkludert olje) er 28 % på store fabrikk-/fryseskip og 17,5% for de små skip med not og trål med mannskap på 11-13 mann som lever fersk til fabrikkene. Mye makrell ligger på lager mange steder og det kan skade prisen.

Av utbetalt lønn opp til 470.000 kr er skatten 36 % for fiskeren. Deretter går den opp til 50 % som for de fleste andre. Så fiskerne har ca. 4% mindre i skatt enn normalt. Fiskerne skal også betale Trygdargrunnin (til sikkerhetsfondet) og forskjellige andre fond som er politisk bestemt. Det blir oppfattet som en særskatt som skader fiskerne. I tillegg skal fiskerne ha heilsugóðkenning (helsegodkjennelse) og trygdarskeið (sikkerhedskurs) som ikke kan trekkes fra på skatten. Men har forhandlet frem at arbeidsgiveren kan betale det etter et halvt år.

UTVIKLINGEN I FISKEFLÅTEN

Når man ser bort fra den pelagiske flåte har utviklingen vært negativ i fiskeriene. Han mener at nedgang i andre bestander er forårsaket av makrellen (som spiser egg/ynge). Han mener å ha støtte for denne teorien av forskere som ikke er medlemmer i ICES.

Fiskernes erfaringer er at det alltid er stor forskjell på inntektene som alltid svinger. For en fisker dreier det derfor seg om å tjene penger mens man kan. Kikker man på data ser man at det kun har vært 20 gode år de siste 100 år. Makrell er noe ny ressurs som vi fisker og prisen er god. Makrellen har alltid vært her men vi vet ikke om de har vært i det samme omfanget som nå.

Antallet fiskere er rimelig stabilt mens andre steder går det langsomt nedad.

Fra 2004 falt antallet med 34 % men nå er det bygget litt opp igjen. Det er tungt å være fisker. Mannskapet blir eldre og eldre av mangel på rekruttering av ungdom. De er lite forståelse blant folk om fiskeryrket. Fiskere anbefaler ikke sine barn å bli fiskere.

Gjennomsnittsalderen på fiskerne på de store trålerne er nå 43 år (41 på filetrålerne) mot 41 år i 2006

- Par trålere og den pelagiske flåten 44år (40 i 2006)
- Industritrålerne 41år (46 i 2006)
- Rekeflåten 39 år (36 år i 2006)
- Lineflåten 40 år (35år i 2006)
- Garn skip (36år)

Mannskapet kommer fra hele landet. Flest fiskere kommer fra Torshavn, men andelen fiskere er større i distriktene. Eierskapene av skipene er konsentrert. Tidligere da han var ung, var det vanlig med mye

---

FORHOLDET TIL MYNDIGHETER OG ARBEIDSGIVERE

JH har liten tillit til det politiske system som han mener forhindrer dem i å få tilgang på innsamlet statistikk. Innsamlede opplysninger for eksempel om fiskepriser, blir holdt hemmelige og ikke frigitt umiddelbart. Når fisken landes i Danmark blir ofte prisene fikset og penger forsvinner, mens det offentlige ikke kan gi opplysninger. JH frykter for at det foregår korrupsjon. Hvis skipene selger til sig selv, er det mulig at de kommer med en fiktiv pris. I overenskomsten har de lov at sjekke regnskapet, men det er rederiene ikke glade for. I en konflikt kan fagforeningen stoppe fiskerne og skipet kan ikke seile. Nå er organisasjonen bedre systematisert og organisert. Har større makt nå. De som ikke behandler folk godt blir blokkert.

Det har vært fiskerstreiker i 2007 som varte en måned til 5. Jan 2008 og en ny en vinteren 2010 -2011. Konflikten oppsto fordi Rederiforeningen ville at fiskernes fangstandel skulle reduseres og at de skulle betale mere for olje og andre ting, men fiskerforeningen sa nei. Rederiforeningen gikk i oppløsning og de enkelte redere tok over forhandlingene med fiskerforeningene.

JH mener det vil være smart å ha en avtale som på Island hvor fiskerne får avregnet fangstverdien ut fra dagens pris på fiskeauksjonene.

JH mener at man godt kan ha utlendinger om bord i dag. Det er ingen lovgivning om sosial dumping. Der er en lov som sier, hvis du kommer ofte i havn på Færøyene (12-15 gange landinger om året), så skal der kun være færinger om bord. Hvis du har et færøysk skip, som har base i Scotland, kan du godt ha kinesere om bord. Flere har brukt indonesere som er meget billige. Det har de fått en masse penge ut av.

20 utlendinger arbeider i dag etter arbeidsavtalen og har arbeidstillatelse. Når det er mangel på fiskere, er utlendinger de velkomne.

I konfliktsaker gjør danske myndigheter som færinger sier, men dansk lovgivning er overordnet. Østre landsrett bliver mest brukt i konfliktsaker. Retten er i Danmark (kbh) men kommer til Færøyene 2-4 ganger om året og fører sakene. Lover som blir laget Færøyene blir tolket av danskene. Færøyene har imidlertid en annen mentalitet enn danskene. I sivilsaker er det 3 dommere, i straffesaker er det jurister.

JH mener at fiskedagsystemet passer godt til det færøyske fiskeri. JH har selv fisket i Island i flere år. Kvotesystemet der fører til at 75 % av fangsten blir kastet ut igjen. Det er viktig med en variert flåte som kan fiske mange fiskearter, for eksempel linefiske etter brosme.

Fiskeforeningens påstand er at fiskedagsystemet regulerer sig selv og aksepterer ikke utkast av ressurser. JH er positiv til Fiskedagutvalget som er begynt å samle inn data som kan hjelpe biologene til å komme frem til et godt resultat.

JH mener at bunnfiskeflåten er for gammel. Og man skal ikke ha lov til at kjøpe skipene for en overpris. Han er imot kjøp og konsentrasjon av fiskerettigheter – en reder bør ha ett skip. Nye redere kan godt komme inn i markedet med reelle hensikter.

INGENIØRENS ANALYSE

Thormund Johannesen 24.9.14 tht@knudehansen.com, +298229226

- skipsingenør som skrevet flere artikler om temaet og arbeider hos en dansk virksomhet Knud E. Hansen - skips design firma. Interessene kommer fra erfaring som forhenværende fisker og ingeniørarbeid med båtene.

TJ mener at fiskerisystemet i dag har en absurd virkning på flåteutviklingen hvor det ikke skjer noen nyskapning. Systemet ble laget ved at man så på hvor mange båter man skulle ha i flåten. Fiskedagene i seg selv er ikke noe problem, men de begrensningene som låser flåtestrukturen fast i et ulønnsomt system.

Hvis man har kvoter uten begrensinger på båtens utforming, kan rederne selv avgjøre hvordan han vil fiske og dermed fjerne overkapasiteten.

Den dominerende måte at tenke på, er at fangstkapasiteten er hovedproblemet for overfisket. Problemstillingen er at verdien av ressursen ikke skal ende i stålkostnadene. Så lenge at marginalrenten er positiv, så vil rederne alltid øke sin flåte. Dvs. at en del av året ligger båtene stille, fordi de har fisket sin kvote.

Den samfunnsøkonomiske problemstilling er om man skal man ha et rederi som fisker hele året eller tre som fisker 1/3 av året. Hvis der er færre skip, kan man ha dobbelt mannskap med større avkastning som vil gi mere skatt til statskassen. Å legge begrensninger på verktøyet er helt feil fordi det setter grenser for innovasjon. Hvis man har en begrensning på kvoten, hvor meget hver kan eie, så legger det indirekte begrensninger på kapasiteten.

Det eneste problem med kvotesystemet er incentivene for å selektere stor høyt priset fisk og kaste ut små mindre priset fisk. Fiskedagssystemet har imidlertid flere problemer.

Å selge fiskedager er et problem innenfor dagens system. Hvis det var kvoter uten fartøybegrensinger ville konkurransen bli større. Det er feil å dele opp flåten i et mulig auksjonssystem etter redskapsgrupper som linebåter, trålere etc.. Også styringskriterier som hestekraftlengdedager er mekanismer som bør unngås. Det er rederen selv som skal finne ut hvordan han vil fiske sin kvote på sitt fartøy. Man kunne tenke seg at et mix av TAC og fiskedager ville være smart for å skape en mer verdi av fisken. I det nåværende system fisker man ned de bestandene som er små fordi prisen er høy. Hvis man har kvoter, kan man fiske mer konsentrert, e.g. når seien kommer inn og gyter øst/nord for Færøyene. I dag kan man stenge områder, så man kan ikke fiske gytetiden.

Størrelsen på kvoten er en politisk beslutning ut fra et økonomisk perspektiv. Tapte arbeidsplasser er ikke noe problem. Fiskerne finner alternativer. De eneste begrensningene som kan legges er hvor fisket skader miljøet eller andre. I Alaska er det for eksempel forbudt å bruke bunntål, kun flytetål er tillatt.

Der må være en åpning for de helt små båter under 15 m lange som seiler ut daglig (Útróðrabátur). Det kan ikke være fritt fiskeri i denne gruppe også. De fisker mange fisk, meget småfisk, men i vekt er det ikke så meget. Samme regler bør gjelde som for de store.

For skipsverftet er det et problem at uten fornying i flåten er det også blitt slutt på å produsere skip på Færøyene. Verftene driver kun med reparasjoner. De nye skipene som kommer til Færøyene blir nå bygget i utlandet og er til pelagisk fiskeri.

MEGLERERNS ANALYSE

Intervju notater – Petur Ove Kruse Johannesen. P.O. Broker 25.9.2014
(pobroker@pobrokers.fo, telefon 226222)

RESSURSRENTA

Lisensene i noen grupper er økonomisk interessante. Partrålere betaler i dag 35.000 kr per permanente fiskedag. Her er det vanskelig at vurdere i og med at partrålere nå også får tildelt makrell. Derfor kan prisen per dag gå opp

Prisen på småtrålerrettighetene var for ti år siden 80.000 kr per dag. I dag er de på max 15.000 – 20.000 per dag.

Der er ikke mange linebåter som selger lisenser. De får torskekvoter i Island som har en stor verdi. Islandskvoten blir fornyet hvert år. Her er det mulig at handle kvotetonn imellom lineskipene, både som leie og som permanent salg. Leiepriser pleier å være 1 kr pr kg og kjøp 10-11 kr/kg. Linebåtene som også fikk tildelt makrell kvoter forsøkte å bytte disse med islendingene mot torsk. Disse forhandlinger gikk ikke i mål. Noen linebåter mangler dager og er nødt til å kjøpe ekstra dager. Prisene for lisensene til linebåtene er meget vanskelig at klarlegge, men prisen antas å ligge på ca. 20.000 kr per dag for en permanent rettighet.

Verdiene for de pelagiske rettigheter er umulig å fastlegge. Verdiene har steget kraftig som følge av adgangen til makrellkvoten. Et eksempel på en handel var for noen år tilbake som alle kan huske fordi kvoten ble solgt for ufattelig mange penger. Ved å innføre en avgift per kilo som omsettes vil man kunne redusere den kapitalmakten som bygges opp.

AUKSJON

PO vet ikke hvilken holdning man skal ha til auksjon. Bransjen har akseptert å betale for rettighetene. Alle er imidlertid redd for spekulantene. Man vil generelt at færingene til at eie alt.

Man vet ikke hvordan den blir. Hvem får pengene? Det vil være bra hvis pengene går til et fond for forskning og annen støtte. Avgifter er akseptabelt hvis de blir brukt i fiskeriene og til opphugging. I prinsippet er man imot avgifter, men om inntektene av avgiftene er innenfor fiskeri, så er det ok.

Det er fullstendig vanvittig å innføre omsettelige lisenser så lenge det ikke er klargjort hvilken struktur man ønsker. Det kommer rike aktører og kjøper opp rettighetene. I det siste er det utenlandske krefter som har stått for oppkjøpene med færøyske stråmenn.

Man kan ikke innføre en auksjonsmekanisme fra en dag til en annen. PO tror at der ikke er noen som vet hvordan det kommer til at skje og se ut. Man tenker helst ikke så meget over at lisensen går ut i 2018. 80 % av rederne forventer at det fortsetter.

Det er et kjempeproblem i dag er at flåten er gammel. Det er rettighetene som har verdi.

PO mener det er fint om det kan være mulig for nye aktører f.eks. yngre krefter å komme inn i næringen. Det ville også være fint om eldre menn i for eks. lineflåten kunne selge sine skip til et mulig fond slik at de kunne komme seg ut av næringen. Regelen i dag er at hvis rederen har fisket mindre end 60 % av dagene kan han ikke selge lisensen fra skipet.

Det praktiseres en formel for Lisensvolum etter lengde x bredde x dybde x hestekraft som ikke må være større for en kjøper enn for størrelsen hos selgeren. PO ser et problem for redere som ønsker å kjøpe et skip innen 2 år om man opererer med tekniske begrensninger som hestekreftdager på en auksjon. Skipet skal så passes nøyaktig til mål og lengde og det blir vanskelig å fornye seg.

I fremtiden mener PO at man må kunne legge sammen lisenser i samme fiskegruppe for at få større enheter og større skip. To lisenser kan legges sammen i dag om man er kreativ nok.

P.O Brokeres er en enmansfirma som arbeider i nettverk med tilsvarende firmaer i Norge, Danmark, Island, Spania, Sverige. Kutyme at PO kontakter en megler i Norge eller i et av de andre landene og vice versa.

PO megler også handel med fiskedager. Hvor mange fiskedager det enkelte skip og fartøygrupper har i året fremgår av nettstedet teygjan.fo

Han sier til selger hvor prisen ligger og forhandler med kjøper. I så måte opererer han som en auksjon som følger med hvem som har dager og hvem som har kvoter på Island som kan selges eller leies.

Det har vært mye handel ut og inn av landet, men det har svinget fra år til år

Det var stillstand under finanskrisen med lav fiskepris og vanskelig å skaffe finansiering.

FISKEAUKSJONENS ANALYSE

Intervju Hogni Hansen Fiskemarknaður (FMF) 23.9.2014.
(hogni@fmf.fo, www.fmf.fo, tel +298222209)

KVOTEAUKSJON

HH mener at all fisk skal gå på auksjon. Man kan endre spillereglene i kvotefordeling gjennom auksjonssalg. Nuværende system klarer alt. HH tror ikke det er politisk flertall til at selge fiskedager. Noen partier ønsker det, men han tror ikke man kan få et flertall for det. Fiskedager kan selges for 50.000 kr per dag permanent. Prisen er avhengig av hvor mye fartøyet kan fiske. Prisen for ett år er mye lavere.

Det er ikke noe problem å putte penger tjent på kvotesalg i et fond. For at dette skal være en realistisk modell må bankerne være med på opplegget. Det har vært diskutert mye om å selge fiskedager, men man får ikke bankene med på å finansiere dette.

Man kan lage regler som setter maksimumsgrenser for mye en aktør kan kjøpe og som hindrer oppkjøp fra utlendinger og man kan kreve at all fisken skal landes på Færøyene.

OM AUKSJONENS VIRKSOMHET

30-50 % av hvitfisklandingsene går gjennom auksjonen. Alle kan kjøpe fisk om man kan skaffe kredit fra banken eller kontant. De fleste stiller kredit fra banken.

Landingsstasjon ("Landingsmiðstöðir") kan være alle steder hvor selgerne ønsker å losse. Fisken kan selges både som gulvauksjon og gjennom telefonauksjon. FMF er forpliktet til å rapportere all vekt av landet fisk og landingsstasjon. Ved eksport skal offentlig godkjenning foreligge. Forpliktelse for at gi de korrekte tall.

Landingsstasjonen kjøper ikke fisken, de kun mottar og sender fisken videre med bil til kjøperen. Kostnadene for dette varierer litt med landingssted.

FMF tar 0,75 % av verdien både fra kjøper og selger, tilsammen 1,50 % av salgsverdien. Ekstra omkostninger til sortering er på ca. 1 kr per kg. Det finnes en emballasje stasjon som selger og kjøper eier. Kjøperen kjøper både fisk og kasser eller i små eller store kar. De fleste har 90 liter kasser med 60 kg fisk, trålerne bruker 460 liter kar som har plass til omkring 300 kg fisk. Vekta avgjøres med stikkprøver av 10 % av landingen.

Auksjonen er åpen for alle. Den starter kl 10 hver dag fra mandag til fredag. Båten rapporterer mellom kl 8 og 9 hva de skal selge gjennom både internett og telefon.

Alle kan se hvor mange og hvem det er som kjøper. Navnene er offentlige. Dette til forskjell fra kvoteauksjonen i 2011. Da de solgte makrell kunne utenforstående kun se om der var én eller flere som bød på fisken. Kun FMF kunne se hvem som bød på fisken. Dette sikrer anonymitet og hindrer prissamarbeid og gir en riktig markedspris.

Auksjonen starter med en minstepris som settes av selgeren. Hvis der ikke er noen kjøpere for minstepris går de rundt og spør om noen vil kjøpe. Som oftest er det ikke noe problem med en minstepris for selgere som er realistisk. Noen selgere setter en alt for høy pris, mens andre er mere realistiske.

Det er ingen tvang at de skal selge på auksjonen. Før skulle 30 % selges gjennom auksjonen, men Jacob Vestergaard fjernede denne regel. I dag skal kun all fisk som skal hel ut av landet igjennom auksjonen.

Før auksjonen ble etablert satte regjeringen en meget lav pris. HH har sammenlignet auksjonspris og pris på direkte salg til fabrikk. Det viser seg at de nesten alltid er en høyere pris på auksjonen.

Fiskerne står for lite sammen, fordi det er for mange som selger direkte til fabrikkene. Fabrikkene selger fisken som de ikke vil ha fra deres egne fartøyer på auksjon.

En åpen pris vil tiltrekke flere kjøpere. Det er ofte de små kjøpere som presser prisen opp. Kvaliteten kan sikres ved en gulvauksjon hvor man kan se fisken ved tilstedeværelse. Som regel er det ingen som kommer og kvalitetstester fisken. De kjenner hvilke båter som har god kvalitet. For eksempel har linebåtene døgnliste og merker med forskjellige farger som dag 1 rødt merke, dag 2 gult merke etc.

De første budene kommer først på den beste (nyeste) fisken. Hysa blir solgt med stikkprøver kun de kasser som er merket sort. Man kan se prisforskjell på hvor mange dager siden de er fisket. Når det er stor etterspørsel fra England, er det ikke stort forskjell på hvor mange dager fiskene er. Men hvis det er liten etterspørsel, så kan det være stor forskjell fra 15 kr til 10 kr. Neste dag med stor etterspørsel var det kun 2 kroner i forskjell på den ferskeste og eldste fisken.

Torsken er for eksempel nå på 19 kr i snitt på den nyeste (med hode) og 14-15 kr for den eldste. Man eksporterer fersk fisk uten hoved. Hodet tørkes og eksporteres til Afrika. Den ferske fisken transporteres med Smyril line til Danmark og med Faroe ship til England. Fersk laks går med båt til England og så flys til bl.a. USA. Prisene i det engelske markedet er sterkt påvirket av tilførselene fra Norge. Når myer fisk kommer fra Norge til England går prisene ned.

Den eldste fisken går til saltfisk. Er etterspørselen av fersk fisk lav, så kjøper saltfiskeprodusentene all fisken. Færøyene har ikke klippfiskproduksjon, kun saltfisk. Fisken på Færøyene er lysere enn fisken på Island og i Barentshavet.

På Færøyene er man begynt at fryse mere og ombord. Som regel selges ingen fryst fisk gjennom auksjonen. Frossen fisk går direkte til fabrikk. De bruker litt frosset fisk i produksjonen når den ferske fisken ikke strekker til. Vaðhorn og í Gøtu . (nu også Kósin) har kjøpt et anlegg til å "tine" frosset fisk med vann som blir temperaturstyrt. Anlegget tiner 20 tonn i én batch om dagen.

Ikke så meget av rødspette lengre. Kun om sommeren. 7 trålere har lov at fiske det fra mai til august som går fersk ut av landet. Lobster og krebs kommer ikke på auksjon. Hummere fiskes med ruser og selges levende eller fersk ut av landet. Har ikke lov at fiske det med trål. 70-100 kr/kg. De har bestemte kg de har lov til at fiske.

Det er i dag lov til å lande 25 % av fangstene i utenlandske havner. For 5-10 år tilbake var det for eksempel flere som solgte fisken til England, men losset på Færøyene. Større landinger straffes med mindre kvoter eller reduksjon tildelte fiskedager. Så i prinsippet kan rederne godt selge alt i utlandet men så får han også en straff.

Hvis man selger en fiskedag til en båt med mere hestekraft, så justeres dagen med en prosent sats. Hvis du fisker med line ute på dypt land, får du 3 dager for en, men hvis du fisker inne ved land, så er det 1 for 1.

Autolineflåten kan ikke komme innenfor 12 sjømil, men hvis du har en trakt kan du godt. Dypt vann er utenfor 200 m dyp hvor det er tegnet opp en grense. Tror at omkring 50 % rundt omkring Færøyene er fredet, noe hele året.

Fordelen med fiskedagsystemet er at intet bliver kastet ut igjen etter fangst.

Det er to eiere av auksjonen - blant annet en selger gruppe (50%).

Enhver har mulighet til å starte sin egen auksjon. Før i tiden var det landsstyret som hadde en auksjonen, men da måtte kjøperen kjøpe hele fangsten fra båten. Forretningen er ikke lønnsom for tiden.

Dårlig fiskeri og priser. Det er 5 ansatte i FMF, hvor 2 arbeider halv tid. Auksjonssystemet er utviklet systemet via Formula. Omsetning 15-20 mill. per mnd. brutto (dårlig). 50 mill kr per mnd var normal for noen år tilbake. Begynner at bli litt bedre tider med bedre priser.

FEBRUAR 2015